

MUNKÁSÜGYI SZEMLE

KÖZLEMÉNYEK A MUNKÁSBIZTOSÍTÁS, A SZOCIALIS EGÉSZSÉGÜGY, A MUNKÁSVÉDELEM, A MUNKAVISZONY ÉS AZ IDE VONATKOZÓ JOGGYAKORLAT KÖRÉBŐL.

SZERKESZTI: KIS ADOLF.

TÁRSSZERKESZTŐK: Dr. STEIN FÜLÖP és Dr. HAHN DEZSŐ.

Megjelenik minden hó 10-én és 25-én. Előfizetési ár egy évre 20 korona.
Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, II. ker., Fő-utca 23. szám.
Telefon: 93—99. Postatakarékpénztári csekk-számla 24.911.

A gyermekmunka szabályozása.

Irta: dr. Pap Dezső.

A Törvényes Munkásvédelem Magyarországi Egyesületének a gyermekmunka korlátozása iránt folyó évi május hó 21-én tartott értekezletén több oldalról is kifejezték azt a felfogást, hogy mint munkásvédelmünknek általában, gyermekvédelmünknek is az Ausztriában e részben érvényesülő határok közt kell mozognia. Kétségtelen pedig ezzel szemben, hogy iparunk versenyképessége éppen nem igényli munkásvédelmünknek azt a szoros alkalmazkodását az osztrák viszonyokhoz. Egész sora van az oly iparágaknak, melyeknél a külföldi verseny számba sem jön. Ilyenek pl. a kisipar általában, az építőipar, az állami vagy községi engedély vagy az ezekkel kötött szerződés alapján működő monopolisztikus vállalatok stb. De még az osztrák versenynek kitett iparágak tekintetében sem állítható, hogy az észszerű munkásvédelem, még ha túl is szárnyalna Ausztriáét, megbéníthatná azok versenyképességét. Éppen ellenkezőleg áll a dolog. Az a közgazdaságtan, mely tapasztalati tényekre alapítja igazságait, tisztában van ma már azzal, hogy a munkásvédelem ugyanazt jelenti az iparban, mint a talaj kimerítésének megakadályozása a mezőgazdaságban — bizonyos határig, melytől azonban nagyon messze vagyunk még, az a termelés gazdaságosságának, a hozadék emelésének feltétlenül javára szolgál. Vajjon azért, mert a munkásvédelem terén még messze vagyunk Ausztriától, sikerült-e csökkentenünk versenyének erejét, viszont látta-e Ausztria kárát annak, hogy a munkaerő kizsákmányolásának megakadályozására eddig jóval nagyobb gondot fordított nálunk! A termelés gazdaságosságának igazi biztosítója az *üzem helyes szervezése*, ami azonban természetesen nagyobb szakértelmet igényel a munkaadótól, mint a munkás túlmunkáltatása. Éppen erre, az üzem helyes szervezésére és ezzel a gazdaságos termelés tulajdonképeni feltételének megteremtésére kényszerítjük azonban közvetve a munkaadót, midőn megakadályozzuk azt, hogy nyereségét az emberi munkaerővel való visszaélésben keresse.

Az üzem helyes szervezésének követelménye volt a kereskedelemügyi minisztériumnak az említett tanácskozás során egyik felszólalótól kifogásolt az a rendelkezése, melylyel a napi munkaidő megfelelő leszállításának feltéte-

lével megengedte a munkaközi szünetek törvényben megállapított mérvének leszállítását. A termelés gazdaságosságának érdeke, hogy a munkát napközben többször is félbe ne szakítsák. A munkaközi szünettel járó idővesztéséget ugyanis nemcsak a szünet tartama adja meg, hanem az az idő is, amíg az újból mozgásba hozott gépek, a rövid szünet után a munkának ernyedő tagokkal nekilátó munkások ismét kellő lendületbe jönnek. Közben a kazánt sem szabad kialudni hagyni és így tüzelőszer is sok megy veszendőbe. Viszont, különösen a rövidebb munkaközi szünetek, a munkásnak sem nyújtanak igazi üdülést, hiszen az az üzem nyomasztó, komor légkörétől e szünetek alatt sem szabadul. A napi munkaidőnek megrövidítése, az egymást követő napi munkakeretek közé ékelt pihenőnek meghosszabbítása az, ami a munkást emberré teszi. Ám tudjuk, hogy a munkaközi szüneteknek csak félórával való leszállítása módot ad, a termelés eredményének veszélyeztetése nélkül, sőt annak növelésével, a napi munkaidőnek nem ugyanannyival, hanem annak három-négyszeresével, tehát $1\frac{1}{2}$ —2 órával is való leszállítására. Magától érthető azonban, hogy a munkaközi szünetek törvényben biztosított tartamának megrövidítése csak annyiban igazolható, amennyiben az a napi munkaidő megfelelő megállapításának, ha kell, leszállításának feltételéhez köttetik.

A kérdés érdemére nézve sajnálni való, hogy a Törv. Munkásvédelmi Egyesület folyamatban levő tárgyalásainak keretéből kikapcsolta a fiatal munkásoknak mezőgazdasági foglalkoztatását, noha a mezőgazdaságban foglalkoztatott fiataloknak száma erre vonatkozó megbízható statisztika hiányában is aránytalanul többre tehető az iparban foglalkoztatottakénál és noha a fiatal munkaerő kihasználása nálunk abban a foglalkozási körben sem kevésbé veszélyes. A legsúlyosabb ellenmondás van abban, ha, mint a német gyermekvédelmi törvény, még a szülőknek is megtiltják, hogy a gyermeket a megállapított mértéket túlhaladó egyéb kereseti munkára fogják és csak a mezőgazdaságnak adnak szabadságot arra, hogy az a gyermeket korlátlanul kihasználhassa. Az eredmény az, hogy az egyéb kereseti foglalkozásokból kiszoruló gyermeket a mezőgazdasági munka szívja fel, ami lehet érdeke a mezőgazdáknak, de nem a gyermeknek és a gyermek révén a köznek. Nem árt emlékeztetbe idézni a német mezőgazdák múlt évi gyűlésének azt a határozatát, mely szerint a mezőgazdasági munkáshiány csökkentése végett oly értelmű kéréssel fordulnak a törvényhozáshoz, hogy az a 16 évesnél fiatalabb személyeknek foglalkoztatását az iparban egyáltalán tiltsa meg.

× A gyermekvédelem elmulasztása a mezőgazdaságban ily körülmények között bénítólag hat vissza az ipari gyermekvédelemre is. Jelentkezik ez elsősorban az iparban foglalkoztatható gyermekek minimális életkorának megállapításánál. Figyelembe kell venni azonban e kérdésnél siralmas közoktatásügyi viszonyainkat is. Ellentétben a nyugati államokkal, melyekben az iskolaköteles kor minimuma 13—14 évben, sőt Svájc egyes kantonjaiban 15—16 évben van megállapítva, nálunk az iskolaköteles kor csak a betöltött 12. évig terjed. Népünk nyomorúságos kereseti viszonyai mellett, aminek következtében még az iskolaköteles gyermekeknek is több mint 20%-a egyáltalán nem jár iskolába, fájdalom, nem követhetjük azoknak az államoknak példáját, melyek az ipari foglalkoztatás feltételéül 12 évesnél magasabb kort követelnek. Nem követhetjük már csak azért sem, hogy a gyermeket az iskola elvégzése után szellemi és erkölcsi fejlődését veszélyeztető tétlenségre, avagy éppen kizárólag csak mezőgazdasági munkára ne kényszerítsük, éppen arra a munkára, amellyel kapcsolatban vé-

delmi rendelkezések ezidőszerint még teljesen hiányzanak. Hangsúlyozván tehát az iskolaköteles kor felemelésének szükségét, addig is, míg ez megtörténik, az ipari gyermekvédelemmel kapcsolatban az első követelmény az, hogy 12 évesnél fiatalabb gyermeknek ipari foglalkoztatása feltétlenül tilos legyen. Ejtessék el nevezetesen az az ipartörvényünkben megengedett kibúvó, hogy a 12 évesnél fiatalabb gyermek foglalkoztatása is megengedhető, ha iskoláztatásáról emellett is gondoskodnak. Mert még ha gondoskodnak is erről, amint a rendelkezésre álló adatok szerint e kötelesség csak a papiron érvényesül, a 12 évesnél fiatalabb gyermeknek legalább heti 25 vagyis napi 4—5 órai iskoláztatása mellett még rendszeres ipari munkára is fogása csak a gyermeki szervezet fejlődési feltételeinek megsemmisülésével történhetik.

Minél alacsonyabb azonban az a kor, melyben a gyermeket ezek szerint nálunk, sajnos, már munkára kell bocsátani, annál fokozottabb mértékben kell gondoskodni a munka korlátozásáról, illetve arról, hogy az a gyermek testi és szellemi fejlődését ne veszélyeztesse.

A védelemnek meg kell már kezdődni az iskolában. Ha az állam saját jól felfogott érdekében kötelezi a vagyontalan szülőt is gyermekének iskoláztatására, ha eltiltja őt attól, hogy a kötelező iskoláztatásra szánt idő alatt azt kereseti munkára fogja: akkor, ha nem is pótolhatja a gyermek elmaradt keresetét, legalább enyhíteni tartozik az iskoláztatással járó terheken. Ennek az elvnek folyománya az oktatás ingyenessége, a tanszerek ingyenes szolgáltatása, amit megvalósítanak már a mi népoktatási törvényeink is. De folyománya ez elvnek és éppen a mi viszonyaink közt parancsoló szükségletként jelentkezik az is, hogy az iskolában a gyermeket a szükséges élelemmel és a legszükségesebb ruhával is ellássák, hogy így az iskolába járó gyermek gondjától a szülőt legalább részben felmentsék és a gyermek dolgoztatásának ingerét ezzel enyhítsék. Külföldön, de, bár igen szűk körben, idehaza is szerzett tapasztalatok szerint az ebből származó költségek, a célt tekintve, jelentékenyeknek alig mondhatók. És ha Magyarországon az államnak mindenféle iskolára fordított költsége eddig nem több, mint az ötödannyi lakosságú Svájcé (egyfelől mintegy 60 millió K, másfelől mintegy 60 millió fr.), akkor ez a követelés túlzottnak az állammal szemben aligha tekinthető.

Az iskolában kezdődő védelemhez tartozik a tanítósnak bevonása a gyermekvédelembe. Németországban a tanítósnak magánál az oktatásnál nem kevésbé érdemes munkát végez, mikor kiveszi részét abból a küzdelemből, mely a gyermekmunkával folytatott és az oktatás eredményességét, az áldozatok testi és szellemi fejlődését és a nemzet jövőjét veszélyeztető rablógazdálkodással száll szembe. A tanító feladata a gondjaira bízott gyermek foglalkoztatásának, a foglalkoztatás mérvének kipuhatólása, a szülőknek meggyőző befolyásolása és ahol a tanács, a felvilágosítás nem használ, az ellenőrző és büntető hatóság figyelmének az esetre való ráirányítása.

Az iskolai védelemhez tartozik az iskolaorvosi intézmény rendszerítése és az iskolaorvosoknak megfelelő feladatokkal való felruházása. Egyes országokban a bizonyos kort még el nem ért gyermekek máris csak orvosi bizonyítvány alapján állíthatók munkába. Ennek a bizonyítványnak kiállítására azonban legilletékesebb az az orvos, kinek feladata az iskolába járó gyermekek gyakori megvizsgálása, a gyermekekről az iskolában felállított egészségügyi kataszternek állandó vezetése, a minek révén, a gyer-

mek fejlődésére, egészségi viszonyaira vonatkozó több évi adat birtokában a foglalkoztatás feltételéül szolgáló bizonyítvány igazán megbízható tényekre alapítható.

A legközelebbi kérdés a gyermek napi foglalkoztatási idejének, illetve az idő maximumának megállapítása: a gyermekvédelem anyagi szabályainak megállapításánál kétségkívül a legnehezebb kérdés. Ha ugyanis az üzemek, különösen pedig a gyári üzemek legalább jelentőség szempontjából túlnyomó része tekintetében a munkaidő törvényi maximumának megállapításánál irányadó munkásvédelmi szempontot csak megerősíti a termelés intenzitásának a munkaidő megfelelő leszállításával kapcsolatban várható emelkedése: vannak viszont oly üzemek is, és ilyenek nevezetesen első sorban a géperő nélkül, maradi üzemszervezet alapján dolgozó kisipari üzemek, melyekben a munkaidő leszállítása a termelés intenzitásának rovására történik. Nem azt jelenti ez, hogy már most a gyermekek munkaidejét ez utóbbi üzemekben semmiképen se korlátozzuk. Hiszen egynémely gyári üzem mellett éppen a kisipar az, melyben úgyszólván általánosságban a gyermekmunka legsúlyosabb kizsarolása folyik. Kétségtelen továbbá az a megfigyelés is, hogy a munkaidő megfelelő leszállítása csak azoknak az üzemeknek árt, melyek különben sem életképesek, végül hivatkozhatni a munkaidő leszállításával némely országban szerzett arra a tapasztalatra is, hogy, ha egyes iparágakban az üzemek száma a munkaidő leszállításával csökkent is, — megjegyzendő, hogy e csökkenés jelentékenynek sehol sem volt mondható, — az illető iparágak össztermelése azért azokban az országokban egyáltalán nem hanyatlott. Mégis tekintettel éppen arra, hogy a kisipari üzemekben a munka intenzitása ugyanoly munkaidő alatt alacsonyabb, mint a gyárban, mai ipartörvényünk rendszerének is megfelelően, különbséget lehetne tenni a kétféle üzemben foglalkoztatott gyermekek munkaideje közt és pedig akképen, hogy a törvény a 14. évüket még be nem töltött gyermekek napi munkaidejének maximumát gyárakban 6, kisipari üzemekben 8 órában állapítja meg, beleszámítván ez időbe természetesen a továbbképző iskolában töltött időt is.

Arra a kérdésre, a szorosabb értelemben vett gyermekkoron, a 14 éven túl meddig érvényesüljön a törvény különleges védelme: az egészségügyi tudományok képviselőinek úgyszólván egyhangú állásfoglalása szerint azzal kell felelni, hogy a betöltött 18. évig. E különleges védelemnek érvényesülni kell nemcsak a fiatal munkás állandó orvosi ellenőrzésében, hanem abban is, hogy oly munkára, mely, tekintve annak természetét vagy tartamát, a fiatal szervezetre általában káros, miként a gyermek, a fiatal munkás se legyen alkalmazható.

Itt is felmerül tehát a munkaidőnek a gyermek munkaidejénél érvényesített szempontok szerint eldöntendő kérdése. Ipartörvényünknek a fiatal gyári munkások tekintetében megállapított az a rendelkezése, hogy azok legfőleg napi 10 óráig foglalkoztathatók, tekintettel arra, hogy a törvényes munkásvédelem nemzetközi egyesülete is ily irányú és pedig remélhetőleg mielőbb megvalósításra is kerülő nemzetközi egyezmény létrehozásán dolgozik, egyelőre talán elégségesnek látszik, legfőleg a védett munkások korát kell a már mondottak szerint 16 évről 18-ra emelni. Ipartörvényünk teljesen hallgat azonban a nem gyári üzemekben foglalkoztatott fiatal segédek és munkások munkaidejéről és a 14 évesnél idősebb tanoncok maximális munkaidejét is 12 órában állapítja meg. E részben szükséges a korrektívum. Tíz óránál hosszabb munkanapot a fiatal

munkások számára semmiféle üzemben és a tanonckodás címén sem volna szabad megengedni. Megelégedhetnénk azonban egyelőre azzal is, ha törvénybe iktatnánk az ily üzemekben foglalkoztatott fiatalok (tanoncok, segédek, munkások) 11 órás munkanapját a német ipartörvény mintájára a kormánynak adott oly felhatalmazással, hogy azt egyes iparágak tekintetében 10 órára is leszállíthassa. Persze, a kormánynak élni is kell tudnia az ily felhatalmazással, aminek megemlítése azért szükséges, mert a mai ipartörvényünkben is rendelkezésre álló azzal a felhatalmazással, hogy a tanonc 10—12 órás munkaidejét rövidebb időben is megállapíthassa, kormányunk 1884 óta ugyan egyszer sem élt. Nem úgy, mint a német kormány, mely nem egy iparágban megállapította a fiatal munkások 10 órás munkanapját akkor is, ha elemi erővel hajtott motorokat az illető üzemben nem alkalmaznak és 10-nél kevesebb munkást foglalkoztatnak is.

×A 18 évesnél fiatalabb munkások (tanoncok, segédek) éjjeli munkaszünetének biztosítása, foglalkoztatásának tilalmazása a munkásvédelem egyik legfontosabb feladata. Az ipartörvényünkben nyújtott oly védelem, melynek alapján megengedhető, hogy még a 12 évesnél fiatalabb gyermek is a törvényben megállapított munkaidő felét éjjel dolgozhassa le, védelemnek alig mondható. Hogy mily pusztítással jár a fiatal szervezetre az éjjeli munka, azt, birtokában ma már az e részben rendelkezésre álló rengeteg adatnak, szükségtelen itt bővebben igazolni. Nem érdektelen azonban annak megemlítése, hogy az Országos Munkásbetegsegélyző és Balesetbiztosító Pénztár évi jelentéseiből is — sajnos, csak közvetve bár — megállapítható, hogy a keresetképtelenséggel járó betegségi és balesetek arányszáma azokban az iparágakban legnagyobb, amelyekben, gyáripari, üzemi és munkásstatisztikánkból kivehetőleg, az éjjeli munka és nevezetesen a fiatalok éjjeli foglalkoztatása is a legelterjedtebb. ×Azoknak a munkáknak túlnyomó részéből, melyeket a törvényes munkásvédelem nemzetközi egyesülete annak megállapítása végett dolgoztatott ki, mennyiben szükséges az úgynevezett folytonos üzemekben, különösen a vasművekben és üveghutákban a fiatal munkások éjjeli foglalkoztatása, megállapítható, hogy egyáltalán nem áll fenn annak feltétlen szükségessége. Különben is nem érthető, miként egyeztethető össze az éjjeli munka az ipartörvényünkben is kifejezett azzal az elvvel, mely szerint fiatalok csak oly munkára alkalmazhatók, mely egészségüknek nem árt és testi fejlődésüket nem gátolja, mikor az éjjeli munka már önmagában is árt az egészségnek és mikor a fiatalokat többnyire oly gyári munkára fogják éjjel, melylyel az említett elv alapján rendszerint még nappal sem volna szabad őket foglalkoztatni. ×Mindezek alapján a fiatalok éjjeli munkájának teljes tilalmazását kell szabályul felállítani, és legfőleg csak oly ipari munkáknál, melyeknél az tényleg elkerülhetlen, legyen megengedhető a 16. életévüket már betöltött munkásoknak, továbbá vendéglőkben és kávéházakban a 15. évüket már betöltött fiúknak foglalkoztatása 24 óránként oly maximális munkaidővel, mely a nappali munkaidő felénél nagyobb nem lehet.

A munkaadó javára megállapítandó ezek a kivételek tolják előtérbe a felállított szabályok alól teendő kivételek kérdését általában. Azt a kérdést nevezetesen, hogy rendkívüli körülmények közt, pl. gyors romlásnak induló anyagoknak a romlástól való megóvása, üzemmegszakítások megelőzése vagy következményeinek megszüntetése végett, egyáltalán nem a munkaadótól előidézett munkatorlódások esetében mennyiben lehet a szabálytól eltérni. Azt a kérdést továbbá, hogy a gyermek, illetve fiatal

munkás mely egészségtelen és veszélyes üzemekben, illetve munkákkal nem foglalkoztatható egyáltalán, illetve, ha mégis, mily különleges feltételek mellett és ezek közt nevezetesen a munkaidő mily leszállításával. Ipartörvényünk az előbbi kérdés tekintetében egyáltalán nem intézkedik, ez a hiánya azonban nem érezhető, miután a munkaadókat úgysem kötelezik a gyakorlatban a munkaidő tekintetében megállapított szabályok megtartására, nincs is szükségük tehát törvényi kivételekre. A második kérdés tekintetében ipartörvényünk rendelkezik ugyan, a végrehajtásra bizván az egészségtelen és veszélyes üzemek jegyzékének és azoknak a feltételeknek megállapítását, melyek mellett fiatalok az ily iparágakban foglalkoztathatók. A végrehajtás azonban ebbeli feladatának teljesítésével, mint azt annyi panaszból tudjuk, mindeddig hátralékban van. Azt mondják, nem tehetünk eleget a törvény e rendelkezésének, mert saját megfelelő törvényi rendelkezésének nem tett eleget még Ausztria sem. Hát az igaz, ebben a tekintetben sok más kulturállam mögött velünk együtt Ausztria is elmaradt. Ott meg nyilván azt várják, hogy — bocsássuk ki előbb mi ezt a jegyzéket. De azért Ausztriára még sem volna szabad hivatkoznunk, mert hiszen 14 évesnél fiatalabb munkást ott gyárakban foglalkoztatni egyáltalán nem szabad. Mért nem bocsátottuk ki tehát legalább a 14. évüket még el nem ért gyári munkásainkra kiterjedő hatálylyal azt a rendeletet! Arról nem is szólva, hogy Ausztria egyes üzemágakra nézve egész sorát bocsátotta már ki az egészség és testi épség megóvására szolgáló beható különleges szabályzatoknak, melyek a fiatalokkal együtt védik a felnőtt munkásokat is, egyes különösen veszélyes munkákból azonban egyenesen kizárják a fiatalokat.

Mindeme kivételek megállapításának megbeszélésébe itt belebocsátkozni nem lehet. A kivételek előbbi csoportja tekintetében elv legyen az, hogy a kivételek a szabályt meg ne erőlténíthessék. Például szolgálhat, illetve a végső határt jelzi e tekintetben a nők éjjeli munkájának tilalmával kapcsolatban létesített kivételek rendszere. A fiatalok munkájának még az általános szabályon túl is terjedő korlátozásánál pedig az egyedül irányadó szempont a munkás egészségének, azt az illető munkával elkerülhetlenül fenyegető veszély ellen való megoltalmazása legyen, történnék ez akár magában a törvényben, akár abban adott felhatalmazás alapján, rendeletben.

A legtökéletesebb törvényhozás sem éri el célját, ha megfelelő végrehajtásáról nem gondoskodunk. Amily célszerűtlen az oly törvényalkotás, amely a gyakorlatban végre nem hajtható, közvetlen káros hatásain kívül oly veszedelmes a törvény rendelkezéseinek semmibe vételét elnéző és így a törvény tekintélyét általában aláásó végrehajtás. Elmondható, hogy a fiatal munkások védelme szempontjából ipartörvényünk hiányosságánál sokkal nagyobb baj volt eddig is a végrehajtásnak példátlan lazasága. Hiszen a fiatal munkások védelmére irányuló rendelkezések fokozott mérvben szükségessé teszik a hatóságok ügyszeretetét és erélyét. Mert annyi kísértés a törvény rendelkezéseinek megszegésére talán sehol sem létezik, mint éppen e téren, ahol a törvény közelről érinti a szülőnek, a munkaadónak önző érdekét, másfelől pedig jogainak megvédésére képtelen gyermek az, akin jogsérelem esik. Más országokban is nehéz volt az idevonatkozó törvényi rendelkezések érvényesítése, de a hatóságok lelkiismeretes, kitartó munkája megtermi már mindenhol, ahol ily munka folyt, gyümölcsét. Nagybrittánia, Franciaország, Németország, Svájc stb. iparfelügyelői jelentései folyton javuló és gyakran bámulatos haladást feltüntető állapotokról beszélnek. Újabb törvényi szabályozás

nélkül is mellőzhetően immár nálunk is a hatóságok erélyes közbelépése. Mit ér a törvény, ha az a rendőr, ki kötelességének tartja a tetten ért házaló előállítását, nyugodtan elnézi, — sőt talán nem is tudja, hogy a nézésen kívül ott más dolga is volna, — hogy az utcára szóló nyomorúságos kisipari műhelyben mint dolgozik még az éjfélbe hajló órákban is a hajnal óta elsanyargatott gyermek!

Fokozni kell továbbá a törvény megszegését sújtó büntetésnek mérvét. Úgy kell azt megállapítani, hogy büntetés dacára is ne legyen nyereséges a gyermek törvényellenes foglalkoztatása. A legfontosabb követelmény e tekintetben, hogy minden egyes gyermek törvénytelen foglalkoztatása külön bűncselekménynek minősíttessék, külön büntetéssel is sújtassék. Az igazság követelménye ez, mert az elkövetett jogsértés tekintetében lehetetlen egy megítélés alá vonni a gyárost, ki egyszerre sok gyermekre követi el a visszaélést, az esetleg mindössze egy gyermeket foglalkoztató kisiparossal.

Több kérdés igényel még a fiatal munkások védelmével kapcsolatban megfontolást. Az iskolai továbbképzésnek, az ellenőrzés szempontjából az ellenőrzést foganatosító hatóságok megállapításának¹⁾ és végül a fiatal munkások foglalkoztatásának mérvére és hatásaira világot derítő statisztikának kérdése. Csak ez utóbbi tekintetében jegyzem meg azonban még csak azt, hogy bármily szükséges volna ez a statisztika, bármily fontos volna legalább az Országos Munkásbetegségélyező és Balesetbiztosító Pénztár statisztikáinak legalább oly irányú kiépítése, hogy azokból kor és iparág szerint a fiatal munkásokat érő betegségi és baleseti veszélyek szemben a többi korcsoporttal világosan megállapíthatók volnának: e statisztikának kiépítését a szabályozás előfeltételéül tenni, ezt amannak megtörténteig elhalasztani nem szabad. A szabályozáshoz elég az is, amit pontos statisztika nélkül is tudunk, elég az, hogy e probléma megragadott és beható szabályozásra serkentett már minden kulturállamot és hogy a kulturállamokat átlengő e szellem elől saját jól felfogott érdekében nem zárkozhatik el immár Magyarország sem.

Az iparfelügyelők tevékenysége 1910-ben.

Irta Hlavács Kornél, miniszteri titkár-bíró.

IV. A telepengedélyezések.

Ha valaki Magyarország iparának fejlődését tanulmányozva adatait az iparfelügyelők évi jelentéseiből meríti, azt az első pillanatban öröm és remény tölti el, olvasván, hogy míg az ország iparhatóságai az 1900. évben csak 389 telepengedélyezési tárgyalásról értesítették az iparfelügyelőket, addig az 1905. évben már 1109, és végül az 1910. évben 1933 ily értesítést küldöttek. A magyarázó szöveg azonban hamarosan lerontja az illuziót.

Az iparhatóságok az 1893. évi XXVIII. törvénycikket és ennek végrehajtása ügyében kiadott miniszteri rendeleteket lassanként megtanulják. A telepengedélyezések azért szaporodnak, mert »a hatóságok az idevonatkozó törvényes rendelkezések körében mindjobban kiismerik magukat s emellett az iparfelügyelők is szigorúan őrködnek azon, hogy telepengedélyhez kötött telepek engedély nélkül ne létesülhessenek«. A telepengedélyezések szá-

¹⁾ L. e. tekintetben „A fiatal munkások és munkásnők védelme“ című cikkemet e szemle 1912. évi. 12. l.-án.

mának növekedése tehát még nem mutatja azt, hogy valóban több telep létesült, mint az előző években. De ha a szaporodást nem is lehet teljesen a hatóságok pontosabb adatszolgáltatásának tulajdonítani, az ipari fejlődés akkor sem oly nagy, mint amilyen kívánatos volna. Az év folyamán létesült 1172 új ipartelep közül 451 az élelmezési iparcsoportba tartozik. Ezek csekély kivétellel kisebb malmok, amelyek már annyira elszaporodtak, hogy egyes helyeken lehetetlen helyzet állott elő.

A nagyszebeni iparfelügyelő jelenti a következő épületes esetet: Az egyik többszörös malomtulajdonost a községi polgárok éveken át hiába kérték, hogy malmát a községhez közelebb helyezze. Végül a polgárok közül tizennégyen társaságot alakítottak és maguk építettek a községben új malmot. Hogy az iparfejlesztés teljes és tökéletes legyen, a régi malomtulajdonos is épített új malmot és megindult a fojtogató verseny, amely »már oda fajult, hogy mind a két malom jóformán ingyen őröl, sőt az őrletőknek zsákonként még 20 fillért is ajándékoz«. A nagyszebeni iparfelügyelő arról nem tesz említést, vajjon e két lojális ellenfél munkásainak védelme és jólétének emelése terén is versenyre kelt-e?

Az év folyamán üzembe helyezett 1172 telep közül egyébként 362 ipartelep erőgép nélkül, tehát tisztán kézi, vagy állati erővel folytatja üzemét. Ezen adatok természetesen az iparhatóságok kezéből származnak és így magától értetődik, hogy nem is helyesek. A miskolci iparfelügyelő szerint a gyári törzskönyvi lapokat a hatóságok sok esetben egyáltalán nem küldötték be, más esetekben pedig új iparteletet jeleztek akkor is, ha a telep csak tulajdonost cserélt. A komáromi, nagyszebeni, szegedi és trencsényi iparfelügyelő ugyanezt panaszolja és hozzáteszi, hogy még a kibővítésekről is új törzskönyvi lapot kapott, viszont amikor valóban új ipartelet keletkezett, csak többszörös sürgetésre érkezett be a hiányosan kitöltött törzskönyvi lap.

Az iparfelügyelőknek tehát megbízható törzskönyvük, amelyben a felügyeletük alá tartozó telepeket nyilvántarthatnák, nincsen. Amikor gyárvizsgálatra, kazánpróbákra mennek, szorgosan ügyelnek, vajjon nem fedeznek-e fel valahol útközben a láthatáron új gyárat.¹⁾

Az összes iparfelügyelők kivétel nélkül egyetértenek abban, hogy az iparfelügyelő jelenléte a telepengedélyezési tárgyalásokon igen kívánatos, mert a szükséges intézkedések végrehajtása a hibásan épült telepeken fölösleges költségekkel jár és néha a kielégítő megoldás később teljesen lehetetlen is. Mégis azt látjuk, hogy az 1933 tárgyalás közül csak 149 volt érdemes arra, hogy hivatalból részt vegyenek és 283 esetben azért jelentek meg, mert a telepengedélyt kérő felek kifejezetten kívánták és a költségek viselését ezzel vállalták. Az iparfejlesztés és az államkincstár érdekeinek összeegyeztetése mindenesetre nehéz dolog. De amikor az iparfejlesztési jelszavaktól terhes a lég és a munkásvédelem fontosságának hangsúlyozásában egymást nemes versenyben túlszárnyalni akarjuk, talán mégsem helyes néhány ezer korona miatt a munkaadókat ennek többszörösére rúgó hiábavaló átalakítási költségekkel terhelni, vagy a munkások védelméről csendesen lemondani.

Nem került el figyelmemet az, hogy az iparfelügyelők 1315 esetben írásbeli úton adtak a munkásegészségügyi és balesetvédelmi szempontból szükséges kikötésekre nézve az iparhatóságoknak szakvéleményt. Ámde mit érhetnek igen sokszor ezen írásbeli elaborátumok, ha az iparfelügyelőhöz érkezett »meghívók minden előirt melléklet, tervek és üzemleírás nélkül érkeznek, úgy hogy a tárgyaláson résztvevő iparfelügyelő legtöbbször csak a tárgyaláson tájékozódhatik tulajdonképpen a telep mivolta felől.«²⁾ A nagybecskereki iparfelügyelő maga is mondja, hogy »a telepengedélyezési tárgyalásra szükséges szakvélemény, a helyes rajz és műszaki leírás nélkül

¹⁾ A pécsi iparfelügyelő jelentése. 814. lap.

²⁾ A lugosi iparfelügyelő jelentése .224. l.

csak hiányos lehet¹⁾ De érzik ezt a többi iparfelügyelők is. A nagyváradi, nyiregyházi, szabadkai, pozsonyi, losonci, pécsi és soproni iparfelügyelők ugyanezen panaszszal állanak elő és sürgetik a telepengedélyezési eljárás reformálását. Igazuk van. Teljesen értelmetlen és nem a mai felvilágosodott korba való dolog az, hogy a terveket és üzemi leírásokat ahhoz nem értő hatóságok vizsgálják felül, bírálják meg és adjanak ezek alapján mások vagyonát és életbiztonságát közelről érdeklő engedélyeket, amikor vannak más szakértő hatóságok is, amelyekre e feladat akadálytalanul átruházható volna.

A mai rendszer egészen helytelen, mert csak a fölösleges munkát végző hivatalnokok számának szaporítására, a közigazgatási költségek növelésére alkalmas. A közigazgatás egyszerűsítéséről szóló jelszó valószínű megcsúfolása. Az iparfelügyelők kénytelenek a terveket és a műszaki leírást a döntésre hivatott hatóságnak ismételtén visszavetni, mert azokat, mint tárgyalásra alkalmatlanokat elfogadni sem szabadott volna. Mindez mennyi haszontalan írásbeli munkával, minő időpazarlással jár! Kényszeríti a munkaadót, hogy az építési idényt elmulassza, szerencsés alapítási tervét hosszabb időre közprédának engedje át vagy telepét engedély nélkül építse fel és magára vegye azt a kockázatot, hogy a tárgyaláson felmerülő kivánságok folytán új telepén költséges átalakításokat fognak előírni.²⁾ Ki tudná ezt az eljárást összeegyeztetni az iparfejlesztés jelszávaival?

Ha az iparfelügyelők jelentései azért hozatnak nyilvánosságra, hogy tapasztalataikból merítsünk és okulván, az élet kivánságait figyelembe vegyük, akkor e jelentések »Telepengedélyezések« című fejezetei igen értékesek. Az új ipartörvény megalkotásához eléggé meg nem becsülhető anyagot szolgáltatnak.

A kaposvári iparfelügyelő például jelenti a következő esetet:

— Az egyik téglagyár engedélyezési tárgyalását a hatóság megtartotta és az engedélyt is kiadta, anélkül hogy az iparfelügyelő véleményét előbb meghallgatta volna. Az iratokat az iparfelügyelő megkeresése dacára még utólagosan sem küldötte meg és így az kénytelen volt jogorvoslatért a másodfokú iparhatósághoz fordulni. Az eredmény újabb telepengedélyezési tárgyalás volt, melynek során kitűnt, hogy a telep időközben fölépült és az iparfelügyelő már csak a legszükségesebb munkásvédelmi berendezések elrendelésére szorítkozhatott, de ezek is *költséges átalakításokat vontak maguk után*. Vészkijáratok létesítése végett a falazatokat ki kellett bontani; a szárítóállványokat át kellett alakítani, mert elhelyezésük és hordképességük nem felelt meg.

Az aradi iparfelügyelő kerületében az egyik gőzmalomtulajdonost hasonló kár érte. Építési engedélyt a hatóságtól megkapta és senki sem figyelmeztette, hogy telepengedélyt is kell kérni. Az iparfelügyelő természetesen sürgette a törvényes telepengedélyezést és a tárgyaláson kitűnt, hogy a malom teljesen célszerűtlenül épült fel és rendeztetett be. *Költséges átalakításokat kellett elrendelni a teljesen újonnan épült malomban.*

A máramarosszigeti iparfelügyelő többes számban beszél. Az újonnan létesült ipartelepekről csak akkor nyert tudomást, amikor azok már működésben voltak, mert az első fokú iparhatóságok a telepengedélyezési tárgyalásokat meg nem tartották. Intézkedett, hogy a telepengedélyezési tárgyalásokat *utólag* tartsák meg. Kivánatos volna — mondja jelentésében — hogy az iparfelügyelő minden ipartelep engedélyezési tárgyalásán részt *vehessen*, mert az eljáró I. fokú iparhatóságok minden szakértelem híján ezen feladatokat rendszerint igen fölületesen oldják meg.

A marosvásárhelyi felügyelő mondja, hogy az I. fokú hatóságok eljárása évről-évre több panaszra ad okot. Az egyik iparhatóság, melynek területén

¹⁾ 307. lap.

²⁾ A marosvásárhelyi, pozsonyi, losonci, pécsi, soproni stb. iparfelügyelők. Lásd 263., 579., 773., 812., 836. lapon.

5 fűrésztelepre kértek telepengedélyt, csak akkor tűzte ki a tárgyalást, amikor a telep már majdnem elkészült. Az iparfelügyelő a véleményezés céljából hozzá érkező telepengedélyezési ügyek között ritkán talál olyant, amelyet nem kell hiányos fölszerelése miatt visszaküldeni.«

A nyitrai iparfelügyelő is beszámol arról, hogy az iparhatósággal egyre sűrűbb érintkezésbe jut, mert »a hatóságoknak az egyes telepek felállításánál vagy átalakításánál aggályai vannak a telepengedély alátartozandóságiránt.«

Ha még megemlítem, hogy a szombathelyi iparfelügyelő iparhatóságai sem képesek a benyújtott tervekben és műszaki leírásokból eldönteni, hogy azok a kívánalmaknak megfelelnek-e és ezért a tárgyalás napjának kitűzése előtt előzetesen kikéri az iparfelügyelő véleményét, akkor teljes a kép, melyet nyújtani akarok. Nem az egyes iparhatóságok hanyagsága, vagy nemtörődése okozza a legtöbb fölösleges munkát és hárít fölösleges terheket a munkaadókra, hanem a hatóságok szakértelmetlensége és tájékozatlansága, amelyből jogbizonytalanság, tapogatódzás fakad és céltalan, bosszantó huzavona születik.

Az iparhatóság nem tudja megállapítani, vajjon a tervek és a műszaki leírás a célnak megfelel-e, nem tudja, vajjon telepengedély egyáltalán szükséges-e és képtelen a telep engedélyezésének horderejét mérlegelni, tehát nem tudja még az érdekeltséget és az illetékes hivatalokat sem meghívni a tárgyalásra és végül a telepengedély feltételeit megszabni, mert a tárgyaláson elhangzó kívánásokat és észrevételeket megbírálni is képtelen. Mindezekre hosszas levelezgetés útján az iparfelügyelőtől kénytelen tanácsot kérni. Folyton halljuk, hogy a tisztviselők helyzetén csak a közigazgatás egyszerűsítésével, a tisztviselői létszám folytonos szaporodásának korlátozása után lehet alaposan segíteni. Ha e tétel helyes, akkor itt könnyű a megoldás. Véget kell vetni az iratok fölösleges vándorlásának. Egyetlen szakértő hatóság, amely nem szaladgál a szomszédba elemi kitanításokért, hanem a »közbevetett intézkedések« végtelen sora nélkül saját erejéből közvetlenül tud tárgyalni és határozni, többet ér, mint tiz másik, amelyik magára hagyva tehetetlenül áll.

A mai rendszert föntartani csak akkor indokolt, ha az adózó polgárokat fölöslegesen terhelni és az ipari alapításokat szándékosan halogatni, a munkaadókat megkárosítani, a munkások munkaalkalmának szaporítását mesterségesen késleltetni akarjuk.

Az iparhatóságok mai előképzettségükkel feladatuknak meg nem felelhetnek. Innen ered az, hogy a telepengedélyezési tárgyalásokat, ha csak lehet elkerülik vagy a gyakorlott és szakképzett iparfelügyelő meghívása nélkül titokban tartják meg avagy a lelkiismeretesebbek minden sor intézkedéshez előbb az iparfelügyelő véleményét kéri ki. E helyzet tarthatatlanságát tehát az iparhatóságok érzik legjobban. Ha a járási főszolgabírák kötelessége volna a szülő nőknön fogóműtétet alkalmazni, a szemhályogokat operálni és a sérülteket amputálni, az — feltéve hogy akadna valaki széles e hazában, aki e segítségüket igénybe veszi — a mai hatáskörükhöz képest nem is volna olyan nagy baj. Egyszerre mindössze egy-két ember testi épsége vagy élete kerülne veszedelembe. A telepengedélyek feltételeivel, a balesetvédelmi és egészségügyi intézkedésekkel azonban egyszerre többek, nem ritkán százak, sőt ezrek sorsa függ össze. Az Országos Munkásbetegsegélyző és Balesetbiztosító Pénztár által 1910. év folyamán gyógykezelt 69.563 baleseti sérült és az országban százezer-számra szorgalmasan pusztuló tüdővészések nem tanúsítják azt, hogy intézkedő hatóságaink a helyzet magaslatán állanak.

Az iparhatóságok kezdik megtanulni, hogy a telepengedélyezési tárgyalásokra az iparfelügyelőt meg kell hívni. Innen ered a tárgyalások számának nagy szaporodása. Az iparhatóságok működésében ez az egész húsz éves haladás. Egyéb semmi.

Végül meg kell még emlékezni e helyen az iparfelügyelőknek immár ugyancsak két évtizedes kívánságáról, hogy a *telepengedélyezés alá tartozó üzemek sorozata* végre a józan észnek megfelelően állíttassék össze.

Amióta az iparfelügyelői jelentések nyomtatásban megjelennek, e kívánságuk már végtelen változatban látott napvilágot. Már 1899. évben akadt olyan felügyelő, aki az összes gyárakat telepengedélyhez kívánta kötni. Ezen óhaját nagy elővigyázattal nem a munkásvédelmi érdekek lehető főkéletes előmozdításának szükségével, hanem az ipar és iparosok érdekével indokolta ekképen: »Tekintettel az 1884 : XVII. t.-c. 35. és 36. §§-ban foglalt azon garanciára, hogy a telepengedélyezési eljárás alapján engedélyezett üzlettelep csak teljes kárpótlás melletti kisajátítás útján szüntethető meg, épen az ipar és iparosok érdekeinek felelne meg, ha minden gyártelep felállíthatása telepengedélyezési eljárás alá vonatnék«. Minden esetre igen kecses dolog, ha a gyártulajdonos csekély eljárási költség ellenében ily jogigényt válthat, azonban az ilyen kisajátítás olyan európai ritkaság, hogy ez ajánlat az érdekeltség lelkesedését kiváltani nem tudta és a telepengedélyezési kötelezettség kívánt kiterjesztése elmaradt.

A budapesti iparfelügyelő ugyanazon évben a kisipari petroleum- és benzin-motorokra hívta föl a figyelmet, mert e motorok felállításához építésrendőri engedély vidéken nem kell és közmunkatanácsi kikötések is csak Budapesten teszik túrhetővé az állapotokat. Kívánta a telepengedélyezési kötelezettséget az összes motorokra kiterjeszteni, mert a helytelenül felállított motorok áthelyezése aránytalanul nagy költséget okoz és »az adott helyzettel szemben a célnak teljesen megfelelő intézkedéseket sokszor tenni már nem is lehet«.

A néhai pozsonyi iparfelügyelő 1900-ban, amikor »az ipartörvény revíziója küszöbön állt« (!), a törvény 25. §-ának ugyancsak »a kor szellemének megfelelő módosítását« sürgette. Megmondja azt is, hogy helytelen volna a telepengedélyezési kötelezettség alá tartozó gyárak sorozatát kibővíteni, mert az ipar haladása folytán pár év múlva újból csak hiányossá válnék. A leghelyesebb volna az összes gyári és iparüzemeket általánosságban e kötelezettség alá vonni és csupán a »kézművesipart« kihagyni. Úgy látszik, azt remélte, hogy az iparhatóságok nem fognák az összes kézierőre berendezett üzemeket a kézművesiparba sorolni, mert nem hiszem, hogy az erőgép nélkül dolgozó kencefőzőket és hasonló ipartelepeket e kötelezettség alól fölmenteni kívánta volna.

Ha végig olvassuk a többi iparfelügyelő jelentéseit, alig találunk olyant, akinek az elmúlt évek folyamán, ha nem is ily általános, de legalább speciális javaslata ne volna. Igen szomorú, hogy »az idevonatkozólag kiadott számos pótrendelet dacára« még ma is visszás a helyzet, egyöntetűségről szó sem lehet és amíg »a többszáz munkással, gőzkazánokkal, gőzgéppel, gépkezelőkkel, sajtolókkal, izzító kemencékkel működő gépgyárak, kazángyárak, csavargyárak stb. telepengedély nélkül létesíthetők, addig a néhány munkással dolgozó nem téglés fémöntődék már telepengedélyezés alá tartoznak«.

Az ipartelepeket csupán a könyvekből és statisztikai kiadmányokból ismerők között sokan vannak, akik a telepengedélyezési kötelezettség kiterjesztésének ellenségei és súlyos aggodalmukat nem hallgatják el, ha most az »iparfejlesztés« idejében valaki az ipartelepek alapítását telepengedélyezési kötelezettséggel »megnehezíteni« kívánja. Az ipari főfelügyelőre még súlyos feladat vár, ha e jóhiszemű elméleti aggodalmaskodókat megnyugtatni, az iparfejlesztés és munkásvédelem között elképzelt ellentéteket lerombolni és a régen sürgetett kérdés modern megoldását keresztülvinni akarja.

SZEMLE.
MUNKÁSBIZTOSÍTÁS.**Munkaadószervezetek — a munkásbiztosításról.**

A Gyáriparosok Országos Szövetsége, a Magyar Vasművek és Gépgyárak Országos Egyesülete és az Országos Iparegyesület most megjelent évi jelentései a munkásbiztosítás ügyéről is megemlékeznek és érdekes árnyalati különbségeket találhat az érdeklődő az e kérdésről írott jelentésekben.

A Gyáriparosok Országos Szövetségének évi jelentése hangsúlyozza, hogy nagyjelentőségű feladatát látta abban, hogy a munkásbiztosítási ügy irányítására hivatott Országos Pénztár kebelében a munkaadói érdekek minél erélyesebb képviselőjét biztosítsa. Működésével igyekezett megvalósítani azt a célt, hogy a paritás ne csak papiroson legyen meg, hanem a gyakorlatban is és hogy képviselője örökösök a gyáripar ama érdekei fölött, melyek az Országos Pénztár igazgatásában és ügykezelésében felmerülnek és ily szempontból figyelmet érdemelnek. A jelentés folytatólag utal a törvény elhamarkodott életbeléptetésére és az ebből folyó ideiglenesség súlyos következményeire, így elsősorban a balesetbiztosítási járulékok kivetése szempontjából és megállapítja, hogy a gyáripari érdekelttség közreműködésének köszönhető az, hogy az üzembesorozási munkákkal az Országos Pénztár olyan stádiumba jutott, mely — ha nem is felel meg a tényleges állapotnak egész pontosan — azt legalább megközelíti. A jelentés azon reményének ad kifejezést, hogy miután a balesetbiztosítás terheit kizárólag a munkaadók viselik, az Országos Pénztár igazgatósága továbbra is teret nyújt — a balesetbiztosítási ágazat kellő fejlődésére irányuló befolyás érvényesítésére. A jövő feladatai közt legsürgősebbnek jelzi a balesetek elhárításának ügyét, valamint a balesetek következményeinek csökkentését. Megemlékezik a jelentés a munkásbiztosítási törvény revíziójának kérdéséről, mely a szövetség múlt évi közgyűlésének napirendjén állott, arról, hogy a szövetség közgyűlése az 1907. évi XIX. t.-cz. legfőbb hibáját az elszigetelt centralizációban, a bonyolult hatáskörökben és az egyes helyi és vállalati pénztárak pénzügyi autonómiájának megfojtásában látja, hogy ebből folyólag feltétlenül szükségesnek és sürgősnek látja a revíziót s megtette a szükséges intézkedéseket arra nézve, hogy a »Betegsegélyző pénztárakat fentartó vállalatok szövetsége« a törvény életbelépte óta szerzett és a törvény reformja alkalmával felhasználható tapasztalatokat gyűjtse össze.

Míg a Gyáriparosok Szövetségének jelentéséből a munkásbiztosítás jövő fejlődése iránti bizalom és az ügy iránti jóindulatu érdeklődés szól, addig a Magyar Vasművek és Gépgyárak Országos Egyesületének évi jelentése a gépgyártás pangását befolyásoló okok között foglalkozik a szociálpolitikai fejleményekkel és így a munkásbiztosításról következőkben emlékezik meg:

»A mai társadalom fejlődése a mindenféle bebiztosítások felé irányul, arra törekszik, hogy az ember a bölcsőtől a sirjáig lehetőleg minden baj és gond ellen be legyen biztosítva, s nyugalommal, ambíció és erőfeszítés nélkül minél hosszabb ideig tengethesse életét a haza javára. Ennek a költségeit természetesen az államra róják. Így haladunk a szociálista állam felé. Ezekből a biztosításokból hozzánk eddig szerencsére még csak a munkások betegség és baleset elleni biztosításának állami rendszere importáltatott és bármily sok már ennél is az elégedetlenség és csalódás, bár ez még meg sem szilárdult, mégis vannak, kik az állami biztosítások

további fajtáiban (rokkantság, munkanélküliség elleni, alkalmazottak biztosítása stb.) már szintén szeretnék a külföldet utánozni.

Nálunk ezek a dolgok még nagyon koraiaknak látszanak. Koraiak részben már amiatt is, mert nálunk ezek az intézmények természetesen csak kisebb terjedelemben létesíthetők s így mindig drágábbak, mint az intenzívebb életű külföldi államokban, úgy, hogy vannak iparvállalatok, melyek már ma is többet fizetnek szociálpolitikai terhekre, mint pl. német versenytársaik. Azért hozunk fel német példákat, mert a legutóbbi időben éppen a német nagyiparosok köréből sűrűbben hallunk felszólalásokat a szociálpolitikai költségek további fokozása ellen. Mint az alábbi összeállítások mutatják, a törvényes munkásjóléti intézményekre fordított összegek nálunk már ma is majdnem akkorák, sőt néha nagyobbak, mint Németországban, ahol azonban az emelkedés immár évtizedek óta folyamatosan lassú, fokozatos, míg nálunk az 1907 : XIX. t.-c. életbeléptetése óta ugyancsak hirtelen felszökött.

A törvényes munkásjóléti intézményekre (munkásbiztosítás stb.) fordított összegek tehát máris nagyobbak, vagy majdnem akkorák, mint Németországban, ahol pedig a szociális biztosításoknak (rokkantság) már egyéb ágazatai is törvényesen be vannak vezetve. Itt azonban az emelkedés lassú, fokozatos, míg nálunk az utolsó években nagyon hirtelen emelkedett.

Így volt gyárunk, mely 1907-ben szociális terhekre még csak 45.600 K-t fordított, melynél azonban e költségek 1911-ben már 148.700 K-ra szöktek. A jelentés álláspontját statisztikai táblázatokkal próbálja igazolni.

Az Országos Iparegyesület évi jelentése elmondja, hogy a kereskedelemügyi miniszternek a törvény reformjára irányuló törekvését elősegítendő, elhatározta, hogy összegyűjti a munkásbiztosítás elleni panaszokat, azokat a Magyar Iparban közzéteszi, megvitatás alá bocsátja és az ebből a megvitatásból leszűrődő konkluziókat használja fel akkor, mikor a törvénymódosítás tervezete a nyilvánosság elé bocsátatik és az érdekeltség tárgyalása alá kerül. Megemlékezik az üzembesorozásról és a balesetbiztosítási járulékok kivetéséről, továbbá arról a támadásról, mely a vállalati pénztárak vagyonkezelése ellen munkásoldalról elhangzott és mely vádnak általánosítása ellen az egyesület tiltakozott. Szól a 2°-os járulékkedvezmény megszűnéséről és ennek további fenmaradása érdekében tett lépésekről. Végül rátér és az 1911. év óta érvényben lévő 7 napos járulékkedvezésre, mely országos átlagban az előző viszonyokkal szemben kedvezőbb anyagi helyzetet teremtett, bár a 7 napos járulékrészesedés dacára sem tudott minden pénztár a nagymérvű segélyezési szükségletek által előidézett deficittől végleg megszabadulni.

Annak idején ismertettük már az Építőiparosok Országos Szövetségének s a kisiparosok érdekképviselőjének álláspontját. Mindezekből az tűnik ki, hogy a munkaadóknak állásfoglalása még nem egységes.

Kúriai ítéletek kártérítési ügyekben. Néhány érdekes ítéletet hozott a Kúria legutóbb kártérítési ügyekben. Így 3486/911. számú ítélete megállapítja, hogy annak kimondására, hogy a sérültnek munkaadója ellen a balesetből folyólag kárigénye van, megállapítási keresetnek akkor sincs helye, ha a sérültet a munkaadó egyelőre változatlan fizetéssel tartja alkalmazásban, mivel ekkor is követelhető a kártérítési összeg megállapítása az alkalmazás megszűnésének esetére. A Kúria álláspontja szerint ugyanis kártérítés iránt perelhet a balesetet szenvedett akkor is, ha munkaadója régi munkabére mellett továbbra is alkalmazza és így a balesetből folyólag tényleg előállott kára nincs, mert a kártérítési igény megállapítható arra az esetre, ha a szolgálati viszony meg fog szűnni.

2741/911. számú ítéletében kimondja, hogy a baleset folytán megsérült kisiparos attól az időtől fogva, melyben teljes keresetképességét elérte volna, a teljes keresetképességének megfelelő kártérítést követelheti. Ez éles ellentétben áll az 1907. évi XIX. t.-c. 78. §-ának a tanoncokra vonatkozó inhumanus rendelkezéseivel.

2930/911. számú ítélete szerint a baleset következtében rokkantság miatt elbocsátott vasúti alkalmazottra megállapított, hogy vasúti szolgálatra teljesen szolgálatképtelen ugyan, de a közönséges napszamos munkaképességét csak részben veszítette el. Minthogy a sérült vasúti szolgálatba lépése előtt mint napszamos tartotta fenn magát, kárigényeként nem a fizetése és nyugdíja közti különbözet állapított meg, hanem ebből levonatott az az összeg is, melyet — figyelembe véve a testi hibában szenvedőre nézve a munkanyerésnek csekélyebb esélyét — mint napszamos csökkent munkaképességével kereshetett.

3564/911. számú ítélettel eddigi gyakorlatának megfelelőleg nem ítél meg kártérítést egy tizenhét éves lánynak atyja halálos balesete alapján, mert 18 éves lánynyal szemben atyjának tartási és kiházásítási kötelezettsége fenn nem áll, nincs tehát jogalap a tartás követelésére.

A verseci pénztár autonomiája újból megalakult új igazgatóság választásával, melynek az állami munkásbiztosítási hivatal a pénztár vezetését átadta.

Kisiparosok járulékszázaléka. Az Országos Pénztár elnöksége köriratban hívta fel a helyi szervek figyelmét arra, hogy a törvény 25. §-ának utolsó bekezdésében kisiparosoknak betegsegélyezési járulékok tekintetében adott kedvezmény érvénye a törvény értelmében 1912. évi június hó 30-ával megszűnik. Ennélfogva betegsegélyezési járulékok 1912. évi július hó 1-től kezdve egységesen, az Országos Pénztár alapszabályainak 30 §-a szerint (országosan 3%) rovatdók ki.

Veszélyességi táblázat módosítása. A m. kir. Állami Munkásbiztosítási Hivatal 15.392/911. sz. alatt felhívta az Országos Pénztár figyelmét arra, hogy az első veszélyességi táblázat felülvizsgálatával, illetve módosításával a törvény 33. §-ában előirt rendelkezések értelmében az Országos Pénztár 1912. évi közgyűlésének kell foglalkoznia.

Az Országos Pénztár elnöksége elhatározta, hogy oly értelmű felterjesztés intéztessék a m. kir. Állami Munkásbiztosítási Hivatalhoz, hogy az első veszélyességi táblázat tekintetében fogadja el az elnökségnek azt az álláspontját, hogy az első veszélyességi táblázat átvizsgálásával csak az 1913. évi közgyűlésnek kell foglalkoznia, mert ekkor telik le a 700/908. sz. állami hivatali rendelettel megállapított veszélyességi táblázat érvényességének első öt éve.

Szinészek biztosítási kötelezettsége. Az Országos Pénztár a Munkásbiztosítási Közlöny 21. számában megjelent 23.116/912. számú köriratában közli a helyi szervekkel, hogy azok a tárgyalások, melyek az Országos Szinészegyesület és az Országos Pénztár közt megindultak, meghiusultak és felhívja ehhez képest a pénztárakat, hogy a járulékok behajtásáról gondoskodjanak.

Biztosítási kötelezettség. Az Országos Pénztár elnöksége 19.314/912. szám alatt kimondotta, hogy Sch. hiriapiró, ki mellékfoglalkozásként mozgófényképszínház igazgatója, biztosításra nem kötelezett, mert mellékfoglalkozás alapján biztosítási kötelezettség meg nem állapítható.

Kihágási büntetéspénzek a munkásbiztosítás céljaira. A kereskedelemügyi miniszter 28.476 K 16 fillért utalt ki, mely összeg az 1907. évi XIX. t.c. 192. §-a szerint pénztári kórházak és üdülőtelepek céljaira fordítandó.

A vakreceptek. A budapesti büntetőtörvényszék másfél heti tárgyalás után f. hó 10-én hirdette ki ítéletét a budapesti kerületi munkásbiztosító pénztár kárára elkövetett receptcsalások ügyében. A törvényszék a vád alá helyezett gyógyszerészek közül hármat mondott ki bűnösnek s egyet egy évi, másikat nyolc havi, harmadikat hét havi börtönbüntetésre ítélte. Az ugyancsak vád alá helyezett negyedik gyógyszerészt a bíróság felmentette, az ötödik ellen pedig az ügyész ejtette el a vádat.

A tárgyalás nagyon tanulságos volt. Felderítette, milyen manipulációkat folytatnak egyes orvosok és gyógyszerészek a pénztárak kárára. Vádlottak és védőik nemcsak nem tagadtak ily visszaéléseket, sőt igen előkelő tanukkal akarták bizonyítani, hogy azok általánosan, országszerte szokásosak.

A bűnpörnek tehát annyi haszna már is van, hogy a pénztárak tudják, mely visszaélések ellen kell védekezniük.

A bűnpör ezenkívül aktuálissá tette a gyógyszerészek és a pénztárak viszonyának szabályozását s az országos pénztár feladata, hogy e kérdést erélyesen vigye a megoldás felé.

A budapesti kerületi pénztár orvosi egyezsége. Lapunk ez évi folyamának 3. számában megírtuk már, hogy a Budapesti Kerületi Munkásbiztosító Pénztár igazgatósága és orvosi kara közt kötött szerződést az Állami Munkásbiztosítási Hivatal jóváhagyta.

Az egyezés alapja: az állandó alkalmazású (fix) orvosi rendszer. Az orvosi kiadásokat a pénztár a 3%-os, illetve a kisiparosokra a 2%-os járulékkulcs és 6 napra számított járulékkivetés alapján befolyó járadékbevételek 20%-ából fedezi. Ha a kisiparosok járadékkulcsa 3% lesz, az ez alapon befolyó járulék 20%-a is megilleti az orvosokat. Ebből az általányozott összegből nyernek fedezetet az összes költségek.

Ha a korpótlékok a járulékbévételek 20%-ából nem nyernek fedezetet, akkor a pénztár a korpótlékokat a 6 napra kivetett 3%-os járulékkulcs mellett befolyó járulékösszeg 20%-a és a 7 napra kivetett 3%-os járulékkulcs mellett befolyó járulékösszeg 20·4%-a közt levő különbözetből fedezi.

Ha a vidéki pénztárak és a budapesti pénztár olyképp egyeznének meg, hogy a vidéki pénztárnak betegsegélyezési ügyben a budapesti pénztárhoz utalt tagjai után a pénztárak orvosait kölcsönösen díjazás illeti meg, akkor az e címen befolyó díj az orvosoknak jár. Ha azonban a budapesti pénztár és a vidéki pénztár egymás tagjait kölcsönösen díjtalanul kezelik, akkor a vidéki pénztár tagjainak kezeléseért az orvosoknak díjazás nem adandó.

A pénztár annyi orvost alkalmaz, hogy minden 600 tagra átlag egy orvos jusson. Az állásokat a pénztár igazgatósága nyilvános pályázat útján tölti be. De rendelőintézeti vezetőorvosi, továbbá szaksegédi vagy segédorvosi állásra — az orvosi tanács meghallgatásával — pályázat kiírásának mellőzésével közvetlenül meg is hívhat az igazgatóság orvosokat.

Minden orvos, aki a régi 1908. április 28-án megkötött orvosi egyezés megkötésekor státusban volt és azóta megszakítás nélkül státusban maradt, végleges. Ha csak ideiglenesen, bizonyos időre szervezi a pénztár valamely orvosi állást, az állás szervezésére kitűzött határidő lejártá után az állást betöltő orvos elbocsátható. Egyéb rendszeresített állásra alkalmazott orvost egy évi szolgálat után véglegesíti a pénztár. A gyakornokokat nem lehet véglegesíteni.

Ha a pénztár körzetének más beosztása, vagy több vállalati pénztár alakulása stb. következtében a járulékbévételek rohamosan csökken, úgy hogy az orvosok díjazására az e célra megállapított általányösszeg nem volna elég, az egész orvosi kar fizetését redukálják. A redukció módzatait a pénztár igazgatósága és az orvosok 12-es teljhatalmú bizottsága együtt állapítja meg. Ha meggyezni nem tudnának, az Állami Munkásbiztosítási Hivatal dönt.

A pénztár orvosai a pénztár alapszabályait, továbbá az orvosi szolgálati, fegyelmi és illetmény szabályzatot és az ügyrendet magukra kötelezőknek ismerik el, azokat betartják. A szabályzatok megváltoztatása csak az igazgatóság és az orvosi kar megegyezésével történhetik.

Az orvosok fegyelmi ügyében az orvosi tanács mindig meghallgatandó. Az orvosi tanács elnökének vagy az elnök helyettesének a fegyelmi bizottság ülésén véleményező joga van. Az orvosi fegyelmi bizottság az igazgatóság tagjaiból és az orvosokból egyenlő számban alakul. A bizottság elnöke a pénztár elnöke.

Minden véglegesen alkalmazott orvosnak joga van a pénztár tisztviselőivel közösen megalakítandó nyugdíjintézetbe való belépésre.

A véglegesített orvosnak a pénztár szerződést ad. Végleges orvos csak fegyelmi úton, de rokkantság vagy munkaképtelenség esetén fegyelmi ok hiányában is elbocsátható, de a nyugdíjszabályzat szerint szerzett igényei épségben maradnak. A rokkantsági eljárás csak egy évi munkaképtelenség után indítható meg. Egy évig jár az orvosnak teljes fizetése. Az orvos három havi felmondással elhagyhatja állását.

A véglegesített orvosnak évente egy hónapi, a főorvosnak hat heti szabadságra van joga. A szabadság idején az orvosok azonos szolgálatban és szomszédos területén helyettesítik egymást.

Egy évig tartó megbetegedés esetén az orvos az egy év alatt élvezti teljes fizetését. Ha ezen az időn túl nem kezd meg és legalább fél évig nem folytatja a működését, három havi felmondással elbocsátható.

Az orvossal kötött szerződés felbontható, ha valamely körzetben a taglétszám legalább két éven át a szerződés megkötésekor fennállott taglétszám kétharmada alá süllyed és ha az orvos a megfelelő fizetésredukciót nem hajlandó elfogadni. Ez esetben az orvosnak egy évi fizetésre van igénye.

Az egyezés 1911. január 1-éig visszaható erővel lép életbe.

Az ipartestületek és a munkásbiztosító pénztárak közti ügyben a kereskedelemügyi miniszter f. é. március 20-án 15.381/VI. sz. a. következő leiratot intézte az Ipartestületek Orsz. Szövetségéhez:

A t. Szövetség azzal a kéréssel fordult hozzám, miszerint helyezzem hatályon kívül a folyó évi január hó 11-én 92.536/1911. szám alatt kelet rendeletemet, melyben a magyar királyi állami munkásbiztosítási hivatalnak kérdésre válaszolva kimondottam, hogy az ipartestületek az általuk vezetett nyilvántartások lemásolását a kerületi munkásbiztosító pénztárak közegeinek megengedni kötelesek, ha pedig a hatályon kívüli helyezés lehetséges nem lenne, úgy mondjam ki, miszerint a munkásbiztosító pénztárak és ipartestületek közötti viszony szabályozásának idejéig az ipartestületek a munkásbiztosító pénztáraknak csak akkor kötelesek felvilágosítást adni, ha a pénztár külön megnevezett egyes iparosokra nézve átiratban kér felvilágosítást; ha pedig a felvilágosítás nyújtása nagyobb irodai munkával járna, akkor a költségeket a pénztár tartozzék viselni.

A t. Szövetségnek egyik kérését sem teljesíthetem, mert az ipartestületek a nyilvántartásokat iparhatósági minőségükben vezetik és mert a kérelmek alapját képező indokot, hogy sérelmesnek vélt határozatom az ipartestületeknek a kerületi munkásbiztosító pénztárakkal szemben alárendeltségét fogná eredményezni: helytállónak el nem ismerhetem.

A kerületi pénztárak ugyanis az ipartestületekkel szemben az elhatározásom folytán sem fognak birni rendelkező joggal és így kizártnak tekintendő az az eset, hogy az egyébként is nyilvános ipartestületi lajstromok lemásolását a pénztárak az ipartestületek által megállapított hivatalos időn kívül, vagy ilyenek hiányában valamely rendkívüli időben kívánják foganatosítani.

Hasonlóképpen nem helytálló a fölterjesztésben kifejezésre juttatott az az aggodalom sem, hogy kifogásolt rendeletem az ipartestületi közügyek iránti érdeklődést csökkentené az által, hogy megengedtetvén a kerületi pénztáraknak az ipartestületi nyilvántartásoknak lemásolása, az ipartestület útján segítettének a hatóságok a tagjaik által esetleg elkövetett mulasztások megtorlásában. Az ipartestületek ugyanis, mint fentebb említettem, a nyilvántartásokat hatósági minőségükben vezetik, az ipartestületek e rendeltetésével ellenkező éppen az volna, ha eljárásukkal azt a látszatot keltenék, hogy a munkaadóknak hivatalból üldözendő kihágási cselekményeit palástolják.

Ami végül a Szövetségnek az 1907. évi XIX. törvénycikk 129. §-ában az ipartestületi közvetítésre vonatkozólag foglalt rendelkezés végrehajtása iránti panaszát illeti, erre nézve megjegyzem, hogy az ipartestületek által e tárgyban emelt konkrét panaszokat az állami munkásbiztosítási hivatal mindig a legmeszszebbmő módon honorálta, felügyeleti jogkörében utasítván a kerületi pénztárakat, hogy figyelemmel az idézett törvényszakasz rendelkezésére, az ipartestületekkel a közvetítési teendők ellátására vonatkozó egyezséget kössék meg. A panaszok is túlnyomó részben abból az okból merültek föl, mert az ipartestületek — bár az 1907. évi XIX. törvénycikk a tekintetben kifejezett jogot nem biztosít részükre — a közvetítési teendők ellátásáért kisebb-nagyobb mérvű díjazást követeltek a pénztáraktól, melynek nyújtását azok egynémelyike megtagadta. Az állami munkásbiztosítási hivatal ily esetben is figyelmeztette a pénztárakat, hogy az anyagi erejüket meg nem haladó, méltányos díjazás elvállalásától alig zárkozhatnak el.

A bányamunkások balesetbiztosítása. Az osztrák képviselőház szociálpolitikai bizottsága május 18-án foglalkozott a bányamunkások balesetbiztosításának kérdésével. Ezidőszerint a bányatársládák csak teljes munkaképtelenség esetén kártalanítják a bányászokat s halálos balesetnél az özvegyet és árvákat. Részleges munkaképtelenséget okozó balesetnél azonban nem nyújtanak kártalanítást. A szociális biztosításra vonatkozó törvényjavaslat a bányászok balesetbiztosítási ügyét is szabályozza, minthogy azonban ebből — a szociális biztosítás egész nagy területét szabályozó — javaslatból a legjobb esetben is csak évek múlva lehet törvény, az érdekeltek sürgették, hogy a bányászok biztosításának ügye külön rendeztessék. A miniszter képviselője kijelentette, hogy a kormány sem zárkózik el az elől, hogy ez a kérdés külön rendeztessék, miután a mai állapotok mellett a bányászokról való szociális gondoskodás egyáltalán nem kielégítő. A bányamunkások balesetbiztosításának szervéül, német mintára Berufsgenossenschaftot létesítenek, amihez a bizottság szociáldemokrata tagjai is hozzájárultak.

A munkásbiztosítási törvény reformja.

A Nemzetközi Munkásbiztosítás Magyarországi Egyesületének szaktanácskozása.

III. ülés 1912. évi május hó 9-én.

Szterényi József elnök: Örömmel üdvözlöm a nagy számban megjelent t. tagtársakat. Mai ülésünkön folytatjuk a vitát a munkásbiztosítás szervezeti kérdéseiről.

Bosányi Endre kir. tanácsos: Ha visszatekintünk arra a kálváriára, amelyen az 1907. évi XIX. t.-c. életbeléptetése óta végighaladtunk és azokat az okokat közelebbről szemügyre vesszük, melyek az általánosan tapasztalt elkedvetlenedést létre hozták és különösen vizsgálat tárgyává tesszük azokat a körülményeket, melyek ezen elégedetlenség létrejöttére okot adtak, nem hunyhatunk szemet az elől, hogy elsősorban a törvény hihetetlenül *elsietett életbeléptetését* és az ezzel összefüggésben álló számtalan surlódást okozhatjuk, mint amelyek a tapasztalt elégedetlenség főforrásaként mutatkoznak. Ha a reformot sürgető mozgalom természetét közvetlenebbül vizsgáljuk, amint azt én szerény hatáskörömben, melyet az Országos Pénztárnál betöltök, megfigyelhettem, azt látjuk, hogy az emberek nem nézik a baj közvetlen okát, nem tekintik közelről az állapotokat, és csupán a felületes impresszió után ítélnék és innen keletkezett az a — mondhatnám — legenda, mely szerint a munkásbiztosítás annyira rossz, hogy azon csak az segítene, ha az állam venné az egészet a kezébe. Én annak a nézetnek adok kifejezést, hogy a baj főoka abban rejlik, hogy a törvényt *elsietve, minden előkészítés és gondos megfontolás nélkül hihetetlenül elhamarkodva léptették életbe* és azt hiszem, elsősorban ez bosszulta meg magát, mert oly intézményt, mely az eleven ipari élet ezer érdekeivel áll legszorosabb kapcsolatban, előkészítés nélkül, úgyszólván huszáros bravourral életbeléptetni nem lett volna szabad és benső meggyőződésem, hogy éppen ezt sinylí még mai napig az egész érdekeltség. Szerencsére azonban ezen már jórészt túl vagyunk és most már talán remélni lehet, hogy lassankint minden rendbe jön.

A bajoknak egy másik még súlyosabb oka az, hogy már a törvényhozás *kivételeket* engedett meg, egyeseknek mintegy *kiváltságokat adott*, azokat kevésbé terhelve meg, ami a többiekben mindjárt kezdetben azt a vágyat keltette, hogy lehetőleg ők is szabaduljanak a terhek alól, amennyiben mintegy meggyőződésükké vált, hogy a munkásbiztosítási törvény alá tartozni valami rettenetes teher, mely alól minden áron szabadulni kell.

Végzetes hiba volt tehát, hogy a törvény ilyen kivételeket egyáltalában engedett. És tetejébe valósággal horrendus dolog, hogy az *állam*, mint az ország első munkaadója sietett azok között a vezérszerepet elfoglalni, akik a munkásbiztosító törvény hatálya alól kivonulni igyekeznek.

Sehol még munkásbiztosítást nem létesítettek úgy, hogy különbséget tettek volna abból a szempontból, hogy a biztosítandó munkásnak *ki a munkaadója*, mert hisz ez törvényhozási szempontból nonszensz, miután csupán azt kell nézni, hogy a munkás *ki van-e téve* azoknak a betegségeknek, azoknak a veszélyeknek, amelyek ellen a törvény ő meg akarja védelmezni, és tehát az a kérdés, hogy *ki a munkaadó*: kisiparos, bányatulajdonos, vagy az állam-e, ez tökéletesen alárendelt dolog.

Igen tisztelt uraim, méltóztassanak megengedni, hogy erre a kérdésre különös súlyt fektessek. E körülmények főleg azért sajnálatosak, mert a munkásbiztosítási intézmény jövő fejlődésének útját állják és olyan mesterséges akadályokat létesítettek, amelyek elhárításának lehetőségével aligha tudunk tisztába jönni. Mindenütt azt tapasztaljuk, hogy ahol új munkásbiztosítási törvényt léptetnek életbe, mindenütt lépésről-lépésre haladnak előre s a biztosítottak körét fokozatosan mindig jobban kiterjesztik, olyan törvényhozási alkotást azonban sehol nem láthatunk, mint amilyent mi csináltunk, hogy a biztosítottak körét mindjárt elején szűkebbre szorították és kivételek engedélyezésével a biztosítás hatályosságát megakadályozták. Ez az oka annak, hogy ma lépten-nyomon azt tapasztaljuk, hogy mind többen vágyakoznak a biztosítás köréből kivonulhatni, ez teremtette azt az áramlatot, amely arra irányul, hogy minél többen vonassanak ki a törvény hatálya alól.

Egy másik kérdés, amely tán szintén nem függ össze szorosan a szervezet kérdésével, de a közvéleményben a munkásbiztosítás ügyének módfelett ártott, az igazgatási költségekre vonatkozó famozus alakulás, amely a törvény

életbeléptetése óta fájó sebe a munkásbiztosításnak. Valósággal fából vaskarika az, hogy az állam egy oldalról azt mondja, hogy a központi intézménynek igazgatási költségeit viseli, azonban mikor arról van szó, hogy miből áll elő ezen kiadás: az állások számából s a dologi kiadásokból, ebbe az állam nemcsak bele akar szólni, hanem annak egy részét nem is engedélyezi. Ebből az következik, hogy az igazgatási költségek közül tehát csak azt engedélyezi, amit jónak lát. Én azt hiszem, hogy ez szintén egyike azon okoknak, melyek mélyreható elkeseredést szültek. Én bent vagyok az Országos Pénztár igazgatóságában, közelről látom a dolgokat, tanulmányozhattam a hangulatot és tudom, hogy semmi sem okozott olyan nagy elkeseredést, mint ez a kegyetlen tréfa és valóban legfőbb ideje volt, hogy ma már remélni lehet e bajok megszüntetését, amennyiben a pénzügyminiszterrel ez irányban folytatott tárgyalások nagyon megnyugtatók és az igazgatási költségeknek az állam részéről való becsületes fedezését már közel kilátásba helyezik.

Ezek után szorosán a tárgyra, a szervezet kérdésére térek át. A multkori tárgyalás alkalmából a centralizáció hívei, köztük különösen dr. Pap Géza miniszteri osztálytanácsos úr, igen súlyos érvekkel vélték síkra szállhatni a fenyegetett centralizáció mellett. Azt hiszem, hogy a centralizáció előnyeit nagyon szépen hangoztatták, de *be nem bizonyították*, ami, ha közelebbről tekintjük a dolgokat, könnyen megbocsátható. Dr. Pap miniszteri osztálytanácsos úr lelkes szavakban fejtegette, hogy a centralizáció alapeszméje a munkásbiztosítás terén: a szövetkezés eszméje, a gyengébb felek az erők tömörítése útján igyekezzenek olyan feladatokat megoldani, melyekre az egyes pénztárak önmagukban nem volnának képesek. Azt hiszem, hogy ezen magyarázat kissé elhibázott, mert a szövetkezés bizonyára szükséges és helyes bizonyos célok elérésére, de *adósságok csinálására szövetkezni* még sehol se próbáltak és erre a célra a szövetkezés eszméje teljesen alkalmatlan. Nem értem, hogy mesterségesen adósságok csinálására hogyan lehet szövetkezni, mert hisz az, hogy egyik pénztár a feleslegét annak a pénztárnak adja, amelyik deficittel dolgozik: immorális és lehetetlen állapotokat teremtet. A járulékból befolyt összegek kizárólag csak a beteg munkások segélyezésére, kórházak, szanatóriumok építésére fordíthatók, de semmi esetre sem deficitesek gazdálkodás felbátorítására. Egészen másképp ítélném meg a dolgot, ha azt az alapelvet, mely a törvényhozást vezette, konzekvensen keresztülvitték volna és nézetem szerint itt reparálható dologról van szó, mert mihelyt a törvény oly értelemben változtatott meg, hogy a jól gazdálkodó pénztárak fölöslegei kizárólag közös munkásjóléti intézmények létesítésére lesznek felhasználhatók, azok, akik ma zúgolódnak amiatt, hogy feleslegük $\frac{2}{3}$ -ad részét be kell szolgáltatni, nem fognak többé sem zúgolódnak, sem pedig mesterségesen arra törekedni, hogy felesleget ne mutassanak ki. Igenis fognak megtakarításokat létrehozni és arra törekedni, hogy a megtakarításokból létrehozott munkásjóléti intézményeknek az ő tagjaik is hasznát vegyék. Én tehát azt mondom, hogy amit a centralizáció előnye tekintetében az urak itt felhoztak, az mind nagyon szép dolog, de ez előnyök bebizonyításával egyelőre adósságok maradtak. Mert mit látunk egyelőre e centralizáció közvetlen fejleményeként? Látunk ijesztően szaporodó hátralékokat és olyan adósságterheket, amelyek a pénzügyi csőd veszélyével fenyegetnek, különösen mikor azt látjuk, hogy a jelenlegi szisztéma szerint a küntlevőségek behajtása nem szorgalmaztatik, mert a bajbajövő pénztárak egyszerűen az Országos Pénztárra támaszkodnak, annak a torkára teszik a kést és működésük beszüntetésével fenyegetődznek, ha nem kapnak pénzt. Én tehát azt hiszem, hogy ezzel a nagy kérdéssel igen alaposan kell foglalkozni, mert ez már nem szimptóma, hanem végig az országban jelentkező kórságos állapot, nemcsak a budapesti pénztár, hanem az ország összes többi pénztárai is, amelyek eddig még úgy, a hogy ki tudtak jönni bevételeikből, most annak ellenére, hogy azok a hét napi járulék életbeléptetésével fokoztatták, pénzügyi nehézségekkel küzdenek. Én azt hiszem, hogy itt egy olyan processzus van kifejlődésben, mely ezekkel a körülményekkel szorosán összefügg és amely talán még nagyobb bajokat fog létrehozni: az igényeknek rettenetes és aránytalan, feltartóztatlan fokozódását, melylyel szemben a fedezetet előteremteni nem leszünk képesek. Mert midőn azt látjuk, hogy mindazok az érdekeltjei a munkásbiztosításnak, akik *egészségesek*: a tisztviselő urak, az orvosok stb. aránytalanul fokozták igényeiket az intézménnyel szemben és első sorban követelik ezek kielégítését, túlzás nélkül állíthatom, hogy elfelejtkeztünk az intézmény tulajdonképpeni rendeltetéséről: a *beteg munkások gyógyításáról* és össze-

tett kézzel tőrjük, hogy az egészségesek megélhetési törekvései érvényesülnek első sorban, még pedig kimaradhatlanul a betegek rovására. Ezen segíteni kell, itt kell egy helyes utat találni, mert másképp bármily erőteljes segélyforrásokra teszünk is szert, a csőd véglegesen elkerülhető nem lesz. Ilyen nagy intézménnyel csak kitartó és nagy munkával lehet tartós eredményt elérni, és majd ha az intézmény teljesen kiépül és céljának jobban megfelel, akkor más hangulat is fog keletkezni és azért ezeket a követeléseket józanul mérsékelni kell, míg az intézmény kellőképp megerősödve és a beteg munkások ellátását teljesen megvalósítva, képes lesz az ennek a célnak szolgálatában álló érdekeltségről is intenzívebben gondoskodni.

Rá kell még térnem egy olyan kérdésre is, melyet több előadó érintett: ez az az ellentét, mely az Országos Pénztár és a helyi szervek között a hatáskörök összeütközése tekintetében, illetőleg az olyannyira féltett autonómia kérdésében felmerült. Én úgy vélem, hogy teljesen mindegy, vagy legalább is nagyon alárendelt jelentőségű, hogy milyen munkakörben találkoznak a szervek, nézetem szerint csak az a fontos, hogy a beteg munkás gyógyíttassék meg és kellőképp elláttassék; hogy ezt milyen úton-módon érjük el, vagy tudjuk megvalósítani, az teljesen közönyös. Itt ugyanaz a féltékenység jut kifejezésre, mint amilyen az Állami Munkásbiztosítási Hivatal és az Országos Pénztár között áll fenn. Nem kutatom az okokat, hogy honnan ered, de bízom a jövőben, hogy ezek a bajok is meg fognak szűnni, mert ha majd az ügyek helyes útra terelődnek, akkor az Országos Pénztár sem fog minden dologba beavatkozni, hisz most is főleg azért avatkozik be — a helyi szervek dolgába — mert attól fél, hogy a gazdálkodás még rosszabb lesz; mihelyt a kerületi pénztáraknál a helyzet javulni fog, az Országos Pénztár is kerülni fogja a csekély dolgokba való beavatkozást.

Egy igen fontos kérdést érintett az előadó úr, melyhez néhány megjegyzést óhajtánék fűzni és ez a kerületi pénztárak jelenlegi szisztémája mellett való érvelés. Ha közelebbről vizsgáljuk a kérdést, azt tapasztaljuk, hogy a területiális beosztás rendszere nem hozta meg a munkásbiztosításnak azokat az áldásos gyümölcsöket, melyeket tőle vártunk: sőt kétségtelennek látszik, hogy ez a szisztéma tökéletes betegellátást létrehozni képtelen, a munkások ugyanis óriási területen szétszórva laknak s ez a körülmény lényegesen megdrágítja a beteg munkások ellátását. Nézetem szerint sokkal helyesebb volna ezeket a nagy területiális egységeket tovább nem fejleszteni, hanem inkább azt a kisebb pénztári egységekből alkotott szisztémát és azt a bizonyos tekintetben családis karakterű biztosítást kell behozni, mint amilyen Németországban van. Ott ugyanis olyan nagy területi egységek, mint amilyenek a mi kerületi pénztáraink, egyáltalában nincsenek; vannak községi kezelésben tartott pénztárak, tehát helyhez kötött pénztárak, vannak helyi pénztárak és nagy számban gyári vállalati pénztárak s ha azt látjuk, hogy éppen ezek a pénztárak, melyek kisebb körre terjesztik ki működésüket, valóságos diadalútban törnek előre; ha azt látjuk, hogy Németországban 1885 óta 1909-ig a vállalati pénztárak száma 5.400-ról 8.000-re emelkedett és ezek mellett az Ortskrankenkasse-k száma 3.600-ról 4.800-ra emelkedett: úgy ezzel bebizonyítottam vélem, hogy arra kell törekedni, miszerint a munkásbiztosító pénztárakat, mint egységeket lehetőség szerint kis területre és intenzív működésre kell szorítani. Mert az a processzus, amelyet ma látunk a budapesti pénztárnál, be fog következni jövőben a többi városokban is, amelyekben a lakosság tömörülését az újabb népszámlálási számadatokból már most is tapasztaljuk és így előre megjósolható, hogy a nagyobb vidéki gócpontokban ugyanolyan fejlemények fognak bekövetkezni, mint amilyeneket a fővárosban tapasztalunk. Én tehát arra akarom a figyelmet felhívni, hogy célszerű volna a szervezet reformját, mely azonban szerintem nem égető kérdés, ebben az irányban meggondolni és ezt a fejlődési irányt figyelemmel kísérve, a törvényhozásban a kisebb pénztári egységek létesítését előmozdítani.

Ami a vállalati pénztárakkal szemben kifejezésre jutott — ugyan burkolt — barátságatlan álláspontot illeti, arra nézve méltóztassanak megengedni, hogy ezúttal csak egyre hívjam fel a figyelmet, arra t. i., hogy mindazok a hátrányok, melyeket felhoztak, teljesen eltörpülnek azzal szemben, ha azt látjuk, hogy micsoda áldásos hatással van a munkásra annak a tudata, hogy az ő munkaadója a betegségéből előálló nyomorában törődik vele és őt nehéz helyzetében támogatja. De van egy finánciális momentum is, mely előtt szemet hunyni nem lehet és ez az, hogy a vállalati pénztárak adminisztrációjának költségeit a munkaadók fizetik,

ezt a költséget tehát a munkások teljesen megtakarítják. Arra a vádra, mely a vállalati pénztárakkal szemben gyakran felhangzik, hogy t. i. a napibérosztályba való sorozásnál a munkaadók a munkásokat megkárosítják és itt behozzák az adminisztrációs költségeiket, válaszom röviden az, hogy — ha ez szórványosan meg is történik — ezt szabályként nem állíthatjuk fel. Egyébként is a napibérosztályba való besorozásnál a munkaadók karöltve járnak el a munkásokkal. Aki a dolgokat figyelemmel szemléli, azt tapasztalhatja, hogy a vállalati pénztárak a dolognak ezt a részét is kezdik nagyon szépen megoldani. Én a vállalati pénztárak fentartásának és továbbfejlesztésének igen nagy jelentőséget tulajdonítok, mert a betegségyezés gazdasági és pénzügyi kérdés is és bár a munkások nagyon jól érthetnek érdekeik megvédéséhez, de nem értenek gazdasági és pénzügyi kérdésekhez úgy, mint a munkaadók és már ezért sem szabad a vállalati pénztárakat megszüntetni.

Ezek után áttérek arra a kérdésre, melyet Elnök Úr ő excellenciája kegyeskedett megnyitójában felemlíteni: az angol munkásbiztosítás alapeszméjének hazánkban való alkalmazására és ezzel mindjárt vonatkozásba vélem hozhatni Tisza István grófnak a Magyar Figyelőben megjelent cikkét is. Tisza István ezt az angol törvényreformot nagy hévvel karolta fel és bár e nemes hév csak örvendetes lehet a munkásbiztosítás általános érdekei szempontjából, de azt hiszem, hogy hazánk e nagy államférfiát ebben a kérdésben óriási tévedés érte, mert elfeledkezett arról, hogy a magyar munkás — intelligenciáját tekintve — nagyon távol áll még az angol munkástól. Azt kizártnak tartom, hogy a munkaadók anyagi hozzájárulásával teljesen a munkásokra bizzuk a munkások betegségyezési és biztosítási érdekeit. Ennek részletezése, azt hiszem, teljesen felesleges, csak arra utalok, hogy hazánkban nem is kívánatos, hogy a munkaadók a munkás-egészségügygel ne törődjenek és a közreműködéstől esetleg vissza is vonuljanak, mert a termelési érdekek szempontjából felettébb fontos, hogy a magyar ipar egészségesebb munkásság felett rendelkezzen.

Mindenesetre feleslegessé fog válni a munkaadók közreműködése abban a percben, ha a magyar munkásság eléri az intelligencia azon fokát, ahol az angolok állanak és ahol megnyugvással lehet saját egészségük ápolását reája bízni.

Én tehát azt hiszem, hogy a revízió, ha egyáltalán kell, akkor nem úgy indítandó meg, hogy új szervezetet létesítsünk, hanem inkább arra kell törekednünk, hogy a létező törvény keretében teremtsük meg azt a rendet és hozzuk létre végre azt a megnyugvást, amely nagy eredmény eléréséhez feltétlenül szükséges és az intézmény zavartalan fejlődését biztosíthatná.

Dr. Friedrich Vilmos főorvos, egyetemi m. tanár: Az eddig felszólalóknál tapasztalt azon hibákat ki akarván kerülni, hogy szubjektív érzelmek kerüljenek előtérbe, evvel a kérdéssel szeretnék úgy foglalkozni, mint ahogy iparegészségügyi előadásaim keretében a szociálpolitikai kérdéseket szoktam tárgyalni. A kiindulási pont az, hogy mi már mindannyian meggyőződünk, hogy biztosítási törvény csak akkor lehet jó, ha az a kötelező biztosítás alapján áll. Eme állásponthoz csatlakoznak lassan azok az államok is (például Anglia), melyek a szabad biztosítás példaadói és szószólói voltak. A másik szempont az, hogy a törvény jó-e, vagy rossz-e? Tekintve a kiindulási alap gondolatot, hogy a betegségyezés a balesettel egyesíttessék olyképp, hogy az egy szerves egész legyen, azt merem állítani, hogy a törvény jó, mert a törvény bevált oly értelemben, hogy ama kellemetlenségek, melyek e két biztosítási ág külön állásából származhatnak, elkerültettek. Ha figyelembe vesszük, hogy Németországban az önálló baleseti törvény behozatala mily sok összeütközésre vezetett, midőn a beteg a betegségyezést terhelő kezelésének befejezése után más orvos kezébe került, midőn nem ritkán a sérült szenvedte meg az akaratellenes orvoscserét, meg kell állapítanunk, hogy a mi törvényünk ellen e szempontból kifogás nem hozható fel. A második szempont e kérdésnél az, hogy a törvény pénzügyi szempontból beváltható-e? Az adminisztráció költségei csökkennek akkor, mikor a betegségyi — és balesetbiztosítás egy kézben van. Igaz, hogy ez egészben nem sikerült, mivel a törvényhozás nem mondta ki azt, ami az eredeti javaslatban benne volt és ami az adminisztrációnak igen nagy hasznára lett volna, hogy t. i. minden munkás, aki betegség esetére biztosítás alá esik, egyúttal — tekintet nélkül foglalkozásának nemére — baleset esetére is biztosítandó. Ez a nagy anyagi előnyökön kívül a munkás érdeket is jobban szolgálta volna és az adminisztrációt is megkönnyítette s lényegesen egyszerűsítette s így olcsóbbította is volna.

A törvény szerint a biztosítást helyi szervek, vagyis a kerületi pénztárak intézik, melyeknek bizonyos törvényadta autonomiájuk van. Ezeknél a helyi szerveknél azt tapasztaljuk, hogy az esetek bizonyos részében tán nem egészen felelnek meg céljuknak, mert — nézetem szerint — olyan területre terjed ki a működésük, melyben kicsi az ipar, melyben a tagok kis számánál és a kerület igen nagy kiterjedésénél fogva az adminisztrációs költségek igen tetemesek. Ennek a kérdésnek javítását egyesek — főleg a gyáripárosok körében gyakorik e hangok — vállalati pénztárak felállításával s decentralizáló apró pénztárak kreálásával akarják elérni. Ezért állott elő Bossányi úr a német példákkal és az Orts- s Gemeindekasse-k behozatalát ajánlotta. Aki azonban ezekkel a dolgokkal foglalkozott és a helyszínen tanulmányozta a kérdést, az meggyőződést szerezhetett arról, hogy a felhozott s követésre ajánlott példa rossz, mert még azok is, akik a Bossányi úr által említett intézményeket vezetik, elismerik, hogy azok a pénztárak nem tudnak eleget tenni kötelességüknek. A Gemeinde-kasszák nagy száma, a náluk tapasztalható sok hiány, mely a tagok károsítását eredményezte, volt az oka annak, hogy a német törvényhozás újabban a centralizáció felé törekedett. Annak a nézetnek adok kifejezést, hogy a kerületi pénztáraknak számbeli összevonása, helyesebb beosztása és az ipari gócpontok közelébe való elhelyezése által jelentékeny sikereket lehetne elérni, úgy a betegek gyógykezelése, mint az adminisztráció, továbbá a pénzügyi szempontok terén és végül — ami különösen kiemelendő — a sérültek szakszerű kezelése hatásosabb volna. Mindezeknek tervszerű megvalósítása nagyon szép terepnyitást nyitott volna az Országos Pénztár számára.

Németországban a biztosítást a vállalati pénztárak is végzik. De ezeknek száma nem azért emelkedik, mint azt Bossányi tagtársunk erősítette, mintha ez olcsóbb vagy jobb lenne, hanem mert ez Németországban ép úgy hatalmi kérdés, mint nálunk, hogy a munkásokat a vállalati pénztárakba való belépésre kényszerítik. Pedig ez a körülmény a biztosítottaknak nem érdeke, jóllehet a munkaadó fizeti az adminisztrációs költségeket s így ezt a munkások látszólag megtakarítják; csak hogy ezt a munkaadók nem humanizmusból cselekszik, mert ha abból cselekednék, akkor nemesszívűek volnának legalább e költségek erejéig ott is, ahol a munkások nincsenek vállalati pénztáraknál biztosítva. A vállalati pénztárak határozottan veszélyeztetik a biztosítás ügyét azért, mert néha veszélyeztetik a mindenképpen inkább jogosult, kerületi pénztárak létét. Tessék elképzelni, hogy egy kerületi pénztár berendezkedik bizonyos számú tagra, azoknak javára orvosokkal szerződéseket köt; már most a tagoknak egy jórésze újabb vállalati pénztár megteremtése miatt kilép, vajjon nem óriási kárt jelent-e ez a helyi szerveknek. A vállalati pénztárak különben is előnyben vannak a kerületiek fölött; t. i. a vállalati pénztárakba nem szabadon léphetnek be a tagok, mert a vállalatok csak előzetes orvosi vizsgálat alapján veszik fel munkásaikat s így biztosítva van, hogy a pénztár egészséges anyagot nyer. Így van ez nemcsak Németországban, hanem nálunk is, főleg az állami gyárakban. Ezért van az, hogy a vállalati pénztárakban biztosítottak élettartama hosszabb, mint a többieké, holott ezeknek a tagoknak az ellátása rosszabb, mint a kerületi pénztárakban biztosítottaké. Nem tagadom, hogy ott, ahol a vállalat székhelye van, a tagok orvosilag is jól el vannak látva, de a periferiákon nincsenek a vállalatnak orvosai, még kevésbé szakorvosai és ha végre a tag a neki járó segélyt meg is kapja, a családtagok kezelése nagyon sok kívánni valót hagy, ép úgy, mint a tagoknak szakorvossal való kezelése is. A munkásságnak autonómiája, amelyet a törvény biztosít, a vállalati pénztáraknál egyáltalában nincs, vagy csakis papíron van meg.

A dohánygyári munkásokra nézve, akik ki vannak véve a biztosítási törvény hatálya alól, az én nézetem az, hogy helyes volna azokat a kerületi pénztáraknál bejelentetni már csak azért is, mert az államnak jó példával kell előljárni. A bányatársulásokra nézve teljesen aláírom az előadó úrnak azon véleményét, hogy ezeket teljesen meg kell reformálni úgy a tagok jobb ellátása szempontjából, valamint a tekintetben is, hogy a vállalatból kilépve, a munkásnak a társuládba való befizetése kárba ne vesszen.

A helyiszervek feletti felügyeletet egyrészt az Országos Pénztár, másrészt az Állami Munkásbiztosítási hivatal gyakorolja. Nézetem szerint e felügyeletnek a legszigorúbbnak kell lennie pénzügyi tekintetben. De azt látjuk a gyakorlatban, hogy tulajdonképpen az egyik is, a másik is ugyanazt cselekszi s teszi; az Országos is felügyel vagy iparkodik felügyelni különös előszeretettel s »atyai gondossággal« a kerületi pénztárakra, majdnem ugyanazt teszi az Állami Hivatal is. Már

most az a kérdés, hogy mért kell két szerv, miért kell az, hogy az Országos egy dologban vizsgálatot indítson s határozzon és az Állami is vizsgáljon és határozzon ugyanabban a — nem is pénzügyi érdekű — kérdésben. Vajjon nem lehetne-e az Állami Munkásbiztosítási Hivatal beszüntetésével az Országos Pénztár hatáskörét tágítani, avagy az Országos Pénztár eltörlésével az Állami Munkásbiztosítási Hivatal hatáskörét teljessé tenni, amiáltal egyik oldalon igen sok pénzt takarítanánk meg, melyet üdvösebb s a munkásokra hasznosabb célra lehetne fordítani. Mig a másik oldalon a sok adminisztrációs munka — jelentések, kimutatások, táblázatok készítése stb. — elkerülésével a költségeket is lehetne apasztani. Felhozzák azt, hogy az Országos Pénztárra a baleseti kártalanítás szempontjából szükség van. Az én egyéni nézetem az, amit Vályi tagtárs is mond, hogy a baleseti sérülteknek merev centrális elvek szerinti kezelése teljesen felesleges, mert ha a helyiszervek megfelelően vannak szervezve, ép úgy láthatják el még az állandó járadékosok ügyét is, mint az Országos Pénztár. Igaz, felhozzák azt, hogy a vidéki orvosoknak nincs megfelelő képzettségük, hogy a vidéki orvosnak nincs kellő szakértői gyakorlatuk s ezért ott a járadékot megállapítani nem lehet, sőt még hallatszanak egyes oldalról nagy meglepetésemre oly hangok, hogy egyes vidéki pénztáraknál még egy rendes műtétet sem tudnak végezni. Ezen a hibán azonban nagyon könnyen lehetne segíteni. Nem kellene más, csak az, hogy az Országos Pénztár tüzzön ki a katonai ösztöndíjak mintájára néhány ösztöndíjat műtők képeztetésére; bizonyára fognak akadni az orvostanhallgatók között sokan, kik erre örömmel vállalkoznak, kik a diploma elnyerése után még $\frac{1}{2}$ —1 évig az O. P. által a szakértői kérdésekben kioktatandók s akik ezek után a sérültek kezelését teljesen megfelelően el tudják majd látni.

Az Országos Pénztár már messze a törvény keretén túlmenve centralizál, pedig ennek semmi célja nincs s semmi hasznát sem láttuk eddigéig. Azt mondják ugyan, hogy a merev centralizációra azért van szükség, hogy a deficitet elkerüljék és hogy a kezelési költségeket apasszák. Igen tisztelt Értekezlet! Én azon az állásponton vagyok, hogy eme tervnélküli, hatalmi célzattól készülő szigorú s merev centralizáció a deficiten semmit sem fog segíteni és hogy ma még csak ennyi a deficit, az csak a tisztviselőknek és orvosoknak köszönhető.

Nekünk, akiknek a munkásegészségügy szivünkön fekszik, azt kell vallanunk, hogy az egyes pénztáraknál már meglevő, de idővel lényeges módon emelkedő deficit onnan származik, hogy az egyes pénztárakra túlsok teher nehezedik. Nálunk minden kerületi pénztár, nemcsak betegsegélyezéssel s balesettel foglalkozik, hanem az egyúttal biztosítás a munkanélküliség, a családtagok megbetegedése, a tagok s családtagok rokkantsága ellen stb.

A centralizáció szükségességét a kölcsönösség szempontjával is igyekeznek bizonyítani, t. i. hogy az egyik pénztárnál befizető tag a másik pénztár területén is élvezhesse jogait. Én pedig ezt el tudom képzelni az Országos Pénztár nélkül is, ha a szervezet úgy alakul, mint Ausztriában, ahol bizonyos számú pénztár Verbandot csinál egymással és ennek keretén belül igyekeznek elintézni azokat a dolgokat, melyeket az Országos most túlmerev centralizációval akar megcsinálni. Az orvoskérdéssel, — melynek megoldása melleleg megjegyezve, nem sikerült, ép azért, mert az Országos Pénztár hatalmi kérdést csinálva, igyekezett egységesen, országosan s merev bürokráciával megoldani — nem foglalkozom, de itt van egy másik dolog, amelynek ily módon való megoldását megkísérelte: a fürdők kérdése. Lehetetlen intézkedés volt az, hogy centrálisan Budapestről intézzék majd pl. a csikszeredai pénztárnak a fürdőügyeit, amikor ott Erdélyben nagy számmal vannak jobbnál jobb fürdők és ahol maga a kerületi pénztár sokkal olcsóbban és könnyebben tudja elhelyezni tagjait. Harmadik a gyógyszerkérdés, negyedik a kötszerkérdés. Egyiknek helyes és kielégítő megoldása sem sikerült, mivel minden egyes pénztárnál mások a viszonyok, melyeket a helyi állapotok tanulmányozása s figyelembe vétele mellett éber szemmel kellett volna kísérni. A felhozott okok tehát az Országos Pénztár szükségességét előttem nem igazolják. Vessük fel azt a kérdést, hogy amióta az Országos fennáll, jobb-e a betegsegélyezés ebben az országban? Tagadhatatlan, hogy helyenként valamivel javultak a viszonyok, de általánosságban nem. Tehát ott tartunk, ahol tartottunk betegsegélyezés szempontjából az Országos Pénztár megalakulása előtt, mert ha az 1907. évi XIX. t. c.-et megelőző betegsegélyezési törvényt minden vonalon pontosan végrehajtották volna, legalább is a jelenlegi eredményt lehetett volna elérni. Az Országos Pénztárra a betegsegélyezés szempontjából szükség nincs, mert az összes felmerülő, a biztosítottak érdekeit s előnyeiket célzó kérdések és intézke-

dések nélküle is könnyen megoldhatók volnának. Kérdéses ezek után, vajjon elkerülhetlen szükség van-e reá a felügyeleti szempontból? Bármennyire kiemelendőnek tartom a minden pénzügyi térre kiterjedő, szorgos s szigorú felügyeletet, ki kell nyilatkoztatnom, hogy annak sem felelt meg teljesen. Teljesítette-e eme feladatot e törvény életbelépte óta? Az Országos Pénztár fennállásának 5 éve alatt megvizsgálta-e az összes vállalati és egyéb pénztárakat financiai szempontból? Nem! Tán a baleseti ügyekben láttunk rohamos fejlődést, vagy tervszerűen keresztülvitt ez irányú intézkedéseket? Sajnos, ott se, bár nem tagadom, hogy a baleseti biztosítás szempontjából célszerű egy adminisztrációs központosítás, mely megfelelően irányít, mely az állandó járadékokra felügyel stb. Nem tagadom, hogy a hiba oka nagyrészt az, hogy a törvényt gyorsan, minden előkészület nélkül léptették életbe. Mindezekre azért mutattam reá, hogy szemben azokkal, kik a mai törvény revíziójának szükségességét tagadják, kimutassam, hogy a törvényrevízióra szükség van, már csak azért is, hogy a rohamosan emelkedő behajthatatlan hátralékok kérdését dülőre vigyük. A revízióra azért is van szükség, hogy körvonalozzuk, hogy kit is lehet kezelni betegség esetén, mert ezt most sem az orvos, sem a tisztviselő nem tudja. Ma azokat is kezelik, akik a tagnak távoli atyafiai, kikre nincsen bebizonyítva, hogy törvény szerint kezelendők. A revízióra szükség van azért is, hogy a biztosítás kiterjesztessék szélesebb néprétegekre.

A deficit csökkentése céljából a revízió alkalmával ki kellene eszközölni azt is, hogy a kormány a munkásbiztosítást állami támogatásban részesítse, csakúgy, mint a gazdasági cselédbiztosítás intézményét. A revizionált törvény nehezítse meg a vállalati pénztárak létesíthetését a jövőben, főleg akkor, ha az üzem területén kerületi pénztár működik; ez alól csak akkor tehető kivétel, »ha valamely vállalat az alkalmazottak egészségére vagy testi épségére különös veszélylyel jár.« (L. 139. §. 1907: XIX. t.-c.)

Összegezve az elmondottakat, szükségesnek tartom, hogy a helyiszervek autonómiája biztosítsák. Kivánom, hogy a biztosítás kiterjesztessék az érdekeltek szélesebb köreire aképen, hogy a mai jövedelmi cenzus határ épségben tartásával az érdekeltek nagyobb köre vonassék a biztosítás körébe. Kivánatos az Országos Pénztár és az Állami hatáskörének megállapítása, hogy a surlódások kizárassanak, egyszóval, hogy az egész munkásságra kiterjesztessék a törvény minden előnye. Gondoskodni kell, hogy a törvény végrehajtása surlódásokra okot ne szolgáltasson, s ez esetben oly viszonyok alakulnának ki, melyek mellett nyugodtan lehetne dolgozni a munkásegészségügy érdekében, mert, a mi sajátos hazai viszonyainkat tekintve, az 1907. évi XIX. t.-c. nemcsak szociális törvény alkotásnak, hanem eminenter közegészségügyi törvénynek is tekintendő.

Weltner Jakab: A magam részéről abból indulok ki, hogy a jó munkásbiztosítás nemcsak a munkásoknak érdeke, hanem legalább is ugyanolyan érdeke a munkaadóknak is. Ha ezt tartjuk szem előtt, akkor a munkaadóknak nem szabad a terhek miatt panaszkodniok. Olyan biztosítást tartok csak jónak és megfelelőnek, amely jobb ellátásra és jobb egészségügyi állapotokra törekszik. Ennek terheit pedig éppen úgy kell viselni, mint az üzemi befektetések terheit, amelyeket az üzem javítására, jobb munkaeszközök beszerzésére fordítanak, mert a munkásvédelem ma legalább is oly jó befektetés, mint egy jó gép beszerzése. A munkaadók azt hangoztatják, hogy szem előtt tartják a munkások érdekeit és hogy a munkások egészségügyének fejlesztése az ő érdekük is: a gyakorlatban azonban megtagadják ezt az elvet.

Mikor az 1907. évi XIX. t.-c. létrejött, akkor azt hangoztatták, hogy a munkásbiztosítás két nagy alapelve az önkormányzat és a paritás. A gyakorlatban azonban a munkaadók mind a két alapelvet megtámadták s azt akarták, hogy ne legyen se önkormányzat, se a helyes értelemben vett paritás. Az önkormányzat megszüntetésére állandó agitációt folytattak, a paritás helyébe pedig azt a furcsaságot követelték, hogy az igazgatósági üléseken csak annyi munkás szavazhasson, ahány munkaadó igazgatósági tag van jelen. Pedig ha a munkaadók nem törődnek a saját érdekeikkel s nem jelennek meg rendszeren az igazgatósági üléseken, akkor nem szabad panaszkodniok. Vannak egyesek, akik minden magasabb szempontot mellőznek a munkásbiztosításnál. Ezek véleményem szerint a saját érdekeik ellen dolgoznak, mikor a munkásbiztosítás fejlesztését hátráltatják. A törvény maga, amely az önkormányzatot kimondja, nem gondoskodik arról, hogy az átmenjen az életbe. A törvény legnagyobb hibája az, hogy minden,

ami az önkormányzatra vonatkozik, ködös, homályos. Ebből származott a legtöbb baj. Az Állami Munkásbiztosítási Hivatal mindig arra törekedett, hogy az önkormányzatot lehetetlenné tegye, arra törekedett, hogy az Országos Pénztár működését megnehezítse. Lehet, hogy jóhiszeműen, sőt tán azt hitte, hogy törvényadta jogánál fogva, de ez mind nem szolgál mentségül, ha megfontoljuk, hogy a munkásbiztosítás állandó veszekedésekkel nem felelhet meg igazi céljainak. Csak a 6 és 7 napos járulékok ügyére mutatok rá, amely ügyben a munkásbiztosítástól megszámlálhatatlan százezrek vonattak el. Számos más dologban is az össze-tűzések hátráltatták a biztosításnak fejlődését. Az Országos Pénztár megalakulásának első percétől kezdve érezte, hogy van egy hivatal, amely a működését hátráltatja. Az önkormányzatért való harc hátráltatott olyan fontos dolgokat, mint a balesetjáradékok fizetésének az ügye. És hogy ma drága az adminisztráció, ennek oka szerintem az, hogy ezek a harcok drágították meg azt. Én önkormányzatot rendőrkapitányokkal nem tudok elképzelni. Az Állami Munkásbiztosítási Hivatalnak nincs joga ahhoz, hogy rendőrkapitányokat bizzon meg azzal, hogy ezek vezessék az autonómiát. Szerintem a törvénynek azt a rendelkezését, hogy az Állami Munkásbiztosítási Hivatalnak bizonyos esetekben joga van a pénztárt saját közegével vezetetni, nem lehet úgy értelmezni, hogy az a közeg más, mint a biztosításban működő személy is lehet.

Dr. Pap Géza »A munkásbiztosítás hatásköri kérdéseiről« címmel írt cikkében megszívlelés céljából idézi dr. Verkauf Leónak egyik munkájából a következőket: »Önkormányzat nélkül nincs szociálpolitika, szociálpolitika nélkül nincs munkásbiztosítás.«

A mikor tehát a munkaadók az önkormányzatot támadják, akkor saját érdekeik ellen cselekszenek. Ezt pedig nemcsak Farkas Elek úr teszi meg, hanem megteszik mindazok a munkaadók, akik vele egyazon nézeten vannak. Országos érdek, hogy az önkormányzat ellen irányuló jelszavaknak senki fel ne üljön, már pedig többek között az Állami Munkásbiztosítási Hivatal is fölült ezen jelszavaknak.

Annak az állításnak megcáfolásától sem zárkozhatom el, hogy a munkásbiztosítási pénztár tisztviselői között nagyon sok szociáldemokrata van. Én, aki a viszonyokat nagyon jól ismerem, s aki ezt a kérdést alaposan tanulmányoztam, határozottan állíthatom, hogy az Országos Pénztár tisztviselői közül legfeljebb 5% van olyan, aki valamelyes vonatkozásban áll a munkásokkal. Már pedig az volna — legalább szerény véleményem szerint — helyes, ha a munkásbiztosítás terén a munkások jogai a lehető legszélesebb keretben meg lennének védelve. Erre minden eszközzel törekedni kell s ennek elérésére az volna a legjobb, ha a munkáspénztárak összes tisztviselői szociáldemokraták lennének. Sajnos azonban az egész ország pénztári tisztviselői közül legfeljebb 8% van ilyen, a többi mindenféle protekciós ember. Munkaadók, szolgabírók, alispánok stb. protezsáltjai. Ezek mindenestre nagyon távol állanak a munkásoktól. Már pedig ez káros a munkásokra nézve, akiknek az állana érdekében, ha minél több tisztviselő az ő körükből kerülne ki. Azt én is fölöslegesnek tartom, hogy a tisztviselők vezessék a munkások és munkaadók közötti gazdasági harcokat, de hogy a tisztviselők politikai meggyőződésüknek ne adhassanak kifejezést, azt megtiltani nem lehet. Itt kell megemlékezni gróf Tisza István cikkéről is, amelynek lényege az, hogy a szakegyletek vegyék kezükbe a biztosítás dolgát. Én a magam részéről azt hiszem, hogy a szakegyletek nincsenek abban a helyzetben, hogy a munkásbiztosítás ügyével foglalkozzanak, mert ebben az esetben a munkásoknak tartaniuk kell attól, hogy az állam a gazdasági harcaikba is beavatkozik. Ha semmi beavatkozás nem gátolná, hogy ők teljesítsék azt a föladatot, akkor helyes volna a dolog, de mert erre kilátás nincs, a szakegyletek még akkor sem vállalkoznának a munkásbiztosítás föladatainak teljesítésére, ha erre törvényhozásilag akarnák őket rákényszeríteni.

Én a jelenlegi törvénynek a szervezetre vonatkozó részét olyannak tartom, amelyet csekély változtatásokkal jóvá lehet tenni, amelyet főleg a hatásköri kérdések rendezésével a munkásság megalégedésére lehetne megjavítani. Mert nem igaz az, hogy a pénztárak az anyagi csőd előtt állanak. Az összes pénztárak fölöslegekkel dolgoznak. A deficit csak látszólagos. Deficittel dolgoznak a pénztárak azért, mert a munkaadók nem fizetik be a járulékokat és olyan milliókat is visszatartanak, amelyeket a munkások béréből levontak. A pénztárak adminisztrációjának drágaságáról is beszélnek, de elfeledik, hogy éppen a különvőségek adminisztrálása okoz óriási kiadásokat. Egész sereg tisztviselő azért

dolgozik, hogy a künlevőségeket behajtsa és érdekes, hogy éppen azok az érdekkörök, amelyek a lehangosabban lármáznak; az építőmesterek és a kisiparosok óriási összegekkel tartoznak. Teljesen érthetetlen, hogy a kisiparosok is a nagy terhekről beszélnek és mozgalmat indítottak a 2 százalékos járulékfizetés kiváltságának fentartására. Az adatokból az tűnik ki, hogy a kisiparosokra a munkásbiztosítás haszonnal jár. Ugyanis a járulékok 55 százalékkal tartoznak, tehát 5 százalék olyan nyereségük van, amelyet a munkások béréből vontak le. Ha ezt figyelembe vesszük, akkor világos, hogy a 3 százalékos befizetés mellett a kisiparosoknak csak nagyobb hasznuk lesz. Komikus tehát a siránkozásuk.

Hogy mennyire igazságtalanok azok a vádak, amelyeket az említett körök hangoztatnak, annak illusztrálására felemlitem azt, hogy Sziklai Zsigmond úr a »Magyar Ipar« egyik számában azt merészelt állítani, hogy a pénztárakban ma csak a szakegyletek tagjai kapnak segílyt. Akkor, amikor ilyen felületes panaszokkal állunk szemben, cáfolni azt hiszem nem kell, de nem is lehet. Én a centralizáció híve vagyok. Helyesnek tartom és a kerületi pénztárakra sem sérelmes, ha az Országos Pénztár okkal-móddal használja azt a főfelügyeleti jogot, amelyet a törvény részére biztosít. Ha azonban az Országos Pénztár ugyanabba a hibába esik, amelyet az Állami Munkásbiztosítási Hivatal elkövetett, hogy minden egyes kérdésbe beavatkozik, ha az Országos is azt akarja, hogy pl. Csikszereda Budapestről adminisztráltassék, akkor ez is káros a munkásbiztosításra. Az önkormányzat csak akkor lehet teljes, ha az Állami Hivatalnak csak pénzügyi ellenőrzési joga lesz. Csak arra ügyelhessen fel, hogy vajjon a pénztárak helyesen gazdálkodnak-e a befolyó pénzekkel.

Ami a kerületi pénztáraknak az Országos Pénztárhoz való viszonyát illeti, azt nézetem szerint szintén nagyon jól meg lehetne oldani, ha a törvény pontosan megszabná a hatásköröket és megvalósítaná a kölcsönösség elvét. A törvénynek biztosítania kellene a kerületi pénztárak önkormányzatát is és az Országos Pénztárra csak a felügyeleti jogot kellene bízni. Ebben az esetben a centralizáció kívánatos volna, mert kell, hogy a vidéki pénztárak részére egy központi szerv intézze egységesen pl. a fürdők, szanatoriumok stb. ügyeit. Ami a vállalati pénztárakat illeti, arra nézve véleményem az, hogy azok bizony nem törődnek »atyai jóindulattal« a munkások érdekeivel. Hiszen maga a MÁV. gépgyár is, hogy a kisebbeket ne is említsem, megtette azt, hogy munkásait sokkal kisebb napibérosztályokba osztotta be, mint ahova azok tartoztak, mert az osztályokba való sorozásnál csak az alapbérüket vette figyelembe, a keresetük többi részét pedig nem. Avval az összeggel, mellyel itt a munkásokat és a pénztárt megkárosították, nem ér fel az, amit az adminisztrációra költöttek. Egyáltalán nem lehet tehát azt mondani, hogy a vállalati pénztáraknál a munkaadók viselik az adminisztrációs költségeket. A munkás csak azt látja, hogy neki mondjuk 35 fillér helyett 20 fillér járulékot kell fizetni, de nem látja azt, hogy a hátrányok kétszeresek lesznek akkor, amikor beteg. A munkásság nagy része nem tudja helyesen értékelni azt, hogy milyen előnyei vannak a munkásbiztosításnak. Önkormányzatról beszél a törvény. Tessék őszintén megmondani, hogy a vállalati pénztárak 90%-ában lehet-e szó önkormányzatról? Nem, hisz a munkavezető, a gyáros által kinevezett igazgatóság dolgozik a vállalati pénztárak 90%-ában. Nincs olyan munkaadó sem, aki kimeri mondani, hogy a vállalati pénztárakban az autonómia biztosítva van.

Némelyek hivatkoztak arra, hogy az angol munkásbiztosítási törvény is megengedte a vállalati pénztárak alakítását. Nem szabad azonban elfelejteni azt, hogy az említett törvény a vállalati pénztárak alakításának föltételéül azt szabja meg, hogy a munkaadó semmiféle irányban sem avatkozhatik a vállalati pénztár vezetésébe.

Nem lehet a részletekbe bocsátkozni, én csak vázolni akartam a vállalati pénztáraknál uralkodó állapotokat. Önkormányzat nincs, tehát nincs paritás sem, mert a munkaadók befolyása alatt vannak az összes igazgatósági tagok. Eltekintve a többi súlyos sérelemtől: hogy a segélykiszolgáltatás rosszabb, mint a kerületi pénztáraknál, a segélyek kisebbek, hogy az orvosi szolgálat primitív, hogy a munkásokat csak orvosi vizsgálat alapján veszik fel a vállalatokba és így csak teljesen egészséges munkásokat akceptálnak. A budapesti pénztár főorvosa bizonyíthatná, hogy a kerületi pénztár rendelőintézeteiben hamis könyvekkel a vállalati pénztári tagoknak egész serege keres gyógykezelést. Csalással igyekeznek speciális gyógykezelést nyerni. Ezek a dolgok elég

indokul szolgálnak a vállalati pénztárak teljes megszüntetésére. Ugyan-ezek állanak fokozottabb mértékben a bányatársulásokra is főleg azért, mert ott az egyenlő teherviselés elve nincs megvalósítva. A munkások a biztosítás terheinek aránytalanul nagyobb részét viselik. Kérdem én, mi indokolja azt, hogy a bányamunkások jobban megterheltessenek, mint a többi ipari munkások. Nem úgy értem ezt a nagyobb terhet, hogy tán nagyobb százalékot fizetnek, mint a többi munkások, mert erre esetleg azt lehetne mondani, hogy nagyobb ellenszolgáltatást is kapnak. Nem így kell ezt érteni. Hivatkozom Wallner főbányatanácsos adataira, amelyek szerint az egy osztrák-magyar államvasút-társaság kivételével a bányatulajdonosok 30, 26 és 25%-át fizetik annak a járuléknak, amit a munkások szolgáltatnak be. Ezt megindokolni nem lehet. Még csak egy dolgot akarok felemlíteni s ez az, hogy a munkaadó bármely percben elbocsáthatja munkását, s ez esetben a munkás évek hosszú során át befizetett járulékait elveszíti, mert a bányatársulások között nincs meg a kölcsönösség elve. Ez a körülmény, a bányamunkásokat a függőség oly fokára helyezi, amely jogállamhoz egyáltalában nem illő. A bányatársulások szolgáltatásairól nem is beszélek, mert ezek a 6%-os befizetéshez arányítva olyan csekélyek, hogy szóra sem érdemesek. Ezért a bányamunkásokat föltétlenül be kell vonni a munkásbiztosítás keretébe.

Egyszóval röviden összegezve az elmondottakat, azt hiszem, hogy a revízió okvetlenül szükséges. Egyrészt a hatásköri kérdések tisztázása miatt; másrészt és ez a fontos, mert elengedhetetlen szükségesség, hogy Magyarországon a munkásbiztosítás kérdését végre komolyan vegyék és ezért változtassanak a mezőgazdasági munkások és a bányászok tühretetlen helyzetén, továbbá gondoljanak az agkori és a rokkantbiztosításra, amelyhez Magyarországnak is el kell jutnia.

Végül még csak annyit, hogy véleményem szerint egy pillanatra sem szabad elfelednünk, hogy a munkásbiztosítás csak akkor virágzik, ha a munkásosztálynak szószólói vannak a pénztárakban. Ne tessék haragudni, hogy a munkások érdekeiket védelmezik. Enélkül a munkásbiztosítás elsenyvedne, elpusztulna.

Szterényi József: Egy kérdést vagyok bátor Weltner úrhoz intézni. Ő t. i. a revízió kérdésében nyilatkozott, de nem egészen precízen, nem egészen határozottan. Úgy, hogy nem vagyok tisztában azzal, úgy érti-e szavait, hogy a revíziót nem tartja szükségesnek. Egész beszédén piros fonalként vonul végig, hogy a törvényen csak egy módosítást tart szükségesnek, csak a hatáskörök megóvása és körülírása szempontjából tartja szükségesnek a revíziót, eltekintve attól, hogy a bányamunkásokra és a mezőgazdasági munkásokra is ki akarja terjeszteni az egyenlő elbánást, ezekre is külön törvényhozási intézkedést kíván.

Weltner: A revíziót a szervezeti kérdésekben csak az említett szempontokból kívánom.

SZOCIÁLIS EGÉSZSÉGÜGY.

A rokkantbiztosítás szerepe a tuberkulózis elleni küzdelemben.

A németországi rokkantbiztosító intézetek a tüdőbeteg járadékosokat, ha a járadékról lemondanak, intézetekben helyezik el. Az elhelyezéseknek számtalan nehézségei vannak ugyan, mégis évről-évre szaporodik az elhelyezettek száma. Míg 1907-ben csak 402 ily beteget ápoltak az intézetekben, addig 1910-ben 959 volt már az elhelyezettek száma. A 959-ből 411-et a Rheinland biztosító intézet helyez el. Minthogy az intézet egymaga majdnem annyi beteget helyezett el, mint az összes többi biztosító intézetek, érdemes megismerni azokat az alapelveket, amelyek szerint a tüdőbeteg járadékosok gondozását intézi.

Az intézet költségére 1906-ban 138, 1907-ben 162, 1908-ban 222, 1909-ben 293 és 1910-ben 411 személyt ápoltak. A betegeknek az intézetekben való tartózkodási ideje is állandóan növekszik. 1910-ben 60 beteg volt 2 évnél, 75 egy évnél és 111 hat hónapnál hosszabb idő óta ápolásban, azaz a beutalt betegeknek — a halálozásokat is beszámítva — 70 százaléka az intézetekben maradt. A beutaltak közül 6 év alatt 40 egyén gyógyultán távozott.

A tüdőbeteg rokkantoknak az intézetekben való állandó elhelyezése kétségkívül igen nagy akadályokba ütközik. A beteget rendszerint nagyon nehezen lehet rávenni, hogy családi környezetét otthagyja és hogy eddigi életszokásait gyökeresen megváltoztassa, ennek gyakran az az oka, hogy a család eltartásáról kell az illetőnek gondoskodnia. Addig, míg a családjánál tartózkodik a járadékkal, sőt valamely csekély keresettel is hozzájárul a család fentartásához, ha azonban valamely intézetben helyezik el ez a jövedelem megszűnik. Ezért szükséges lenne, hogy az ily betegek családjainak a községek adjanak a járadékkal egyenlő összegű segítséget, a szegényellátással járó hátrányok kiküszöbölésével.

A Rheinland biztosító intézet a fent említett rokkantakat háromféle intézetekben helyezi el és pedig: előrehaladt tüdőbetegek részére berendezett intézetekben, kisebb vidéki kórházakban és speciális (bármily fokú betegek részére berendezve) tüdőbeteg kórházakban. A két utóbbi intézetekben való elhelyezés inkább bevált, mint az elsőben. Szem előtt kell ugyanis tartani, hogy a segítség legyen a fő szempont és ne az elkülönítés. Egy istenhátamögötti helyen levő intézetben sohasem lehetne tüdőbetegeket állandóan megtartani. Állandó orvosi szolgálatot sem lehet nélkülözni. Ha egyes helyeken nem érték el a tüdőbetegek elhelyezésével a várt eredményt, annak leginkább az az oka, hogy sokkal inkább az elkülönítést tartották szem előtt, mint a súlyos tüdőbetegek különleges állapotát, kivánalmaikat és reményeiket. Az orvosnak, ki ily betegek gyógykezelésére vállalkozik, első sorban pszichologusnak kell lenni. Leginkább fiatal emberek ezek a betegek, akik ragaszkodnak az élethez s mindvégig remélik a felgyógyulást. Minden fölösleges kényszertől óvakodni kell s kimenést, látogatások fogadását szabadon meg kell engedni. Ügyet kell vetni arra, hogy régebbi tartózkodási helyük közelében — szűkebb hazájukban — maradjanak a betegek. Ezért a biztosító intézet arra törekszik, hogy minden kerületben egy-két nem nagyon félreeső kisebb vidéki kórházban biztosítson helyet a tüdőbeteg rokkantoknak. Ezek a kisebb kórházak — ha mindjárt nincsenek is a szakszerű kezeléshez szükséges felszerelésekkel ellátva — rövidesen berendezkedhetnek a speciális kezelésre s épen a biztosító intézetek által fizetett gyógydíjak avagy olcsó kölcsönök is tapasztalás szerint hozzájárulnak, hogy ezek a kisebb kórházak a szükséges berendezéseket megszerezzék. S ezzel egyszersmind a tuberkulózis elleni küzdelemnek is újabb helyei létesülnek. A súlyos tüdőbetegre pedig nagyon előnyös, ha más betegekkel tartózkodik egy helyen.

Mindezekre való tekintettel a Rheinland biztosító intézete vidéki kórházépítések céljaira csak azzal a feltétellel ad kölcsönöket, hogy az illető kórházban oly berendezéseket létesítenek, melyek alkalmassá teszik súlyos tüdőbetegek befogadására. Ez az intézkedés annyira bevált, hogy ezidő szerint már 22 ily intézetben helyezhetnek el betegeket.

Az ápolásnak is igen gondosnak s egyénileg alkalmazkodónak kell lennie. Ezt is inkább el lehet érni egy kisebb intézetben. Nagyon fontos, hogy azokat — a nem fekvő betegeket, — kik tudják magukról, hogy súlyos betegek, életkedvvel töltsék el. Ha ezt el bírják érni, ez visszahat a beteg testi állapotára. Ehhez azonban az orvosok és az ápolószemélyzet odaadó tevékenysége szükséges. A betegeket kisebb szobákban — 4, legfőbb 6 ágyval — kell elhelyezni s minden beteg részére egy elkülönített helyet kell fenntartani. A fekvő betegeket pedig lehetőleg egyes szobákban, de mindenestre a fennjáróktól elkülönítve kell tartani.

A fennjáró betegeket foglalkoztatni kell könnyű házi, kerti vagy egyéb kézi munkával egy-egy órán át. Az ily foglalkozás eltereli figyelmüket a betegségükről, míg a foglalkozásnélküliség hamarosan elkedvetleníti s az intézet otthagytására bírja őket. Kezdetben vonakodnak ugyan rendszerint a munkától, de az ügyes és alkalmazkodni tudó ápolószemélyzet mindig találhat a beteg természetének megfelelő alkalmas foglalkozást.

Az ápolási költség az említett biztosító-intézet által igénybe vett intézetekben rendszerint nem több napi 1.80 márkánál, mindent beleszámítva. Az ápolási költség alacsony volta szintén fontos kelléke az ily intézetnek, mert a magasabb költségek akadályai a nagyobb számú elhelyezésnek.

Jó eredményeket értek el a M.-Gladbachi tüdőbeteg szanatóriumban is rokkant tüdőbetegek elhelyezésével. Sikerült itt a szükséges elővigyázati rendszabályok betartása mellett a súlyos betegeket a könnyebb betegekkel együtt tartani s ezáltal a súlyos betegek életkedvét fokozni s a felgyógyulásukhoz való reménységet bennük megtartani. Hasonló jó eredményeket értek el Hessenben is, ugyanilyen módszer mellett.

A vasárnapi korcsmaszünet. Az italméréseknek vasárnapi, teljes 36 óras zárvatartása nem új keletű követelés Magyarországon. A legkülönbözőbb társadalmi rétegek és faktorok: városi és megyei törvényhatóságok, tudományos, ipari, kereskedelmi és munkásszervezetek, sőt jóakarató elszólás formájában egyes miniszteri szervek is felsorakoztak az egyre sürgetőbb követelés érdekében. Ennek a mozgalomnak az eredménye egy a miniszteriumok irattárába vándorló memorandumhalmaz lett, egyetlen *pozitív (!)* eredménye pedig az a be nem váltott, vézna ígélet, mely a pálinkaméréseknek vasárnap délelőti tíz órától leendő bezárását helyezte kiállításba. Az eddig széttagoltan működő társadalmi erők egyesítése és ily módon való fokozása érdekében a Good-Templar-Rend a múlt év folyamán ankétot hívott össze, amelynek kebeléből: »A korcsmák és pálinkamérések vasárnapi zárvatartásának kihirdetésére alakult országos bizottság küldetett ki. A bizottság agitativ tevékenységét kívánja szolgálni annak legújabb kiadványa, *Katona Imre dr.* füzeté, mely részletesen ismerteti általában az alkoholizmusnak, különösen pedig a hétfői tömeges szeszfogyasztásnak különböző nemzetgazdaságtani, etikai és közegészségügyi kárait. Tudvalevő dolog ugyanis, hogy a munkabérek jelentékeny hányada eredeti rendeltetése helyett az italmérésekbe vándorol, a munkaszünetet követő napokon a munkából való elkésés és kimaradás — az ipari tevékenységet nagy mértékben megkárosító tömegjelenség. A hétfői balesetek abszolút és relatív fölszökkenése ugyancsak ismert. Mindezeket fölül szombat esténként és vasárnap követik el a testi sértéseknek, a szemérem elleni büntetteknek, a hatóság elleni erőszaknak legnagyobb hányadát. Ezenkívül kimerítően tárgyalja az említett füzet az italmérések vasárnapi teljes munkaszünetének kivívására irányuló társadalmi akció történetét. A bizottság mindenestre nagyon érdemes munkát végez, amikor az alkoholelles küzdelem szükségét kitűnő eszközökkel a köztudatba plántálja. Nem szabad azonban elfelednünk, hogy Magyarországon, ahol az 1910. év folyamán 56.016 szeszfőzde 108,343.400 liter szeszt, 85 sörfőzde, 2,185.402 hektóliter sört termeit és 350.111 hektár területen 2,764.000 hektóliter bort termeltek 120,216.000 K értékben s végül, ahol csak a belső fogyasztás révén a különböző szeszes italok után 156,969.000 K adó folyt be, a politikai erőviszonyok lényeges eltolódása nélkül az alkoholelles mozgalom gyakorlati eredményekre — az állami beavatkozást illetőleg — alig számíthat.

Az egészséges lakás ismertetésére dr. Kraft Henrik dresdeni tanár a következő pontokban foglalt népszerű és terjesztésre alkalmas utasítást adta közre:

1. A hova napfény nem ér, oda orvos kell! Soha se végy olyan lakást, a hová a nap nem süt. Napsugár nélkül nincs élet és nincs egészség.
2. Nedves lakásban ne lakjál, mivel az ily lakás a betegségek állandó melegágya.
3. A pince nem alkalmas lakás céljára, mivel abban kevés a friss levegő, a világosság és a nap, ezenfelül pedig a pince nedvessége és a nyirkos levegője ártalmas.
4. Gyermekkel soha ne lakjál közvetlenül a háztető alatt; e helyütt nyáron még az éjjelek is forrók, télen pedig rendszerint túlhideg van ott.
5. Az állandó lakóhelyül szolgáló szobának minden lakójára 10 köbméter levegőtér jusson; ennél kevesebb ártalmas, ennél több igen üdvös.
6. Ha a lakás mellett művelhető föld kínálkozik, használd fel. A kerti munka a konyhának áldása és rád nézve egészséges.
7. A hálószoba a lakásnak az a része, amelyben megszakítás nélkül a legtávolabbi tartózkodol, éppen ezért válaszd ki e célra a legtágasabb szobát, föltéve, hogy azt legalább reggeli vagy esti nap éri.
8. Gyermeked abban a szobában tartózkodjanak, ahova legtöbbet süt a nap. A napsugár a fejlődésükhöz nélkülözhetetlen.
9. Ne

állítsd ágyadat a külső fal mentében, sem arra az oldalra, amely árnyékos s amelyet a szél ér, így elkerülheted a reumás betegségeket. 10. Levegő híján nem tudunk lélegzeni s lélegzés nélkül nem élhetünk, ennél fogva szellőztess alaposan egész lakásodat különösen a hálószobát. 11. A főzés és mosás alkalmával vízgőzök és kellemetlen szagok keletkeznek. Szellőzéssel távolítsd el ezeket, nehogy lakásod nedves és dohos legyen. 12. A porfogó szőnyeget, függönyöket ne tudd meg lakásodban. Az ily porfogókon megtapadnak a betegségeket okozó csirák és a kellemetlen, bűzös párák. 13. A betegséget okozó csirákat a napsugáron kívül leginkább pusztítja a meleg víz, a kefe és a szappan; ezekkel az eszközökkel tartsd tisztán lakásodat s akkor úgy magadtól, mint családodtól távol tartod a betegséget is. 14. Ne a lakáson, hanem a lakásért takarékoskodjál; így azután kevesebbet leszel a korcsmában s inkább tieidnek és családi boldogságodnak élsz.

Ennek az utasításnak (Merkblatt), illetve káténak csak az a hibája, hogy a munkások nagy részének nem áll módjában, hogy azt — egyes pontoktól eltekintve — meg is tudják tartani.

A nyomtatásnál keletkező por különösen számottevő mennyiségben képződik, amikor rotációs gépbe való papírost használnak újságnymtatásra. A papírosnak gyakori fel- és levezetése, a légáramlat, amely a papír gyors tova-vezetése által a hengerek körül képződik, szabaddá teszi azokat az apró szemcséket, amelyeket a papiranyag nem rögzített magába kellőképpen s ez az oka s anyaga a porképződésnek. Ez a por növényi és ásványi alkotó részekből tevődik össze. A por ártalmának elhárítása csakis egy módon lehetséges, ha azt por-kiszívó (exhaustor) készülékek segítségével keletkezése helyéről eltávolítják. Ennek az eljárásnak nemcsak egészségügyi, hanem az a technikai haszna is van, hogy a képződő por a gépet nem rongálja.

A tuberkulózis és a női ruházkodás. A modern női ruha egészségügyi hátrányairól sokat írtak már az orvosok, de ennek még kevés fogamatja volt. Újabban megjelent tanulmány részletesen foglalkozik azokkal az ártalmakkal, amelyeket a női ruhadarabok, különösen pedig a fűző és a szűk derék okoz; e két ruhadarab a tüdő egy részének szabad működését akadályozza s a mellkas összeszorítása által a rekeszizom rendszeres működését is gátolja. A jelenleg használatos női derék oly kényszerzubbony, melynek viselése még a nyugvó állapotban is oxigén-hiányt okoz és leszállítja mindazokat a testi funkciókat, amelyek feltételezik a vér normális oxigéntartalmát. A fűző viselése a hátizmok elsatnyulására, a gerincoszlop elgörbülésére s így az egész mellkas deformálódására vezethet.

A tuberkulózis elleni küzdelem Angliában, mely az új munkásbiztosítási törvény révén pénzbeli támogatásban is részesül, hatalmasan megindult. A parlamenten kívüli bizottságot, amelynek élén Lloyd George áll, az az elv irányítja, hogy a megelőzésre vonatkozó védőintézkedések a fontosak, hogy a felismert esetek a lehetőséghez képest már korán kezelésbe részesítendők s hogy az utókezelésre is megfelelő berendezések szükségesek. A gyógyhelyeken elért eredményekről a bizottság jelentése kételkedve szól, mivel számos betegnél már későn fogtak a kezeléshez és a kezelés eredményét az is befolyásolja, hogy a gyógyhelyről való távozás után a kezelt egyén ismét egészségtelen környezetébe kénytelen visszatérni. A bizottság azt ajánlja, hogy minél nagyobb számban és minél szélesebb körben tuberkulózis dispensaireket létesítsenek s ezek az intézetek állandó kapcsolatot tartsanak fenn a közegészségügy egyéb intézményeivel; a bizottság azt a javaslatot terjeszti elő, hogy minden 150.000—200.000 lélekre egy-egy dispensaire létesítendő, úgy, hogy az egész országot mintegy 200—300 ily intézet hálózna be. Szanatóriumok felállítása esetén minden 5.000 lélekre számítandó egy ágy.

Az új német biztosítási törvény és a sport. Az új német biztosítási törvény a balesetbiztosítási kötelezettséget kiterjesztette mindazon sportágak művelőire és alkalmazottaira, melyekben elemi erővel hajtott járműveket használnak, úgyszintén a lovaglósportra is. Biztosításra kötelezettek továbbá az oly járművek tulajdonosainak az alkalmazottai is, melyek nem sportcélokra használatnak, például orvosoknál alkalmazott kocsisok, soffőrök. A birodalmi biztosítási hivatalban a napokban arról tanácskoztak, hogy ezeket az új biztosítási érdekeltségeket mily szervezethez csatolják. Az érdekeltek külön s önálló intézmény léte-

sítése mellett foglaltak állást s bizottságot választottak, mely az előkészületekben a birodalmi biztosítási hivatalnak segédkezni fog.

A balesetek időszerinti megoszlása. A németbirodalmi biztosítási hivatal kezdeményezése folytán a szakszervezetek adatokat gyűjtöttek a balesetek időszerinti megoszlását illetőleg. Az adatok szerint — melyek az 1907. évről valók — az egyes hónapokban nem nagyon eltérők a baleseti számok. A legnagyobb számokkal mégis október 19·39‰ és augusztus 18·87‰ szerepelnek. A hét napjai közül a hétfő szerepel a legnagyobb számmal. Kedden csökkenik a balesetek száma s szerdán éri el a legalacsonyabb számot. Csütörtökön, pénteken ismét emelkedik s szombat — hétfő után — a legtöbb balesetes nap. Napszakok szerint délelőtt 9–12 és 3–6 óra között s főleg a hétfő délelőtt és szombat délutáni órákban történik a legtöbb baleset.

Az angol orvosok harca a kötelező betegsegélyezés ellen. Említettük már, hogy az angol orvosok egyrésze harcot indított a munkásbiztosítási törvény ellen. A harcoló orvosok szervezetének — az 1832-ben alakított British Medical Association — mintegy 23.000 tagja van. Az orvosok leginkább a pénztári vezetőségtől való függőséget s a gyógykezelési díjak alacsony voltát kifogásolják s azt állítják, hogy a kötelező biztosítás folytán magánpraxisuk csökkenni fog. Ezekkel a kifogásokkal foglalkozott többek között Lloyd George miniszter is, egy Londonban tartott nagygyűlésen. A miniszter kijelentette, hogy elismeri az orvosoknak azt a jogát, hogy szolgáltatásaikért megfelelő díjazást követeljenek. Az orvosok által követelt 8½ shilling átlagos összeget azonban túlmagasnak tartja, amit a pénztárak nem bírnának ki. Ezzel szemben azonban az egyes pénztárak által eddig fizetett 4 shillinget sem tartja megfelelőnek s ezért 6 shillingben véli megállapíthatónak az egy tag után fizetendő átlagösszeget. A törvény végrehajtását különben az orvosok magatartása nem hátráltatja, mert a törvény módot ad a pénztáraknak arra, hogy az orvosi segély helyett a táppénzt megfelelő mértékben felemeljék. Ez azonban — szerinte — az orvosokra sem volna előnyös. Szembeszállt továbbá a miniszter azzal a felfogással, mintha a kötelező biztosítás csökkentené az orvosok magánpraxisát s kimutatta, hogy épp a kötelező biztosítás által olyan néprétegek veszik az orvosi kezelést igénybe, akik azelőtt azt nélkülözni voltak kénytelenek.

Itt említjük meg, hogy a törvény végrehajtására egy 159 tagú tanács alakult a miniszter elnöksége alatt. A tanácsba munkaadók 25, a munkások 67 tagot választottak. Képviselve vannak még az orvosok 33 taggal s 19 tagot a kormány nevezett ki.

MUNKÁSVÉDELEM.

Ankét a gyermekmunkáról.

A Törvényes Munkásvédelem Magyarországi Egyesületének ankétja a gyermekmunkáról május 21-én délután 5 órakor kezdődött a Társadalmi Múzeum helyiségében. *Szterényi József* v. b. t. t., az egyesület elnöke nyitotta meg az értekezletet nagyhatású beszéddel, melyben ismertette az ankét célját és előzményeit. A Törvényes Munkásvédelem Nemzetközi Egyesülete idei zürichi nagygyűlésének napirendjére tűzte ki a gyermekmunka szabályozását, a gyermekmunka védelmének kérdését. E napirendi tárgya az egyesületnek magával hozza azt, hogy az egyes nemzeti egyesületek, mint a nemzetközi anyaegyesület fiókjai javaslatokat tegyenek e kérdés mikénti megoldására nézve azzal a tendenciával, hogy azokból egy nemzetközi állami megegyezés jusson végül eredmény gyanánt. A munkásvédelem természetes fejlődése kívánta volna, hogy az összes államok a nő- és a gyermekmunkával kezdjék meg a maguk munkásvédelmi törvényhozását. Sajnos, a legtöbb államban nem ezt láttuk és látjuk, hanem megfordítva, felülről lefelé akarjuk a munkásosztályt védeni, az idősebbtől az ifjú korig. A nő- és gyermekmunkát illetőleg pedig megelégednénk azzal, amivel most már a nők éjjeli munkájának tilalmazásáról szóló törvényes rendelkezések folytán a legtöbb állam megelégedett, hogy a gyermekmunkát egyszerűen az ipartörvényben szabályozza több-kevesebb korlátozó rendelkezéssel. Így

nálunk is a mi elavult, minden szociálpolitikai érzék nélküli, sőt egyenesen minden szociálpolitikai érzéket arculcsapó ipartörvényünk az, amely ma még a gyermekmunka szabályozásának kérdésében rendelkezik. Minthogy pedig a nemzetközi egyesületnek munkájában mi is tevékeny részt akarunk venni és szükségesnek tartjuk, hogy Magyarország ebből a nagy akcióból, amely Európaszerte az államokat foglalkoztatni fogja, kivegye a maga részét, célszerűnek tartottuk a magunk egyesülete keretéből kilépve úgy a kormányhatóságokat, mint a társegyesületeket, az érdekeit testületeket közös munkára felhívni, hogy minket tanácsaikkal támogatni méltóztassanak, hogy oly eredményre jussunk, amely a mi viszonyainknak, speciális hazai viszonyainknak megfelelően, ezzel a nemzetközi egyesület tárgyalásain is megállhassuk a helyünket.

A nagy figyelemmel hallgatott elnöki megnyitó elhangzása után dr. Heller Ferkas, egyet. m. tanár előadónak múlt számunkban ismertetett beható tanulmánya vezette be a vitát.

Gaál Jenő műegyetemi tanár rámutatott a gyermekmunka és az iskolakötelezettség összefüggésére. Szerinte a gyermekmunka szélesebbkörű szabályozásáról csak az iskolakötelezettségnek magasabb korhatárig leendő felemelése után lehet szó.

Dr. Somogyi Manó kifejtette, hogy mindenki, aki szociálpolitikával foglalkozik, nagy hálával tartozik a Törvényes Munkásvédelem Magyarországi Egyesülete elnökségének, hogy a gyermekmunka szabályozásának kérdését a napirendre tűzte. Aki munkáviszonyainkat ismeri, tudja, hogy e kérdés hazánkban is nagy fontossággal bír. Sem a népszámlálási munkálatok eredményei, sem munkásstatisztikánk, sem iparfelügyelőink jelentései nem tájékoztatnak teljesen a gyermekmunka terjedelméről és a gyermekmunkások munkafeltételeiről. Ha nem is hiszük, hogy vállalkozóink oly élelmesek és leleményesek volnának, mint számos külföldi társuk, kik mindenféle eszközzel, jobb ügghöz méltó buzgalommal, elleplezik a gyermekmunkát, meg vagyunk arról győződve, hogy nálunk is számos esetben kijátszák az ellenőrzést. Magyarországon is nagy mértékben visszaélnek a gyermekek munkájával és így megtámadják a nemzet legdrágább tőkéjét, a munkaerőt, veszélyeztetve a jövő nemzedék fizikai, erkölcsi és szellemi fejlődését.

Nemcsak a műhelyekben és gyárakban alkalmazott 12 éven felüli gyermekek munkájának szabályozására van szükség, hanem gondoskodni kell arról a több százezerre rugó 12 évnél fiatalabb gyerekekről is, kit kenyérkereset céljából állandóan, hivatásszerűleg foglalkoztatnak. A külföldön, így Németországban, Svájcban, Ausztriában, az Egyesült Államokban, már nagybbszabású felvételeket eszközöltek a tanköteles gyermekek mellékfoglalkozásáról, amelyek megdöbbentő adatokat hoztak napfényre. Hét, nyolc éves gyermekek, sőt még fiatalabbak is, ezerszámra dolgoznak naponként 3—10 órát, iskola előtt, iskola után, mint családtagok a szülőkkel vagy idegeneknél, igen alacsony bér mellett. Hazánkban különösen a mezőgazdaságban játszik szerepet a gyermekmunka, mely az iskola legnagyobb ellensége. A tavasz elején kiürülnek az iskolatermek s késő ősszel térnek ismét vissza a gyermekek. Kulturális elmaradottságunk részben a tanköteles gyermekek munkájára vezethető vissza.

A tanköteles gyermekek iparszerű foglalkoztatásáról némi fogalmat nyújt az a dícséretes felvétel, melyet a temesvári tanítószeg az 1898/99. tanévben eszközölt. Ennek eredménye szerint 4756 iskolázó tanköteles közül 422 fiú és 73 leány vagyis az iskolába járók 10% foglalkozott az iskolai időn kívül — idegeneknél — pénzkeresettel. A foglalkozás nemei voltak: ujságkihordás, piaci vagy üzleti árúk hazahordása, vízihordás, tekebábállítás, ujságszalag ragasztás, tollfosztás, tanítás, gyermekdajkálás, kiszolgálás, pásztorkodás, podgyászihordás, minisztrálás és harangozás, csontszedés, gyufaskatulyakészítés. Az egy gyermekre eső kereset évi átlaga 16 K 20 f. A maximum 120 K. Igen tanulságos ez a statisztikai kimutatás az iskolai oktatás eredménye szempontjából. Míg az iskolázó 4756 tanuló közül csak 776, tehát 16.3% nem mutatott fel kellő eredményt a tanév végén, addig a pénzkeresettel foglalkozó 495 tanuló közül 170, vagyis 34.4% bukott.

A gyermekmunka megakadályozására szigorú ellenőrzésre van szükség. Az ellenőrzésnek nemcsak a gyárakra és műhelyekre, hanem a mezőgazdasági üze-

mekre és az otthoni munkára is ki kell terjednie. Az iparfelügyelői intézmény erre a célra nem elégséges. Az ellenőrzésre talán a tanítóságot is fel lehetne használni.

Minthogy a legtöbb szülő nem tudatlanságból, könnyelműségből, hanem a szociális viszonyok nyomása alatt — túlkorán s az iskolai oktatás rovására — fogja munkába gyermekét: nem elégségesek a represszív szociálpolitikai intézkedések, nem elégséges a legszigorúbb ellenőrzés, hanem a pozitív szociálpolitika eszközeire is szükség van: a széles néprétegek életviszonyainak javítására, iskolakonyhákra, gyermekmenhelyekre, szünidei gyermektelepekre, ingyenes oktatásra, ingyenes taneszközökre, stb. Ha a gyermekmunkát eltiltjuk, a gyermekek segélyezésére állami, megyei, községi alapokat kell teremteni. Komoly megfontolást érdemel, vajjon nem-e lenne kívánatos a tankötelesség korhatárának felemelése is. Mindenekelőtt szükséges a közvélemény felvilágosítása és propaganda céljából a tanítóság közreműködésével az egész országra kiterjedő széleskörű és alapos felvételeit eszközölni a gyermekmunka terjedelméről s az azzal összefüggő összes kérdésekről, mint a munka neme, a munkaidő, a munkabér, a szülők keresete stb. A felvétel eredményeinek közzététele üdvös következményekkel járna.

Vágó József kamarai s.-titkár szerint a gyermekmunka kimélete a legelső közgazdasági érdek, amelynek figyelmen kívül hagyása a nemzetgazdaság jövőjével szemben való rablógazdálkodás volna. Nem szabad azonban szemét hunyni ama tény elől sem, hogy a gyakorlati életben sokszor alárendelik a jövő érdekeit a ma követelményeinek. Amikor a mindennapi kenyér s az évenkénti osztalék megkereséséről van szó, akkor a nemzetek versenyharcában sokszor a rablógazdálkodásig menő erőkihasználással folyik a harc. A nemzetközi versenyharcban a magyar szociálpolitikai törvényhozásnak ép azért állandóan figyelnie kell az osztrák szociálpolitikát, amelynek intézkedései ránk nézve felső határát jelzik a megtehető rendelkezéseknek.

Már most igaz ugyan, hogy Ausztria sok tekintetben nálunknál előrehaladottabb szociálpolitikával bír, ami azonban a gyermekmunka védelmét illeti, e téren két ponton is haladta túl Ausztriát a mi hazánk szociális törvényhozása. Először a tekintetben, hogy a 14—16 évesek munkaidejének maximumát az 1884 XVII. t.-c. 10 órában állapítja meg, holott Ausztriában az ilyen ifjúkori munkások napi munkaideje is 11 órában van megszabva. Másodszor abban, hogy míg nálunk munkaközi szünetek címén ez a 10 órai munkaidő is 2 órával megrövidül, addig Ausztriában ehhez a 11 órához még hozzájárul 1½ óra munkaközi szünet, amelylyel meghosszabbodik az ipartelepen töltött ideje az ifjú munkásnak. Míg tehát a magyar 14—16 éves ifjú csak napi 8 óra hosszat dolgoztatható, addig Ausztriában 12½ óra hosszat is az ipartelepen tartható a hasonló korú munkás. A legközelebbi gazdasági kiegyezés során ennek a diszparitásnak az eliminálására kellene törekedni a termelési versenyviszonyok kiegyenlítése céljából.

Ezt a diszparitást különösen a magyar textilipar érzi igen erősen, amely a felnőtt munkásokat is csak annyi ideig foglalkoztathatja, ameddig az ifjúmunkásokat. Ép azért a textilgyárosok érdekképviselője most azon van, hogy az ifjúmunkások törvényes napi 10 órai munkaidőmaximumának olyan értelmezést eszközöljön ki felső helyen, amely szerint ez a 10 óra nem munkaidőkeret, amelyből 2 óra levonandó munkaközi szünetek címén, hanem effektív munkára fordítható időtartam, amelyhez a két órai munkaközi szünet hozzáütendő, úgy, hogy munkaidőkeretük tulajdonképpen 12 óra legyen. Ennek a törekvésnek aligha lesz fogadtatja, mert először lehetetlen a szociálpolitika terén a haladó kor kerekeit visszafordítani, másodszor az ipartörvény betűje és az eddigi iparközigazgatási gyakorlat is újat állja ennek. Egyébként a kereskedelmi minisztérium a lehetőség határain belül ezen a verseny-diszparitáson némileg enyhített, amikor a napi 10 óránál nem hosszabb üzemekben a munkaközi szünetet 1 órával megrövidítette s amikor a textilgyárosoknak megengedte, hogy a délelőtti és délutáni ½—1½ órás uzonnaszünet közben a gyári üzemet folytathassák, ha viszont ők a munkásoknak gépfelügyelet közben megengedik uzonnájuk elköltését. A még így is fenforgó diszparitás eltüntetése ha nem fog az Ausztriával való újabb kiegyezés során sikerülni, akkor sikerülni fog remélhetőleg nemzetközi megegyezés útján; ép azért a hazai ipar védelme szempontjából is melegen üdvözlő szöveg a törvényes munkásvédelem nemzetközi egyesületének a gyermekmunka nemzet-

közileg egyöntetű szabályozására irányuló mozgalmát, amelynek a legszebb eredményt kívánja.

Dr. Papp Dezső miniszteri osztálytanácsos érdekes fejtegetéseit e számban külön cikkben közöljük.

Dr. Mahler Lénárd a textilgyárosok szövetségének főtitkára a 12-ik életévet elfogadná a felső korhatárnak. A gyáripár nem igen vét a létező gyermekvédelmi rendelkezések ellen. A gyermekmunka kihasználása nagyobb mértékben van elterjedve a mezőgazdaságban és a kisiparban. Mégsem hiszi, hogy az egyesület a gyermekmunka eltörlését vagy korlátozását a mezőgazdaságban elérni vagy csak követelni is fogja. Igaza van az elnöknek abban, hogy Ausztria gyermekvédelmi intézkedéseinél ma tovább nem mehetünk, ha iparunkat tönkre tenni nem akarjuk. Ez nem dividendapolitika, mert a magyar textilgyárak kevés kivétellel évek óta nem fizetnek dividendát. A gyáripárnak, különösen a textilipárnak szüksége van a gyermekmunkára. A gyermek keresetéről a munkáscsalád nem tud és nem akar lemondani. Kénytelen a magyar ipar cseh munkásokat telepíteni, mert az ő szakértelmük nélkülözhetetlen, ők tanítják a magyar munkásokat. Ezek itt akarták hagyni a magyar gyárakat és visszavándorolni, mikor a magyar textilgyárosok, mert a gyermekmunkások munkaidejét a magyar törvényhozás redukálta, ezeket a gyermekmunkásokat elbocsátották. A munkásnak ifjkorában dolgoznia kell a gyárban, mert különben soha sem képes elsajátítani szükséges ügyességet és képességet, mely néha akkora, hogy veleszületett örökölt ügyességről is beszéltek. Szerényi távozása óta nincs iparfejlesztés. Cél-szerűtlen és iparelles intézkedésekkel végképen tönkre tehetik vagy erősen károsíthatják az osztrák konkurenciával nehezen küzdő magyar ipart.

A tanácskozást az egyesület folytatni fogja.

Szociálpolitikai hét. Folyó évi szeptember hó első felében a nemzetközi szociálpolitikai egyesületek Zürichben tartják meg összejöveteleiket. A *Törvényes Munkásvédelem Nemzetközi Egyesülete* szeptember 10—12-ig tartja meg VII. küldött közgyűlését a Népházban (Zürich, III. Helvetiaplatz). A közgyűlés öt bizottságot választ, a melyek a következő ügyeket tárgyalják: I. A munkaügyi hivatal és feladatai. Nemzetközi munkásvédelmi szerződések. A munkaviszony nemzetközi ismertetése. Az egyesület további programja. II. Az ipari mérgek lajstroma (kiegészítés.). A bányamunka és a féregbetegség. Lépfene veszély. Higanymérgezés. A kikötőmunka. Buvárok. és Kaisszonmunkások. Nemzetközi betegedési és halálozási statisztika. III. Otthonmunka és bérminimum. Mérgezés elleni védelem a háziiparban. Truck-rendszer. IV. Maximális munkanap megszakítás nélküli üzemekben. Munkaidő az egészségre különösen káros és veszélyes üzemekben. Vasuti munkásvédelem. A munkaidő megrövidítése szombaton és ünnepnapok előtti napokon. Esetleg a munkások szabadságolása. V. Munkások biztosítása a külföldön. Gyermekmunka. A munkásvédő törvények végrehajtása.

Szeptember 8 és 9-én tartják meg a 2. nemzetközi otthonmunka kongresszust. Az első ily kongresszus tudvalevőleg 1910-ben Brüsszelben volt. Ezenkívül ugyanezen a héten ülésezik még a *Munkanélküliség Ellen Küzdelem Nemzetközi Egyesülete* s mint már közöltük, ebben az időben tartják meg a nemzetközi szociális biztosítási értekezletet is.

A gyermekvédelem fejlesztése Angliában. Az angol alsóházban április havában törvényjavaslat került tárgyalásra, amelynek célja az iskolás gyermekek kereső munkájának korlátozása. A javaslat a helyi iskolai hatóságokat kötelezi, hogy az iskolalátogatás alól való felmentésre az iskola korábbi elhagyására engedélyt csak akkor adjanak, ha a gyermek legalább 13 éves és ha az iskola elhagyására az engedélyt azért kérik, mert olyan munkába lép, amely nevelő hatású, nem egészségellenes és további boldogulására előnyös. Szabály a gyermeknek gyári és műhelymunkára való alkalmazásánál a 14. év betöltése. A törvényjavaslatot minden párt támogatja. Nem vonatkozik közvetlenül a szövőiparra, de közvetlenül a gyermekeknek még abban dívó félmunkaidő szakaszát érintené. A törvényjavaslat indokolása szerint ilyen formában még 30.000 gyermek van foglalkoztatva. A javaslat meg akarja akadályozni, hogy ez a munka károsítsa a gyermekek folyton újabb csapatait. De nemcsak támogatásra, de

ellenzésre is talált ez a javaslat, minden párt egyes tagjainál. Hogy a konzervatív és liberalis párt egyes tagjai részben a mezőgazdák, részben a szövő gyárosok érdekében a gyermekvédelem ellen szólnak, az megszokott és természetes. Hogy azonban a munkásság egy képviselője is ellene szólt, ez sajátos angol tünet, minthogy a szövő munkásság egy része a gyermekmunka kizsákmányolása mellett van. A javaslat végül 124 szótöbbséggel elfogadtatott.

Az ifjúkorú munkások éjjeli munkájának eltörlése mellett nyilatkozott ismételten az üvegyári munkások szövetségének februári gyűlése. Az üveghuta-tulajdonosok véleményétől eltérőleg az üvegmunkások szervezete lehetségesnek és a tanoncok kiképzésére hátránynélkülinek mondja az ifjú munkások éjjeli munkájának eltörlését. A gyermekeket különben is olyan mellék munkákra használják, amelyből későbbi hivatásukhoz nem sokat tanulnak. A fehérüveghutákban különben is csak az üzemek egyharmadrészében áll fenn az éjjeli munka és akadálytalanul megszüntethető úgy gyermekeknél, mint felnőtteknél. A palack- és lemezüveghutákban is megszüntethető a gyermekek éjjeli munkája, ha kiegészítő gondozókul felnőtteket alkalmaznak az éjjeli csoportokban. Sőt egyes beosztás mellett jórészt még felnőtteknél is megszüntethető az éjjeli munka. Az üveghuta-tulajdonosok azon állítására, hogy az üvegyári munka különös veszedelmeket nem rejt magában, az üvegmunkások válaszmánya a következő halálozási statisztikával válaszol, amelyet 23 község elöljárója állított össze. Eszerint 1900 és 1911 között meghalt ott 380 üvegmunkás, még pedig 10—20 életév között 44-en, 20—30 életév között 80-an, 30—40 életév között 93-an, 40—50 életév között 82-en, vagyis az elhaltak 79%-a 50 éven alul volt. A halál oka 80%-nál tüdővész volt.

A munkások védelme tűz kitörésekor. Egy új német telepen a wittenbergi Singer és tsa. gyárépületében kitűnően gondoskodtak tűz kitörése esetére a munkások védelméről. Minden munkaterem két tömör lépcsőházból közelíthető meg. Azonkívül a falak külső oldalán kényelmes vas szükséglépcsők vannak alkalmazva. Az ezekhez vezető kijáratok vörös üvegtáblákkal vannak felismerhetővé téve. Az ajtók, amelyek kívülről ki nem nyithatók, egy szabadalmazott ajtózárs segélyével belülről könnyed nyomásra kinyílnak és nem zárhatók be minden további nélkül újra. Minden helyiségben, melyben fát dolgoznak föl, a mennyezeten az egész helyiségben szétosztva zuhanyok vannak alkalmazva, melyek 70° hőmérsék mellett önműködőlag működni kezdenek. Egy villamos üzemű tűzjelző és tűzőrellenőrző készülék kiterjed az összes munkatermekre. 35 tűzjelző van az egyes épületeken elosztva. A jelző fogantyújának meghúzása elégséges az egész munkásság felriasztására. Egyben felhangzik önműködőleg a tűzjelző egy különös jellel, amelylyel jelzi az épületet, amelyben a tűz keletkezett. A kazánházban egy tűzharang jön működésbe és az épület, amelyben a tűz kiütött, láthatóan jeleztetik, hogy a gépész ehhez képest rendezze a tűzszivattyúkat és az épület tűzoltó vezetékével helyreállíthassa az összeköttetést. A gyár 40 tagú állandó, begyakorolt tűzoltósággal bír, amely hetenként gyakorlatot tart. Egy négytagú tűzörség minden másfél órában éjjel-nappal körüljárja az összes helyiségeket.

Légzőkészülék bányászok számára. Súlyos katasztrófák esetén, amelyek sajnos olyan gyakoriak a bányászatban, a bentrekedt emberek kiszabadítására szolgáló eszközök eddig rendszerint eredménytelenek maradtak. Annál fontosabb tehát mentőkészülékek megjavításán szakadatlanul dolgozni, mert általuk mégis már eddig is megmenthető volt egy-egy emberélet. A legfontosabb berendezkedések egyike oly mentőkészülék, amely lehetővé teszi a mérges gázok által erősen megfertőzött levegőben való tartózkodást is. Az ideális légzőkészüléknek mindenekelőtt igen könnyűnek kell lennie. Ha a mentőcsapat használja, gondolni kell arra, hogy a mentő testi megerőltetés és veszedelmek mellett nagy terhet nem bír el. A készüléknek úgy kell megerősíthetőnek lennie, hogy a hordozóját ne akadályozza. Ami magát a hatályosságát illeti, mindenekelőtt nagyobb mennyiségű szén-sav távoltartása a követelmény. A szén-sav semmi esetben sem lehet több mint 2%. Erre a célra rendszerint alkalikus anyagot használnak, amely azonban a gáz megkötése által nagyon felmelegszik, úgy hogy a levegőt, miután ezeken az anyagokon áthatolt, némileg le kell hűteni. Azonkívül a készülék komprimált élenynyel látandó el, amely arra is hat, hogy a levegőt a tüdőkhöz

vezeti anélkül hogy a lélegzésnél valami különös megerősítés szükséges volna. Kívánatos olyan készülék is, amelyen könnyen és megbízhatóan meg lehet ismerni, hogy az apparatus meddig használható még, azután könnyen és gyorsan kell újra tölthetőnek lennie. Működése tökéletesen önműködő legyen, hogy hordozójának ne kelljen még erre is figyelmet fordítania. Ha hordozója pihenni akar és aztán csak kis mennyiségű belégzési levegőre van szüksége, egy szelepnek a túlnyomást el kell vezetnie. Természetesen az egész készüléknek a küllevegővel szemben teljesen légmentesen kell zárnia és a hordozónak szemét füst és izgató gázok ellen meg kell védenie. Amint látszik, sok feltétel teljesítendő, hogy ilyen készülék némileg tökéletesnek legyen mondható. Az eddigi szerkezetek a levegőt vagy szopóka segítségével vezetik a szájhoz olyképpen, hogy az orrnyílást egyidejűleg szorító kapocscsal erősen elzárják, vagy úgy, hogy az egész fejet sisak buvárruha módjára zárja el. Mindkét formának meg van mind az előnye, mind a hátránya és váltakozva kellene használni. Nagyon kevés figyelemben részesült eddig a bőrlégzés, amely a vérhez állandóan élenyt vezet. Ha a körülvevő levegő nagyon élenyszegény, akkor a tökéletlen bőrlégzés folytán kényelmetlen érzés lép meg az embert; különösen ha sok szénoxid van a levegőben, akkor a bőrt ez ellen védeni kellene. Minthogy azonban ez csak nehezen lehetséges, a mentő legénység még a legjobb mentőkészülékekkel sem hagyható hosszabb megszakítás nélkül ilyen légkörben.

Ózonnalégberendezés az osztrák képviselőházban. Nem régen ezelőtt üzembe helyeztek az osztrák képviselőházban az ülésterem, az étterem, a folyosók és konyhák ozonnal való ellátására szolgáló ozonnalégberendezést. A készülékek az ozonképződést villamos magas feszültség kisütésével eszközlik. Egy szívó készülék körülbelül két hüvelyk vastag czinkeretcsövön keresztül friss levegőt szív be, mely szűrőkészülék segítségével minden piszoktól, mint pl. portól megtisztítódik. Ez a levegő az ozongeneratorba jut, mely a tulajdonképpeni ozoncsövekből és egy magas feszültségű transzformátorból áll. A mintegy 8000 Voltra transzformált hálófeszültség kisülése által a keresztül áramló levegő erőteljesen ozonálódik és megfelelő csövezetekkel az egyes termekhez stb. vezethető, ahol egyszerűen kiömlik. A képviselőházban az ozonlevegő három ozonállomáson állítatik elő. Az egyik közvetlenül az ülésterem alatt levő keverő kamrában van, a második a folyosókat látja el, a harmadik az étterem és konyha részére szolgál. A kísérletek eredménye az, hogy tíz percig tartó ozonáló idő elegendő, hogy valamennyi említett helyiséget észrevehetően ellássa ozonnal.

A »munkahelyiség« levegőjének javítását tehát az osztrák parlament a maga helyiségeire nézve már szükségesnek találta. Remélhető, hogy ezt a szükségletet más munkahelyiségekre is el fogja ismerni.

Szász munkásjóléti múzeum létesítése. A lipcsei munkások és segédek szervezeteinek választmánya utolsó teljes ülésében egy szász munkásjóléti múzeum létesítésének tervével foglalkozott és elhatározta, hogy petíciót terjeszt a belügyminisztérium elé, amelyben első sorban azt kéri, hogy a nemzetközi higiéniai kiállítás egyes osztályai fönntartassanak. A kiállítás egyes darabjai, amelyek az iparhigiénére és balesetvédelemre vonatkoznak, már a műszaki főiskolának mint szemléltető anyag adattak át. Alkalom nyujtatnék ezáltal oly kívánságot megvalósítani, amelyet a szász munkásság, különösen a munkásság azon része, amely különösen veszélyes és az egészségre káros üzemekben foglalkozik, régóta nyilvánít, vagyis egy munkásjóléti múzeumot létesíteni.

Törvényes foszfortilalom az Északamerikai Egyesült Államokban. Április 9-én az Egyesült Államok elnöke a képviselőház és a szenátus által elfogadott Hughes-Esch-billhez megadta hozzájárulását. A törvény 1913. január 1-től kezdve tiltja a mérges fehér foszforgyufa behozatalát és 1914. január elsejétől annak kivitelét és gyártását az Északamerikai Egyesült Államok területén 1913. július 1-től prohibítív belföldi adótaksával terheli, 1915. január 1-től az eladás is meg van tiltva. Szigorú büntető határozmányok hozattak a törvény áthágására és végrehajtása a kincstári hivatal szövetségi adókezelőségére bízott.

...	JOGGYAKORLAT	...
-----	---------------------	-----

BETEGSEGÉLYEZÉS.**Múkar és műkéz megítélése születéstől csonkaság esetén.**

A budapesti munkásbiztosítási választott bíróság 1912. Bet. III. 22/2. sz. ítélete.

Ítélet: A választott bíróság kötelezi az Országos Pénztárt, hogy megfelelő műkart és kezet készíttessen. *)

Indokolás: I. Igénylő, aki a pénztárnak tagja, 1911. évi december hó 2-án megjelent a Budapesti kerületi munkásbiztosító pénztárnál, ahol 9 éves Róza nevű leánya számára — aki alsókar nélkül született — műkart kért.

A Budapesti kerületi munkásbiztosító pénztár igazgatósága 1912. évi február hó 15-én kelt 3.303/912. sz. határozatában igénylő kérelmét a kebelbeli Orvosi Tanács véleménye alapján teljesíthetőnek nem találta. Ugyanis a nevezett pénztár orvos-tanácsi véleménye szerint a kért alkar legfeljebb esztétikailag javítana, azonban azzal a gyermek fogni, vagy más hasonló műveletet végezni úgy sem tudna. Igénylő a pénztár ezen határozata ellen a törvényes határidőben felebbezéssel élt. Felebbezésében igénylő fentartotta igényét a gyermeke részére kiszolgáltató műkézre és egy orvosi véleményre hivatkozott, mely szerint gyermeke ferde testtartását kezefejének hiánya idézi elő s hibás testtartását egy valamennyire is használható műkéz is lényegesen megjavítaná. Felhozta a tárgyaláson ezenfelül még azt is, hogy a kézimunkára alkalmatlan leányát kénytelen iskoláztatni és magasabb kiképzésben részesíttetni, ámde jelenleg írni nem igen tud, mert a csonka karjával nem képes a papirost leszorítani, míg a műkezet erre is használhatná.

Dr. B. D. bírói orvosszakértő az igénylő leányát megvizsgálván elmondta, hogy a leánynak bal alkarja hiányzik, azonban csigolya elgörbülést, vagy az ezen hiányból eredő nagyobb fokú elgörbülést vagy rossz testtartást nála nem észlelt. A műkéz ugyan felilleszthető volna, de annak súlya semmi esetre sem lehet akkora, hogy a leány testtartására befolyással lehetne, és ennél fogva a pénztár orvosi tanácsa véleményéhez hozzájárult, de ezen véleményhez hozzátette azt, hogy a műkar az írásnál az igénylő leányának valamelyes haszonnal mégis járna.

II. A bíróság figyelembe véve dr. B. D. orvosszakértő véleményének vonatkozó részét is, arra a meggyőződésre jutott, hogy az igénylő leányára nézve jelentékeny segítség volna az, hogyha balkarjára felilleszthető műkar és kézzel a papirost leszoríthatná, mert ekkép az írást és számolást könnyebben tudná elvégezni, sőt még szabadkézi rajzban is gyakorolhatná magát, úgy, hogy a megfelelő tanultságot, amire pedig az életfentartás szempontjából a csonkasága miatt szüksége van, meg is szerezhetné.

Ezek szerint az igénylő tanuló leánya részére jelenleg a műkar nemcsak a csonkaság elpalástolására, hanem arra is szolgálna, hogy a munkaképességét fokozza, és így az reá nézve az 1907. évi XIX. t.-c. 50. §-ának 2. és 5. pontjában említett gyógyeszközök közé tartozik és ezért a bíróság az elmondottak alapján a kérelemnek helyt adott.

Pénztári tagon behajtott kórházi ápolási költség visszatérítése.**I.**

A budapesti munkásbiztosítási választott bíróság 1911. október 6-án kelt 1911. Bet. I. 95/2. sz. ítélete.

Ítélet. A bíróság K. F. igénylőt igényével elutasítja.

Indokolás. Az igénylő kereseti kérelme megállapítására előadta, hogy 1908. év augusztus 20-án megbetegedett, a kerületi orvos rajta hastifuszt állapított meg és a Szent Gellért-kórházba küldte, ahol azután ebben a betegségében közel két hónapot töltött és gyógykezeltetett, mint keresetképtelen beteg. A kórházból való távozása után azt a felvilágosítást kapta, hogy semmivel sem tartozik — lévén a kerületi pénztár tagja, — mégis két és fél év után kórházi ápoltatása költségei

*) Ezt az ítéletet a budapesti kerületi pénztár igazgatósága megfeleltette.

fejében 44 korona 80 fillért hajtottak be szülein. Ennek az összegnek a visszatérítését kéri.

A kerületi pénztár az igénylőt 1908. évi augusztus 31-től 1908. évi október 13-ig terjedőleg történt kórházi ápoltatásának 28 napon felüli idejére felmerült 44 korona 80 fillért kitevő ápolási költségek visszatérítésére emelt igényével elutasította, mert egyfelől az igény elévült, de másrészt a pénztárt a m. kir. közigazgatási bíróságnak 7.739/1909. számú döntése értelmében a kórházban ápolott pénztári tagoknál a kórházi ápolásnak csak az első 28 napi költségei terhelik.

Ezt a határozatot az igénylő törvényes időben felebbezéssel támadta meg.

A törvény 59. §-a szerint a pénztár a közkórházakban közápolásban részesültek ápolási és ellátási költségei fejében csak négy hét tartamára felel, amennyiben pedig a pénztár négy hetet meghaladó időre is kórházba utalja a pénztári tagot, a kórházi ápolás további tartama alatt csupán a tag részére házi ápolás esetén járó táppénz fizetendő a kórháznak.

A törvény eme rendelkezéséből következik, hogy igaz ugyan, hogy a pénztári tag a 28 napi kórházi ápoltatását meghaladó időre költségek viselésére nem kötelezhető, ámde éppen úgy nem terhelik a pénztárt sem ezek a költségek, tehát amennyiben a kórház által a pénztári tagon behajtottak volna is, a pénztár ezek megtérítésére nem kötelezhető.

Nem volt megítélhető igénylő részére a 28 napon túli időre eső táppénz sem, mert ez a törvény felhívott §-a szerint a kórházat illeti meg. Az a kérdés pedig, hogy a pénztári tag által kifizetett 28 napon fölül kórházi ápolott költségei mily módon követelhetők vissza a pénztári tag által, a jelen ügy keretébe nem tartozik s így döntés tárgyát sem képezi.

II.

A budapesti munkásbiztosítási választott bíróság 1911 június 8-án kelt 1911 Bet. II. 54/5. sz. ítélete.

Ítélet: A választott bíróság kötelezi az Országos Munkásbetegsegélyző és Balesetbiztosító Pénztárt, hogy... fizessen.

Indokok: 1. Az igénylő a kórházi igazolvány szerint 1910 október 18-tól bezárólag október 15-ig a Szent Rókus-kórházban volt ápolás alatt. A 178 korona 18 fillér kórházi ápolási költségből az 1.947/1911. számú határozatával Budapest székesfőváros V. kerületének előjárósága 28 napra eső 84 korona 56 fillérnek megfizetésére a budapesti kerületi munkásbiztosító pénztárt, a fennmaradó 93 korona 62 fillér megfizetésére pedig az igénylőt kötelezte, indokolván ez utóbbi rendelkezést azzal, hogy a pénztár a kórházi ápoltatáshoz utalványt nem adott és ahhoz utólag sem járult hozzá és így az 1907. évi XIX. törvény cikk 59. §-a értelmében az ápolási költség a pénztárt csak négy hétre terheli.

Az igénylő ezek után a budapesti kerületi munkásbiztosító pénztárnál 29 napra a saját részére egész táppénzt kért.

Ezzel a kérelmével azonban a pénztár a 12.455/S. 1911. számú határozatával elutasította és pedig azért, mert a m. kir. közigazgatási bíróság 7.739/1909. sz. elvi jelentőségű ítélete szerint akkor, ha, mint ez a jelen esetben is történt, a pénztár a tagot kórházba nem utalta és ehhez utólag sem járult hozzá, az ápolási költség a pénztárt csak 28 napra terheli és így ezt a költséget nem lehet a pénztárra áthárítani úgy, hogy a 28 napon túli költséget a tag kezéhez fizesse meg.

Az igénylő egész igényének elbírálhatása végett elsősorban azt kellett eldönteni, hogy a tagoknak a felhívott törvény 59. §-ának első bekezdésében meghatározott időre és fizetési módozatok mellett lehet-e közkórházi ápoláshoz igénye a pénztár terhére akkor is, ha őket a pénztár kórházba nem utalta és ehhez utólag sem járult hozzá. Ezt a kérdést a bíróság igenlően döntötte el. Ezen kérdés elbírálásánál nem lehet csakis abból indulni ki, hogy a törvény 58. §-a a pénztárnak csak jogot ad, de ezen törvényszakaszban nem teszi kötelességévé a kórházi ápoltatást, hanem ezen törvényhely valódi célzatának megállapítása végett figyelembe kell venni a törvénynek egyéb ide vágó rendelkezését is, nevezetesen azt, hogy az 50. §-ának 1. és 2-ik pontjában a tagoknak ingyenes gyógykezelést biztosít; amit ha természetben nem nyújthat, akkor a törvény 55. §-ának utolsó bekezdése szerint a gyógykezelés költségét az egyszeres táppénz erejéig fedezi; tekintetbe kell venni továbbá azt is, hogy az 59. §. utolsó bekezdése értelmében sürgős szükség esetében még az idegen orvos

igénybevételével és a pénztárral szerződéses viszonyban nem álló gyógyintézet igénybevételével felmerülő költség is a pénztárt terheli. Nyilvánvaló tehát az, hogy a törvény az ingyenes gyógykezelést mindenestre biztosítani akarta a tagoknak. Ezeket szem előtt tartva az 58. §. csakis úgy értelmezhető, hogy olyan tagnak, akit csak kórházban lehet sikeresen gyógykezeltetni, a pénztár köteles ilyen gyógykezelést nyújtani és a meghatározás, hogy a pénztár ezen törvény-szakasz szerint kórházi ápolást nyújthat — nem azt jelenti, hogy annak sem köteles ilyen ápolást adni, akinek erre szüksége van, hanem csakis azt, hogy a tag a törvény 58. §-ában meghatározott esetekben, azonban csakis ezen és nem más esetekben is, — köteles is a segélyezési igénye különbeni elvesztésének terhe mellett a kórházi ápolást el is fogadni. A most előadottakból azután önként kövekezik az is, hogy a pénztár nem kerülheti meg az ingyenes gyógykezelési kötelezettségét akkép, hogy a kórházi ápolásra szoruló tagot nem utalja kórházba és ehhez utólag sem járul hozzá és így nem vesztetheti el a tag a segélyezési igényét akkor sem, hogyha olyan betegségben szenvedett, amit csak kórházban lehetséges gyógykezeltetni, a pénztár beutalásának kieszközlése nélkül kórházba megy. Minthogy pedig az igénylő vakbélgyulladásban, tehát olyan betegségben szenvedett, amit csak kórházban lehet gyógykezeltetni, mert műtéttel jár; minthogy továbbá a pénztár az igénylőt csakis közkórházban gyógykezeltethette volna: mindezeknél fogva az igénylő jogai azért, mert pénztári beutalás nélkül ment kórházba, a pénztárral szemben nem változtak.

Az igénylő kérelmének az ápolási költség megtérítésére vonatkozó része olyan igény, amely a törvény 158. §-a értelmében a választott bírósági útra tartozik, nem változtat ugyanis ezen az, hogy az ápolási költség tárgyában a közigazgatási hatóság már határozott, amennyiben az igénylő betegségéből felmerült segélyt kér és ettől a segélytől a közigazgatási hatóság határozata őt meg nem foszthatja, mert annak megállapítása, hogy a tagnak a pénztárral szemben miféle igényei vannak, nem a közigazgatási hatóság, hanem a választott bíróság hatásköre alá tartozik. Ahhoz pedig, hogy az igénylő a pénztárral szemben való igényeit érvényesíthesse, nem szükséges az, hogy előbb az 1898. évi XVII. törvény-cikk 14. §-ában meghatározott eljárás útján kísérelje meg az ápolási költség fizetése alól való felmentését, mert hiszen a pénztárt az 1907. évi XIX. törvény-cikk 59. §-ának első bekezdésében meghatározottnál nagyobb kötelezettség nem terhelheti és így a pénztárra közömbös, hogy a tag, vagy a kórház fellépése folytán lesz-e a költség viselésére kötelezve.

Biztosításra köteles szolgálati viszony gyám és gyámolt között.

A badeni közigazgatási bíróság 1911 július 11. határozata.

Határozat: A biztosítási kötelezettség meg nem állapítható a biztosítási kötelezettségre nézve.

Indokolás: A gyámolt, ha a gyám családjában él, a biztosítási kötelezettség hasonlóképen bírálendő el, mint a gyermekek. Ki kell tehát abból indulni, hogy a gyámoltnak a gyám háztartásában vagy iparüzemében való működése magában véve nem elegendő arra, hogy biztosításra kötelezett szolgálati viszonyt állapítson meg, mert a gyám feladataihoz tartozik, hogy gyámoltját megfelelő munkára szorítsa, őt a munka által határozott élethivatásra nevelje, másrészt pedig a gyámolt kötelessége, hogy e tekintetben a gyám rendelkezéseinek megfeleljen. Hogy valóságos munka- és bérvizony fönállását föltegyük gyám és gyámolt között, ahhoz határozott támpontoknak kellene lenniök, például, hogy bebizonyítható legyen: hogy a gyámolt munkája által egy cseléd munkarejét pótolja.

ORVOSI VÉLEMÉNYEK. *)

Baleset és bélelzáródás esetei.

Irta: dr. Kammer Manó műtőorvos.

I.

Néhai G. C. 32 éves, volt erdőmunkás. Az 1910 október 26-án kiállított balesetbejelentés és az 1910 december 9-én kiállított balesetvizsgáló jegyzőkönyv szerint 1910 július 27-én »egy nagy fenyő emelése közben megszakadt, még aznap este betegen hazahozták, 10 napig beteg volt és 1910. augusztus 7-én

*) Az Országos Munkásbetegsegélyző és Balesetbiztosító Pénztár balesetvizsgáló orvosi szakosztályáról. (Vezető: dr. Lévai József, operateur, sebész-főorvos.)

meghalt. A tanunak az iratokhoz mellékelt és jegyzőkönyvben foglalt vallomása szerint, — midőn tanuk elhunytal nagy darab fenyőfát emeltek, — az elhunyt hirtelen rosszul lett, »belső részeiben fájdalmat emlegetett, jajgatott és nem birt dolgozni, hazament és többet dolgozni nem járt«. N. P. d-i körorvosnak 1910. november 3-án kiállított bizonyítványa szerint »G. C. 1910 július 27-én munkájából hazaszállított, súlyos gyomor- és bélbetegsége miatt nevezett orvos gyógykezelésébe vétetett fel, ki életveszélyes bélelzáródást állapított meg, mi gyakori csuklás, bélsárhányás, nagyfokú felpuffadás kíséretében 1910 augusztus 7-én halállal végződött. Felboncolás nem történt, a bekövetkezett halál nem hozható összefüggésbe egy esetleg elszenvedett balesettel.« Egyéb az ügyre nézve fontosabb följegyzések az iratok között nincsenek.

Véleményünk: G. C. balesete és a halála közötti összefüggés megállapításánál legfontosabb a tanuk bemondása szerint betegsége létrejöttének módja, valamint orvosának azon kijelentése, hogy elhunyt még az napon, amidőn a beigazolt baleset — nehéz emelés — bekövetkezett (1910 július 27-én) került orvosi kezelés alá, amidőn orvosa életveszélyes bélelzáródást állapított meg. Teljesen indokolatlan N. P. körorvosnak azon kijelentése, hogy »a bekövetkezett halál nem hozható összefüggésbe egy esetleg elszenvedett balesettel.« Arra nézve ugyan nincsen adatunk, vajjon elhunyt szenvedett-e azelőtt valamely belső betegségben, de maga a baleset módja és a betegsége létrejöttének körülménye arra enged következtetni, hogy a kezelőorvos említette »súlyos gyomor- és bélbetegség« az emelés következtében létrejött »életveszélyes bélelzáródás« következménye volt, amely bélelzáródás ott helyben a súlyos fenyődarab emelésekor állott be, amikor is elhunyt, tanuk állítása szerint összeesett, nagyfokú fájdalmakat érzett a hasában, jajgatott és nem tudott felállni. Ezen tünetek teljesen megfelelnek egy heveny bélelzáródás kezdetleges tüneteinek, amely bélelzáródás a hiányos előzményi adatok mellett lehetett valamely sérvnek kizáródása is és ezen tünetekhez később hozzájárultak a gyomor és bél részéről súlyos zavarok, amint azt a kezelőorvos említi bizonyítványában, ahol gyakori csuklást, bélsárhányást és nagyfokú felpuffadást jelez. Ezek alapján a kórkép tisztán áll előttünk: az elhunyt 1910 július 27-én nehéz fa emelése közben rosszul lett, földönfekve jajgatott, hasában fájdalmakról panaszkodott, még aznap került orvosi kezelés alá, az orvos bélelzáródást állapított meg és 10 napra rá, 1910 augusztus 7-én meghalt.

Elég gyakori eset, hogy nehéz tárgyak emelése közben lépnek fel belső bélelzáródások. A jelen esetben, amidőn eklatáns az, hogy a betegség munkaképes egyénnél a beigazolt baleset folytán jött létre, a kettő közötti és így a baleset és halál közötti összefüggést meg kell állapítanunk.

Ezen vélemény alapján az O. M. B. P. igazgatósága az elhalt hozzátartozóinak a járadékot megítélte.

II.

Néhai S. M. 53 éves, uszálykormányos, az 1910 október 28-án kiállított balesetbejelentés szerint 1910 október 18-án Vukováron, amikor a támaszfát maga húzta fel az uszályra, megerőltette magát régi sérvbajával, dr. S. A. b—i orvos »bélcsavarodás, ütés, illetőleg nyomás folytán« kórismét állapít meg. A balesetet tanu nem látta. Az uszályvontató hajó parancsnoka 1910. október 27-én jelenti, hogy S. M., akinek régi alsótesti sérve volt, állítólag Vukovárról való elindulásakor a támasztógerenda beszedésénél megerőltette volna magát és azóta mindig fájdalmat érzett, október 26-án oly rosszul lett, hogy orvost kellett hívnia és szolgálatképtelen volt. Dr. K. m—i orvos és dr. S. A. b—i pénztári orvos kezelték és utóbbi orvos, 1910 október 27-én kelt bizonyítványa szerint, bélcsavarodásban fekvő betegként kezelte. Szerinte a betegség jellege, keletkezése valószínűvé teszi elhunyt azon állítását, hogy baját balesetből származtatja. Kórházi ápolásra utalja. A sz—i városi kórháznak 1910 december 5-én kelt orvosi jelentése szerint 1910 október 29-én vitetett a kórházba, ahol műtétet végeztek nála és megállapították hogy külsérelem nem volt. Bele (vékonybél) egy helyen le volt szorítva. A megjegyzések rovatában a következő áll: »Bélsárvérűségben hozatott a kórházba. Sírve régi, nem volt kizáródva, de a sérvtömlőben lenőtt cseplesz szorította le a hasüregben a belet«. A b.-i kerületi munkásbiztosító pénztár 1911 január 11-én kiállított bizonyítványa szerint, mivel »a műtétet végrehajtó kórházi főorvos sem bélcsavarodást, sem sérvkizáródást nem talált, ellenben szemléltető módon megállapította, hogy a bélelzáródást egy vékony bélkacsnak régi sérvtömlőjéhez odanőtt cseplesz szorítása okozta, így elhunyt-

nak a halálos kimenetelű betegsége és az azt 14 nappal megelőzőt megerőltetés között az okozatl összefüggést megállapíthatónak nem tartja».

Az Orsz. Munkásbetegsegélyző és Balesetbiztosító Pénztár orvosi ügyosztálya a következő véleményt adta: Néhai S. M.-nak régi sérve volt, hogy melyik oldalon, az nincs az iratok között, ami különben is lényegtelen az eset elbírálásánál. Lényeges azonban az, hogy a műtétnél az derült ki, hogy a régi sérvének tömlőjében lenőtt cseplesz volt, mely a hasüregben szorította le a belet, és így sem kizárt sérve, sem bélcsavarodása nem volt. Rendkívül fontos a kórházi műtőorvosnak fenti megjegyzése, amely éppen érthetővé teszi azt, hogyan huzódhatott a kórlefolyás 1910 október 18-tól, illetőleg október 26-tól október 31-ig, a halál bekövetkezéseig, vagyis 14 napig. Az állítólagos baleset 1910 október 18-án történt volna. Hogy pedig valamelyes baleset történt, azt a hajó parancsnoka meg is erősíti, mert azt állítja, hogy »ezen időtől kezdve mindig fájdalmat érzett és csak 26-án lett nagyon rosszul amikor orvost hivatott«. Az október 18–26-ig terjedő fájdalomérzést magyarázza meg a kórházi műtőorvos lelete. Ugyanis gyakori lelet az, hogy odanőtt cseplesz, sérveknél valamely bélrészlet – leggyakrabban vékonybél – a hasüregben a cseplesz lemezei közé, vagy a cseplesz és a hasfali hashártya közé ékelődik. Előfordulhat, hogy pl. valamely bélrészlet hasprésműködésénél, megerőltetésénél beékelődik, nem okoz teljes bélelzáródást, de fájdalomérzést kelt és napok mulva (4–8 nap mulva) a peristaltika fokozódásából jön létre a nagyobb fokú beékelődése a bélrészletnek és így ezen bélrészletnek az elzáródása. A részleges bélelzáródás, amit megerőltetés, erős hasprésműködés okozhat, mindig kisebb-nagyobb peristaltikát vált ki. Minél kisebb fokú a bélrészletnek a cseplesz közé szorult része, annál kisebb a peristaltika és így ez csak kisebb fájdalmakkal jár és hosszabb ideig huzódik el a fájdalom-érzés. Ha ezen idő alatt a peristaltika fokozódik, beáll a teljes elzáródás.

Esetünkben elhunyt 1910 október 18-tól, a midőn a megerőltetés — támaszgerenda beszédese — történt, »fájdalmat érzett«, vagyis ekkor állhatott elő a vékonybélnek a cseplesz közé szorulása részlegesen, oly fokban, hogy 8 napig, október 26-ig neki csak fájdalmakat okozott és ekkor valószínűleg a peristaltika fokozódásával lett nagyon rosszul és munkaképtelen. Ezen időtől kezdve a bélelzáródás fokozódott és 6 nap mulva, a műtét dacára is, halálhoz vezetett. Éppen nem valószínű, ha a dr. S. A. felállította »kizárt sérv és bélcsavarodás« kórisme igazolódott volna be a műtétnél, hogy 14 napig elhúzódott volna a folyamat; valószínű, hogy ekkor a halál, ha a műtétet idejekorán nem végezhetik, jóval előbb következett volna be és csak azon lelet alapján, amit a műtőorvos talált, érthető, hogy 8 napig fájdalmakról panaszkodott, 6 napig pedig súlyos beteg volt, vagyis a megerőltetés után még 14 napig betegeskedett.

Ezek alapján S. M. halála az 1910 október 18-án elszenvedett balesettel okozati összefüggésbe hozható.

Ezen vélemény alapján az O. M. B. P. igazgatósága az elhalt hozzátartozóinak a járadékot megítélte.

HUNGÁRIA ÁLTALÁNOS BIZTOSÍTÓ RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

BUDAPEST. V. Károly-körut 2. ■ Részvénytőke: 6,000.000 korona.
KARTELEN KIVUL köt tűz-, élet-, baleset-, betörés-, szavatosság-,
jég-, üveg- és állatbiztosításokat. — TELEFON: 153-98. SZÁM.

A „MUNKÁSÜGYI SZEMLE”
szerkesztősége és kiadóhivatala II., Fő-utca 23. sz.
TELEFON: 93-99. TELEFON: 93-99

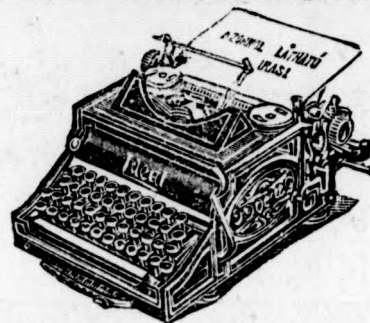
A szerkesztésért felelős: KIS ADOLF. — Főmunkatárs: Dr. SASVÁRI JÓZSEF.

Ideal

írógép

absolut látható irással.

Igen
célszerű
beteg-
pénz-
tárak
részére.

Vezérképviselői

SCHOTT H. ÉS DONNATH

cs. és kir. udvari szállítók
BUDAPEST, VI. KER., ANDRÁSSY-UT 53. SZ.

AEROLITH

KIS J. JENŐ

okl. mérnök szabadalma

Az „AEROLITH“

a modern építkezésnek építőköve,
mellyel nemcsak gyorsan és olcsón,
de az egészségügyi követelmények-
nek legmegfelelőbben lehet épít-
kezni.

Az „AEROLITH“.

falak szárazak, szellőztethetők és
kivül-belül bármely módon még
kiégetéssel is deszinficiálhatók.

Az „AEROLITH“

ezért kiválóan alkalmas kórházak,
iskolák, munkáslakások, műhelyek
stb. építésére.

Bővebb felvilágosítással készségesen szolgál

KIS J. JENŐ

okl. mérnök, építési vállalkozó, szab.
Aerolith-, cementárú- és
terracit-gyáros

Budapest, V., Pozsonyi-út 1.

„MATADOR“

RUGGYANTA ÉS

BALATAMŰVEK

RESZV.-TÁRS.

POZSONY-LIGETFALU.

Műszaki ruggyanta-
árúk és balataszif-
gyártása.

Kizárólag viszonteladókkal dolgozunk.

Vezérképviselőlet és raktár

BARTA GYŐZŐ

Budapest, VI., Dávid-utca 1/B.

»Hunnia« magyar géptömítő- anyag-gyár részv.-t.

BUDAPESTEN, V. kerület, Visegrádi-utca 17-ik szám.

GYÁRT: Mindennemű tömítőanyagokat, szivattyúk, compressorok,
valamint alacsony-, magasnyomású és túlhevített gőzgépekhez. =

Különl.: »Hunnia« magasnyomású tömítőlemez.

A magyar királyi államvasútak, állami,
kincstári és városi üzemek szállítója.

Hazai gyártmány!

GUGLER ÉS FORRAY

Budapest, V., Váci-út 162.

Szállít **acélöntvényeket**

minden célra, kiváló szívós és hólyagmentes minőségben,
KOVÁCSOLHATÓ LÁGYVASÖNTVÉNVEKET
főleg tömeggyártási árút legjobb minőségben saját és beküldött minták
vagy rajzok után. Mindennemű megmunkálások elfogadtatnak.

SEMPERIT GUMMIWERKE

G. m. b. H. WIEN.

Automobil-, kocsi- és
motor-pneumatik
kocsikerék-gummi

Vezérképviselet és raktár:

SALZBERGER SAMU
VI. ker., Andrássy-út 20. szám.

Használjunk csak
Bagoly és Emte
írógépszalagot,

mert azok a legjobbak.

Minden írógépkereskedőnél kaphatók.

Müller Testvérek
vegyszereti gyár BUDAPEST.

KOVALD FEST, TISZTIT.

GYÁR és FÜZZLET: VII. SZÖVETSÉG-U. 35-37.

BUDAPEST.

Gyűjtőtelepek
a székesfőváros
minden részén.

Képviseletek a
vidék legtöbb
városában.

TELEFON 58-45 és 123-13.

HIRMANN FERENC

FEMONTODE, RÉZ- ÉS ÉRCMŰÁRÚGYÁRA
BUDAPEST VII., CSÁNYI-U. 7-9.

KÉSZITEK mindennemű szerelvényeket, víz-, gőz-,
légszesz- és fürdőberendezések részére. Szőlo- és
pincegazdászati gépeket és eszközöket. Szivattyu-
kat. Vasuti kocsi- és hajó-szerelvényeket. Kereske-
delmi réz- és vas-súlyokat. Öntvényeket minden
ötvözet szerint. Állandóan raktáron: vízvezeték-
szerelvények, kovácsolt és öntöttvas-csövek. Önt-
öttvas türdökádak és zománczott kiöntők. Egész-
segügyi berendezések. Fayence-árúk.

Aki igazán SZALÁMIT akar venni,
jó és ízletes az kérjen

HERZ-SZALÁMIT

Ezen legjobb hírnévnek örvendő magyar
szalámi a legtisztább kezelés mellett első
rendű sertéshusból készül. Csak az a va-
lódi Herz-féle szalámi, melynek rudja ólom-
pecséttel van el- látható, a mire
látva, melyen a gyár védjegye mint a felvágott
állapotban való bevásárlásnál ügyeljünk.

Herz Armin Flai szalámigyár, Budapest.

MAGYAR TÖRLŐGUMMI

kapható minden papirkereskedésben

MAGYAR
RUGGYANTA-
ÁRÚGYÁR
RÉSZVÉNY-
TÁRSASÁG
BUDAPEST.

Magyar címer a
védjegye,
Magyar diák csak ezt
vegye!

„Daimler“

autogarage és javítóműhely.

Főtelep: IX., Páva-u. 10. Telefon 176—41 és 141—03.

Fióktelep: VI., Lehel-u. 8. Telefon 77—20. ○ ○ ○

Hivatalok, irodák, gyárak, üzle-
tek részére házhoz szállítunk és
hetenként pontosan tisztával felváltunk
hyg. tisztított

kölcsöntörülközőt

portörölőt, padlóruhát.

Külön vendéglői kölcsön-
fehérenemű osztály.

„A. B. C.“ EGYESÜLT FEHÉR-
NEMŰ KÖLCSÖNZŐ VÁLLALAT
VI., Eötvös-utca 30.

Telefon: 46—86.

TAURIL

MAGYAR MUNKÁS
MAGYAR MUNKÁJA

a legtokéletesebb TÖMITŐ LEMEZ

EXPORT AZ EGÉSZ VILÁGBA.
ÓVAKODJUNK UTÁNZATTÓL.

Tauril központi elárusítási iroda:
Budapest, VI., Gyár-utca 26. sz.

Dr. PAJOR- szanatórium és vizgyógyintézet

BUDAPEST,
VAS-UTCA 17. SZ.
A POSTYÉNI ISZAP
FŐRAKTÁRA.

BUDAI MÁRIA-FORRÁS

természetes sulfatos ásványvíz.

Ivókúra hidegen vagy melegen.

INDIKÁLT: 1. Szív és vérérenyek bajai-
nál, arteriosclerosisnál, asthmánál és agy-
vérterelődnél unicum és specifikum. 2.
Gyomor-, bél-, máj- és epeutak bajainál.
3. Vese-, húgy- és ivarszervi bántalmak-
nál (húgycső, húgycsőtakar, vesefőeny, vese- és
húgyhomok és vesemedencelob eseteiben). 4. Pros-
tatabajoknál, méhbajoknál, köszvénynél,
(húgysavas diathesis, elhízásnál és cukroshúgy-
árnál. 5. Páratlan hatású gyermekhashajtó.
ELŐNYEI: 1. A vizeletet enyhén és biztosan fo-
kozza, szabályozza és tisztítja (nátrium nitri-
cum, magnesium sulfuricum és calciumchlorid tar-
talmánál fogva). 2. A bélműködést nagyobb te-
vékenységre serkenti. 3. Az étvágyat megle-
pően elősegíti. 4. Kevés szénsavat tartalmaz.

Continental Pneumatik

legjobb gyártmány kerékpárok, hin-
tők és automobilonok kerekerei részére.

OSTERREICHISCH-
AMERIKANISCHE
GUMMIFABR. A.-G.

WIEN, XIII., BREITENSEE.

Raktár Budapesten:

DÉRY GYULÁNÁL,
VI. ker., Révay-utca 6. szám.

HIRSCH és FRANK

Budapest-salgótarjáni gépgyár és
vasöntő részvénytársulat. BUDA-
PEST, VI., ARÉNA-ÚT 132. sz.

□ Külön osztály: TÉGLAGYÁRI GEPEK. □
Gyárt: FALITÉGLA- S CSERÉPSAJTÓKAT,
TÉGLAGYÁRTÓ- ÉS ANYAGMEGMUNKÁLÓ-
□ GÉPEKET, legújabb és legjobban bevált □
□ szerkezetekben. □

Elvállalja anyagvizsgálatok kivételét és
TELJES TÉGLAGYÁRI TELEPEK LÉTESÍTÉSÉT

Tervek és költségvetések díjlanul. □ ELSŐRANGÚ REPRUENCIÁK.

!! EGYEDÜLI MAGYAR GYÁRTMÁNY !!

ELSŐ MAGYAR FÉMTÖMLŐGYÁR RÉSZV.-TÁRS. (POZSONY-LIGETFALU)

Gyárt egyszerű, kettős és átfonott fémtömlőket acél, bronz, vörösréz és bármely más fémből viz, gőz, olaj, kőolaj és savak részére.

Vezérképviselő és raktár: **Barta Győző** Budapest, VI. ker., Dávid-u. 1/B.

TELEFONSZÁM 3-36.

TELEFONSZÁM 3-36.

**Elszakíthatlan
munkásöltöny**

Orvosi boncköpeny
Orvosi rendelő kabát
Gyógyszerészköpeny
Vegyészköpeny

GUTMANN J. ÉS TÁRSA

Budapest, Rákóczi-út 1 J.

Minta és árjegyek ingyen és bérmentve.

GARAY SAMU ÉS TÁRSA

sebészeti-, mű-,
kötőszerszám- és vil-
lanygép-gyártók. **BUDAPEST, IV.**
Kossuth Lajos-
utca 1. szám.
(Ferenciek bazára). Gyár ugyanott az udvarban.

Budapest, IV. ker., Károly-körút 26. 1. em.
fogtechnikai és fogorvosi

műtermünkben készí-
tünk (a gyökér eltávo-
lítása nélkül is) termé-
szethű fogpótlásokat
aranyban és (vulcanit)
kautschukban száj-
padlás nélküli fogpót-
lások, u. m. arany-
koronák, csapos fogak és aranyhidak a leg-
művészebb kivitelben. Továbbá arany, porcellán,
cement és amalgam töméseket (plombák), fog-
huzás teljes érzéstelenítéssel.

Edelmann József dr. és Már Fay Arthur
egyet. orvos — fogorvos.

Rendelés 9-6-ig. Ünnepnap 9-1-ig.
Mérsékelt árak! Lift Villamos megálló.

A fogfájás és a modern fogpótlás című,
mindenkit érdeklő könyv most jelent meg dr.
Edelmann és Már Fay fogorvosok tollából (IV.,
Károly-körút 26.) 10 fillér ellenében díjtalanul
bármikinek megküldetik.

A budapesti és számos vidéki
kerületi munkásbiztosító pénztár
és betegségélyező egyletek szer-
ződésekkel ajánlják saját
készítményű sérvekötő, haskötő,
orthopädia-gépeiket; műlábak,
műkezek, lábgepek, mellfűzők
és összes egyéb betegápolási
gyártmányait és orvosi mű-
szereiket, valamint rendelő-inté-
zeteknek szükséges vasbutor és
egyéb berendezéseiket.

JUTÁNYOS GYÁRI ÁRAK!
Javításokat gyorsan és olcsón teljesítenek.
PÁRTOLJUK A MAGYAR IPART!

:::: KÖRUTI FÜRDŐ ::::

Budapesten, VII., Erzsébet-körút 51. sz.

A főváros gócpontjában.

TISZTASÁGI- ÉS GYÓGYFÜRDŐ TELJESEN FELSZERELVE.

OSZTÁLYAI:

GŐZFÜRDŐ,
KAD ÉS
HULLAMUSZODA

VÍZGYÓGYINTÉZET,
FANGÓ
SZENSAVAS ÉS

SÓS FÜRDŐK.

Mind a 7 osztály télen és nyáron egyaránt teljes üzemben. Orvosi rendelés és felügyelet.

MUNKÁSÜGYI SZEMLE

KÖZLEMÉNYEK A MUNKÁSBIZTOSÍTÁS, A SZOCIÁLIS EGÉSZSÉGÜGY, A MUNKÁS-
VÉDELEM, A MUNKAVISZONY ÉS AZ IDE VONATKOZÓ JOGGYAKORLAT KÖRÉBŐL.

SZERKESZTI: KIS ADOLF.

TÁRSSZERKESZTŐK: Dr. STEIN FÜLÖP és Dr. HAHN DEZSŐ.

TARTALOM:

CIKKEK:

DR. PAP DEZSŐ: A gyermekmunka szabályozása	385
HLAVÁCS KORNÉL: Az iparfelügyelők tevékenysége 1910-ben	391
MUNKAADÓSZERVEZETEK — A MUNKÁSBIZTOSÍTÁSRÓL	396
BOSÁNYI ENDRE, Dr. FRIEDRICH VILMOS, WELTNER JAKAB: A munkásbiztosítási törvény reformja	401
A ROKKANTBIZTOSÍTÁS SZEREPE A TUBERKULÓZIS ELLENI KÜZDELEMBEN	410
ANKÉT A GYERMEKMUNKÁRÓL	414

SZEMLE:

<i>Munkásbiztosítás</i>	396
Kúriai ítéletek kártérítési ügyekben. — A verseci pénztár autonómiája. — Kisiparosok járulékszázaléka. — Veszélyességi táblázat módosítása. — Színészek biztosítási kötelezettsége. — Biztosítási kötelezettség. — Kihágási büntetéspénzek a munkásbiztosítás céljaira. — A vakreceptek. — A budapesti kerületi pénztár orvosi egyezsége. — Az ipartestületek és a munkásbiztosító pénztár közti ügy. — A bányamunkások balesetbiztosítása.	
<i>Szociális egészségügy</i>	410
A vasárnapi korcsmaszünet. — Az egészséges lakás ismertetése. — A nyomtatásnál keletkező por. — A tuberkulózis és a női ruházkodás. — A tuberkulózis elleni küzdelem Angliában. — Az új német biztosítási törvény és a sport. — A balesetek időszerinti megoszlása. — Az angol orvosok harca a kötelező betegsegélyezés ellen.	
<i>Munkásvédelem</i>	414
Szociálpolitikai hét. — A gyermekvédelem fejlesztése Angliában. — Az ifjúkori munkások éjjeli munkájának eltörlése mellett. — A munkások védelme tűz kitörésekor. — Légzőkészülék bányászok számára. — Ózonlégberendezés az osztrák képviselőházban. — Szász munkásjóléti múzeum létesítése. — Törvényes foszfortilalom az Északamerikai Egyesült-Államokban.	
JOGGYAKORLAT	420
(Betegsegélyezés. — Orvosi vélemények.)	

Téli fürdőkúra. A budai Szent-Lukácsfürdő

NAGY SZÁLLODÁJÁBAN ÉS THERMAL-SZÁLLODÁJÁBAN olcsó lakás teljes ellátással. Minden szobából fűtött folyosók vezetnek a gyógyfürdőkhez. Természetes forró-meleg *kénes források*, iszapfürdők, iszapborogatások. **RADIUM EMANATORIUM.**

Prospektust küld a

SZT.-LUKÁCSFÜRDŐ RÉSZVÉNY-TÁRSASÁG BUDAPEST.

A KRISTÁLY-forrás

szénsavval telített ásványvíze hasznos ital ÉTVÁGYZAVAROKNÁL és EMÉSZTÉSI NEHÉZSÉGEKNÉL.

A legtisztább és LEGEGÉSZSÉGESEBB asztali és borvíz. — Hathatós szomjcsillapító. — Óvszer fertőző betegségek ellen.

SZT. LUKÁCSFÜRDŐ KÚTVÁLLALAT R.-T., BUDÁN.

A jelenkor legjobb tetőfedő anyaga

Igen fontos!
Minden Eternit-lap **„ETERNIT”**

szóval van megjelölve. Szíveskedjék mindig határozottan **HATSCHÉK-féle ETERNIT-palát** kérni.

Magyarország közjogi „Eternit Művek”
Hatschek Lajos
Budapest,
VI., Andrásy-út 33.

ETERNIT

PALA
Hatschek szabadalma

Telegdi Ármin

rézárú vállalata

Budapest, VII., Damjanich-utca 37.

Telefon: 105-07.

Császárfürdő Budapestben.

Nyári és téli gyógyhely az Irgalmasrend kezelése alatt. Kénes hévízü gyógyforrásai páratlanok. Ezek a források bőségesen táplálják vizükkel az intézet valamennyi fürdőjét, u. m. a gőzfürdőt és népgőzfürdőt, az egyes és közös külön női- és férfi-iszapfürdőket (iszapborogatások), márványkád-, porcellán- és kőfürdőket, valamint török- és horganykád-fürdőket, továbbá a hőlég-, szénsavas- és villamos-fürdőket. Ezekből a dús gyógyforrásokból kapja vizét a kontinensen egyedül álló női- és a férfiuszoda is.

A Császárfürdő kiváló gyógyító ereje nemcsak csúzos bántalmak és idegbajok ellen, hanem sok más betegségeknek is általánosan elismert. Ivókurája kitűnő gyógyhatású hurutos légzőszerveknél és altesti pangásoknál.

Lakószobái kényelmesek; berendezésük a különböző igényekhez van szabva. Jutányos árak. Minden tekintetben szoliditás. Gyógy- és zenedíj nincsen. Prospektust ingyen és bérmentve küld *az igazgatóság*

KÖSZÉNBÁNYA-'s TÉGLAGYÁR TÁRSULAT

Telefon szám: **PESTEN** (ezelőtt DRASCHE) Budapest, VII. ker.,
34-61. és 34-51. Király-utca 67. sz.

Kerámít kocsiut-kövek :: ::
Kerámítlapok :: :: ::
Kerámít-, steró-, pillér-téglák
Traversz-téglák :: :: ::
Falburkoló-téglák :: :: ::

Fayence porcellán lemezek :: ::
Porcellán szigetelők :: :: ::
Egészségügyi és használati
cikkek :: :: :: ::
Tűzálló chamotte téglák :: ::

A társulat elvállalja a burkolati munkák elkészítését is.
Árjegyzék díjmentesen.

Árjegyzék díjmentesen.